

DEĞİŞİM SÜRECİNDE SÜREKLİLİK

«Senkronik - Diakronik Kesitlerde Konutların Minimum - Maksimum Ortak Mekânsal/İşlevsel Örgütlenmelerinin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Tipolojik Çözümleme Yöntem Araştırması»

İPEK GÖLDELİ

Y. Mimar

K. O.
Merkez Kütüphane Müdürü

Dem. No. : 8685

Fiatı : 3300

KARADENİZ ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK-MİMARLIK FAKÜLTESİ

DOKTOR

ÜNVANININ VERİLMESİ İÇİN KABUL EDİLEN TEZDİR

Tezin Fakülteye Teslim Tarihi : 9 Temmuz 1982

Tezin Savunma Tarihi : 24 Eylül 1982

Doktorayı Yöneten Profesör : Prof. Dr. Özgönül AKSOY

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Zafer ERTÜRK

İÇİNDEKİLER

sayfa no.

. Türkçe Özet	V
. İngilizce Özet	VIII
. Giriş	1
1. BÖLÜM : Sorunun Tanıtılması, Çalışmanın Varsayımları	
Amaçları ve Kuramsal Dayanakları	4
1.1. Sorunun Tanıtılması, Temel Varsayımlar ve Amaçlar	4
1.2. Kuramsal Dayanaklar: Dilin Yapısı ve Mimarlık	5
1.2.1. Dil Göstergelerden Kurulu Bir Sistemdir	5
1.2.2. Dil / Söm Karşıtlığı	6
1.2.3. Göstergibilimde Zaman ve Mimarlık; Senkroni / Diakroni	8
1.2.4. Göstergenin Bileşimi ve Mimarlık Göstergesi	10
1.2.5. Sentagma / Paradigma Karşıtlığı	14
1.3. Dilbilimsel (Linguistic) Yaklaşımında Bijimsel Çözümleme	15
1.3.1. Gösterge Sisteminde Bijimsel Ürgütlenme	15
1.3.1.1. Sözlükçe	16
1.3.1.2. Türler Repertuarı	20
1.3.1.3. Sentaktik Kurallar	20

1.3.1.3.1. Çalışmada Kullanılan Temel Sektörel İlişkiler, Kurallar, İşlemler	22
1.3.2. Mimarlıktaki Çeşitlilikte Birliğin Aranması: Tipoloji	35
1.4. Birinci Bölümün Sonuçları	39
2. BÖLÜM : Değişen Bir Çevre İçerisindeki Konut Tiplerinde Mekânsal ve İşlevsel Ürgütlenmelerin Saptanmasında Kullanılabilecek Tipolojik Çözümleme Yönteminin Tanıtılması	40
2.1. Yöntemin Amacı	40
2.2. Yöntemin Açıklanması	40
2.2.1. Uygulanan Süreç ve İşlemler	40
2.2.1.1. Çözümleme	41
2.2.1.2. Çakırtırma	43
2.2.1.3. Ayırıştırma	44
2.2.1.4. Tiplere Dönüştürme	45
2.2.2. Kullanılan Teknikler	46
2.2.2.1. Çözümleme Aşamasında	46
2.2.2.2. Çakırtırma Aşamasında	49
2.2.2.3. Ayırıştırma Aşamasında	51
2.2.2.4. Tiplere Dönüştürme	

	sayfa no.
3. BÖLÜM : Uygulama	55
3.1. Uygulamanın Amaçları	55
3.1.1. Kurama Yönelik Amaçlar	55
3.1.2. Uygulamaya Yönelik Amaçlar	55
3.2. Uygulanan Süreç ve Yer Alan İşlemler	58
3.2.1. Alan Çalışması	58
3.2.2. Değerlendirme	60
3.2.2.1. Çözümleme	60
3.2.2.2. Çakıştırma	64
3.2.2.3. Ayırıştırma	65
3.2.2.4. Tiplere Dönüştürme	66
3.2.2.5. İşleve Bağlı Mekân Alanları: Minimum ve Maksimum Ortalama Alan Değerleri	68
3.3. Üçüncü Bölümün Sonuçları	140
3.3.1. Arsin İlçesi	140
3.3.2. Maçka İlçesi	149
3.3.3. Akşabat İlçesi	151
3.3.4. Vakıfkebir İlçesi	153
4. BÖLÜM : Sonuçlar	
4.1. Kurama Katkılar	156
4.2. Uygulamaya Katkılar	156
4.3. Tasarım Eğitimine Katkılar	158
	159

ÖZET

Bir iletişim sistemi olarak yorumlanabilmesi, mimarlığın dilbilimsel yöntemlerin uygulama alanı olabildiğini mümkün kılar. Öte yanda .Birinci düzeyde temel işlevini iletişim tektoniğinin ; .İkinci düzeyde, yananamlarla (connotations) zenginleşebilmesi karmaşık işlevler iletişim mimarlığının anlam üreten sistemler olmaları nedeniyle anlamalama gösterebilmesi (see of signification) bu iki sistemi de kapsamına almaktadır.

İletişim değeri değişiminin temellenebileceği değişmezlerin varlığıyla gerçekleştirilir. Değişmez ya da görece yavaş değişen değerler oluşturduğu toplumsal dil sistemine dayanarak bireysel söz düzleminde farklı ve çeşitli biçimlenmeler yer alır. Değişkenlik içersindeki birliğin aranması, tipolojik çözümleme (typological analysis) yöntemlerinin uygulanmasını gerektirir.

Değişen "söz - mesaj" düzlemindeki çeşitliliğin altında yatan "dil - kod" düzleminde yer alan birliğin aranması doğrultusunda bir tipolojik çözümleme yöntemi önermek çalışmanın kuramsal amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada çeşitliliğin içersindeki birliğin incelenmesi sorunu tektonik / anlatım /düzenlemsal (denotative) iletişim düzleminde kalınca ele alınmıştır. Tektonik / anlatım bir biçim sorundur. Bu nedenle çalışmada bir biçim dilinin (morphic language) verileri kullanılmıştır.

1. Abece (word repository)
2. Türler Dağarcığı (type repository)
3. Sentaktik Kurallar
4. Yorumsal Kurallar' lan

oluşan verilerin çalışmada ilk üçü değerlendirilmiş, anlamsal içeriğin konunun dışında kalması nedeniyle anlatımdan anlama geçiş / yorumlama kuralları ele alınmasıdır.

Uygulamada kirdan kente göç süreci olarak ele alınan değişen çevre içerisinde konutlardaki işlevsel ve mekansal değişimlerin araştırılması doğrultusunda önerilen yöntemde göstergeler zincirinde (hierarchy of signs) "tek başına anlam iletebilen" katmanların en altında yer alan "mekân-hücre" (space-cell), göstergibirim (sign-unit) olarak kabul edilmiştir. Tip çözümlemesi mekân-hücrelerinin yapı-yapı bölümünde örgütlenmesiyle oluşan matris düzleminde yapılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır:

1. Bölüm' de sorun, çalışmanın varsayımları, amaçları ve kuramsal dayanakları ele alınmaktadır ;
2. Bölüm' de önerilen tipolojik yöntemin amaçları, izlenen süreç yer alan işlemler ve uygulama sırasında kullanılan teknikler açıklanmaktadır. Yöntem: çözümleme, çakıştıma, ayırttırma, tiplere dönüştürme aşamalarından oluşmaktadır ;
3. Bölüm' de önerilen yöntemin kullanılabilirliğini göstermek amacıyla yapılan bir uygulama yer almaktadır. Ele alınan değişim süreci, kirdan kente

göç olayıdır. Bu bölümde, kırsal kesimde ve kentsel kesimde işlevsel ve mekânsal tipleşmelerin olup olmadığı senkronik kesitlerde incelenmiş, diakronik kesitte ise kırdan kente geçerken değişmeden kalan örgütlenmeler belirlenmeye çalışılmıştır. Göç sürecinde çözülen kırsal kesim olarak Trabzon'un Arsin, Maçka, Akçaabat, Vakfıkebir İlçelerinin köyleri ; göç edilerek yerleşilen kentsel kesim olarak ise Trabzon'un göç alan mahalleleri olan Bahçeçik, Yalı, Dereiçi, Kalkınma, Çölekköy, Erdoğan Mahalleleri seçilmiştir.

4. Bölüm' de çalışmanın varsayımlarının doğrulanıp doğrulanmadığı, uygulamaya ve kurama yönelik amaçlarının karşılanıp karşılanmadığı kontrol edilerek, çalışma ile elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Ek Bölümünde alan çalışması sırasında kullanılan anket formu ve sözlük bulunmaktadır.

SUMMARY IN ENGLISH

Being interpreted as a system of communication, architecture becomes an application area of linguistic methods.

. The tectonical system communicating its basic function at the first level ;

. The architectural system communicating its complex functions enriched by connotations at the second level

as meaning producing systems become also the subject of semiology.

The possibility of communication could become a reality by the existence of invariables upon which value-change can be founded. Supported by the social language codes which consist of invariables or of relatively slowly changing variables, there is a variety of different formations at the individualistic speech level.

The theoretical aim of the study is to suggest a typological analysis method aiming to find the unity at the "language / code" level lying under the "speech / message" level of the architectural / expressive / denotative system.

The architectonic or expressive systems of architecture take their place in the area of form. Therefore, the problem of form is analysed according to the components of a morphological language:

- a. lexicon (word repository),
- b. type repository,
- c. syntactic rules,
- d. interpretation rules.

The first three of the components are evaluated in the study while the fourth one is left out because of its being the sum of the rules of transition from expression to content / from syntactics to semantics.

In the method suggested to find the invariables in the house tectonics in a changing environment (immigration from rural to urban areas) the "space-cell" is accepted as the sign unit communicating a meaning directly in the hierarchy of sign system. The typological analysis method is posed for the "matrix" level which is formed by the organisation of space-cells at the building and / or building section level.

The study consists of four parts :

1. The problem, aims of the study and the theoretical background of the method are introduced in the First Part.

The two main goals of the study are:

- 1.1. The theoretical goals:

- a. To suggest a typological analysis method to depict the unchanging spatial and functional organisations in the house tectonics in a changing environment;
- b. To show that different spatial formations could be

generated by limited number of syntactical rules, relations and operations. The suggested rules are: a. containing, b. adjacency, c. betweenness ; the relations are: a. identity, b. isometry, c. similarity, d. affinity, e. perspectivity, f. topology ; operations are: a. translating, b. gliding, c. reflecting, d. rotating. The sample organisations which could be generated by the application of these syntactical rules, relations and operations are shown on Tables 1-7.

1.2. The practical goals: In the process of immigration, for the vernacular houses of users immigrated from Trabzon's Arsin, Maçka, Akçaabat and Vakfıkebir Districts to Erdoğan, Bahçecik, Yalı, Dereiçi, Çömelekçi and Kalkınma Quarters of Trabzon (the speech level) to depict the minimum and maximum spatial and functional organisations (the language level):

1.2.1. at the synchronic level:

- a. in the past,
- b. in the present,
- c. in the expectations,
- d. in general or in total;

1.2.2. at the diachronic level:

- a. in the transition process from rural to urbanal areas.

PART 1. The structure of language and architecture

1.1. Language is a system of signs

1.2. The opposition of language / speech

1.3. Approaching to time : diachrony and synchrony

1.4. Composition of sign and the architectural sign

1.5. The opposition of syntagm / paradigm

2. Morphological analysis in linguistic approach

2.1. Form organisation in the sign system

2.2. Investigating the unity lying under the variety of architectural formations : typology.

PART 2. In the Second Part, the aims of the suggested typological analysis method, the process it follows, the necessary operations and techniques are introduced. The method consists of four steps:

1. Analysing,
2. Superposing,
3. Decomposing,
4. Inverting to types.

PART 3. In the third Part the method is applied. This part contains two sections:

- 3.1. Survey: 3.1.1. In the survey carried in the urban area (Trabzon's Dereiçi, Kalkınma, Çömlekçi, Yalı, Erdoğan, Bahçecik Quarters) 41 houses are selected. The two pre-conditions asked to be fulfilled are:
- a. that the houses should be built by their own users,
  - b. that the users should be immigrated from

At the end of the survey, the house plans and their equipment are depicted, and a questionnaire containing questions about the house plan types used in the past (in the rural area they immigrated from) and the house plan types they expect to use in the future are obtained.

3.1.2. In this part of the survey study, three houses are selected from the villages of the Districts mentioned above and their house plan types along with their equipment are obtained.

3.2. The method is applied in the evaluation sections:

3.2.1. Analysing : The tables on pages 75-127 are for analysing;

3.2.2. The tables 8, 9, 10 and 11 on pages 128-131 are obtained by superposition;

3.2.3. The operation of decomposition is done on tables 12, 13, 14, 15 on pages 132-135;

3.2.4. The minimum and maximum invariant functional and spatial organisations depicted for the urbanal areas (for the past, present, future and in general as the sum of the three) and in the transition process from rural to urbanal areas are inverted to plan types in tables 16, 17, 18 and 19 on pages 136-139.

The minimum and maximum invariant area usage calculated for the rural and urbanal areas and for the invariant area usage in the transition process are shown on tables 20, 21 on pages 70-74.

PART 4. The results of the study drawn in the fourth section can be summarized as follows :

. By the application of the method suggested, the invariant spatial (organisation of the space-cells at the matrice level) and functional organisations of the houses of the users immigrated from Arsin, Mağka, Akçaabat, Vakfıkebir Districts of Trabzon to Çömekçi, Kalkınma, Yalı, Dereği, Rahçecik, Erdoğan Quarters are depicted at the following levels:

a. Diachronic level : in the process of transition from rural to urban areas ;

b. Synchronic level : .in the past,
 .in the present,
 .in the future,
 .in general (as the sum of past, present and future).

- . In the method posed, it is possible to generate from a limited number of basic types a variety of spatial formations using a limited number of syntactical rules, relations and operations ;
- . The method is able to analyse the problem both at the synchronic and diachronic levels ;
- . The method used to analyse the house tectonics in the study, can be used to analyse the tectonics of all the architectural function types (at the level of spatial organisation and functional organisation) ;
- . The method is able to analyse the whole array of compositions that can be formed

- . By the help of the method it seems possible to offer the user an environment which they won't be alliniated from because of its taking into consideration the past, present and future expectations ;
- . The matrices depicted at the first-denotative level, could be enriched by connotations at the second level and can gain a style ;
- . By showing the applicability of the method in which all of the analysations are done according to the components of a morpbological language, it is possible to say that architecture is an area of application of linguistic methods at least at the architectonical level.

GİRİŞ

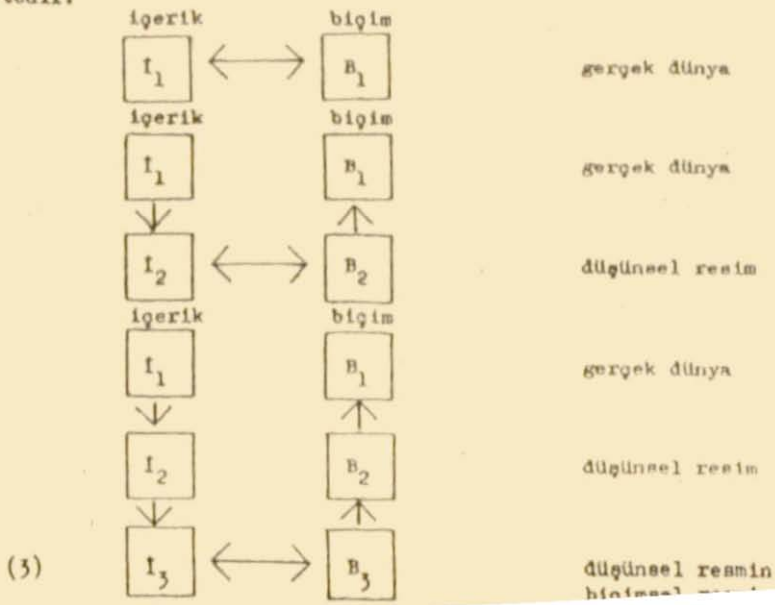
YAPAYIN BİLİMİ VE MİMARLIK

Popper dünyayı üç kümede değerlendirebileceğimizi belirtir:

İlk kümede Birinci Dünya adını verebileceğimiz nesnel madde dünyası yer alır; İkinci Dünya adını verebileceğimiz öznel akıl dünyası ikinci kümeyi oluşturur. Bunlardan görece bağımsız olduğu halde tüm varlığını ilk iki dünya üzerine kuran küme ise Üçüncü Dünya adını verebileceğimiz nesnel bilgi dünyasıdır (1).

Nesnel bilgi dünyası olarak tanımlanan üçüncü dünya, bireysel akıldan bağımsız olarak varlığını sürdürür. "...bu dünya, dili, sanatı, bilimi ve kuşkusuz kalıtımla gelen tüm kültürü içerir. Onun birey-insanın düşünce ve kanılarından görece bağımsız özerk bir varlığı vardır" (2).

Bu üçlü sınıflandırma Alexander'ın aşağıdaki anlatımıyla özetlenebilmektedir:

Aşamaların sonuncusu insanların tüm etkinliklerinin birer bilgi e aracı olduğu nesnel bir ortamdır.

Mekânsal organizasyonlara yansıyan toplumsal bilinç sayesinde mari malzeme yine o toplumun bilişsel dağılımından, başka bir deyiş nel bilgi dünyasından elde edilir.

Bilim nesnel bilgi dünyasında yer alır. Bilimin tarihindeki leri ise Hillier ve Leaman dört yapısal farklılaşmayla ayırt eder: İlki, insanın merkezde olduğunun varsayıldığı, bilim konusu olarak bul edilmediği Newton ile doruğa ulaşan "diğ dünyanın bilimi" evresidir. İkincisi, insanın doğal bilimler aracılığıyla bilinebileceğinin yaldığı "insan bilimleri" evresidir. Üçüncü evreye kadar insan ve iki ayrı varlık biçimi olarak ele alınmışken üçüncüde iki varlık arasında bir sürekliliğin bulunduğu varsayılmıştır. Bu evreye inçevre paradigması adı verilir.

Dördüncü ve yürürlükte olan "yapayın bilimi" evresi, insanı doğayı irdelemek için kullanılan araçların yanısıra insana ilişki sorunların kendisinin de yapay (toplumların kendisi, diller, mat sanat gibi) oluşunun farkına varılmasıyla gelişmiştir. İnsan ve arasındaki ilişkileri irdelemekte kullanılan araçların tümünün bu ilişkinin ürünü olduğunun farkedilmesi; yapay sistemlerin inç aracılığıyla insan-doğa, insan-insan düzeyindeki ilişkilerin çözeceğinin varsayılması dördüncü evrenin belirleyici nitelikleri :

Yapay sistemlerin ortak ana kesitinin dil olması, dili, yapay bir sistem olan mimarlık sisteminde de gündeme getirir.

Toplumlar yarattıkları nesne ve ortamlara kendi kültürel değerlerini yansıtırılar. Toplumsal eylemleri barındırmak işlevini yüklenen yapılarda ^x, bu yapılardan oluşan kentlerde kültürel nitelikler korunup çoğaltılarak geleceğe aktarılırlar. Bu nedenle, mimarlık geçmişini geleceğe bağlayan bir dil, toplumun varoluş ortamı olma işleviyle yüklenir.

Mimari çevreyi bir dil biçimi olarak görmek, iletişimi yatayda ve düşeyde mümkün kılacak sürekliliklerin bulunduğunu kabul etmektir. Değişmekte olan bir doğal ve yapay çevre içerisinde insanların bir toplum ve kültür oluşturabilmeleri; birbirleriyle emek ve söz değiştirebilmeleri, karşılaştırabilmeleri için aralarında ortak bir paydanın, paylaşılan bir ortamın bulunması gerekir. Bu da değişen toplumsal-kültürel örüntülerin içerisinde değişmeyenlerin ya da görece yavaş değişenlerin bulunması gerektiği anlamına gelir.

(x)

Robert Geddes, mimarlığa sekiz ayrı görev yükleyor: "korumak, gruplaştırmak, kurumları içermek, toplumu etkilemek, kişiliği etkilemek, duygusal iletişimi sağlamak, gerçeklikle bağ kurmak, ideallerle bağ kurmak" (5).

1. BÖLÜM : SORUNUN TANITILMASI, ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI, AMAÇLARI VE KURAMSAL DAYANAKLARI :

1.1. Sorunun Tanıtılması, Temel Varsayımlar ve Amaçlar :

Toplumsal-kültürel olguların iletişim ögesi olma yorumuna dayanarak mimarlık "işlev iletişen" bir sistem olarak tanımlanabilir. İletişim sistemlerinde değer değiştirme ve karşılaştırabilme yatayda ve dikeyde değişmez ya da görece yavaş değişen olguların varlığıyla mümkündür. Çalışmanın ele aldığı sorun, değişme içerisindeki sürekliliğin, çeşitlilik içerisindeki birliğin araştırılmasıdır. Değişme içerisindeki sürekliliğin, çeşitlilik içerisindeki birliğin araştırılması tipolojinin alanına girmektedir. Bu çerçevede çalışmanın dayandığı temel iki varsayım vardır. Bunlar:

- . Değişen mimari çevrede - konut tektoniği düzeyinde - değişmeyen mekânsal ve işlevsel örgütlenmeler vardır;
- . Farklı mekânsal örgütlenmeler - konut tektoniği düzeyinde - sınırlı sayıda sentaktik kural, ilişki ve işlem aracılığıyla üretilebilir.

Bu temel varsayımlar iki kuramsal amaç doğrultusunda ele alınacaktır :

- . Değişen mimari çevrede - konut tektoniği düzeyinde - değişmeyen mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin saptanabilmesi doğrultusunda bir tipolojik çözümleme yöntemi önermek ;

- . Farklı mekânsal örüntüler üretebilecek sınırlı sayıda sentaktik kural, ilişki ve işlem önermek; farklı mekânsal örgütlenmelerin altında bu sınırlı sayıdaki sentektik kural, ilişki ve işlemin bulunduğunu göstermek.

Çalışmada ele alınan değişme olayı kırdan kente göçtür.

Kırdan kente göçerken kullanıcıların kendilerinin gerçekleştirdikleri konutlarda değişmeden kalan mekânsal ve işlevsel örgütlenmeler farklı zaman kesitlerinde (senkronik kesitler) ve göç sürecinde (diakronik kesit) aranmıştır. Göç edilen / yıkılan yer olarak Trabzon ilinin Arsin, Akçaabat, Maçka, Vakıfkebir İlçelerinin köyleri; varılan yer olarak Trabzon'un Erdoğdu, Bahçecik, Yalı, Kalkınma, Dereiçi ve Çömlekçi Mahalleleri ele alınmıştır. Böylece, çalışmanın uygulamaya yönelik amaçları, değişmeden kalan ortak mekânsal ve işlevsel örgütlenmeleri senkronik kesitte: geçmişte (göç ettikleri kırsal alandaki konutlarda); günümüzde (kırdan gelip yerleşilen kentsel alandaki konutlarda); beklentilerde (gelecekte oturulmak istenilen konut tiplerinde) ve genelde (geçmişin, günümüzün ve beklentilerin toplamında); diakronik kesitte ise kırdan kente göç sürecinde saptamak biçiminde özetlenebilir.

1.2. Kuramsal Dayanaklar : Dilin Yapısı ve Mimarlık :

1.2.1. Dil Göstergelerden (İşaretlerden) Kurulu Bir Sistemdir:

Gösterge (işaret) : "Genel olarak bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, biçim ya da olgu; özel olarak, dilsel bir gösterenle bir gösterilenin birleşmesinden doğan birim" dir (6).

Örgütlenmiş bir bütün olan gösterge sistemlerini inceleyen göstergebilim temel amacı iletişim olmadığı halde toplumsal yaşamda anlamlama eylemine katılan tüm olguları kendisine konu olarak almaktadır. Temel amacı insan eylemleri için bir kap oluşturmak, davranışları, verili iklimi ve kaynakları tamlamak olan mimarlığın aynı zamanda kültürel bir iletişim öznesi olması (7) onu göstergebilimin de konusu yapmaktadır.

Mimarlık göstergebilim çerçevesinde "Belirli anlama dizgelerine düzgünlere dayanarak olanı işlev sınıfları bildiriren bir sınırlı ürünler ve uzaslar dizgesi" olarak tanımlanmaktadır (8).

Gösterge sistemleri toplumsal nesnel bilgi dünyasında yer alır. İletişim sistemlerinin toplumsal yani edilgin (pasif) bir bilgidir. Edilgin olan bilgi bireysel olanı ve gerçekleştiren yapılandırır. Dilin toplumsal ve bireysel özelliklerinin toplamı olan dilyetisi, karmaşık nitelikli bir bütünlüktür. Dilyetisi, genelde insanın iletişim sağlama yetisidir. Dilyetisinde toplumsallık ve bireysellik karşılıklı dil / söz kavram çifti ile ele alınır.

1.2.2. Dil / Söz Karşılığı :

"..dil bir bakıma, dilyetisi ekli sözdür; hem bir toplumsal kurumdur, hem de bir değerler dizgesidir. Toplumsal kurum olarak, hiç bir biçimde edim değildir dil ; her türlü önceden tasarlanmanın dışında kalır; dilyetisinin toplumsal bölümüdür" (9). Dil toplumsal iletişimi

sağlayan, sözleşmeye dayanan bir değerler sistemidir, bu nedenle bireyden kaynaklanan değişimlere direnerek zaman içerisinde kararlı kalmaya çalışır. Oysa : "söz, özü bakımından bireysel bir seçme ve gerçekleştirme edimidir" (10).

Söz / dil karşılığı iletişim kuramında yer alan kod / mesaj karşılığına; yapı / olay; sistem / süreç karşılıklarına paralel olarak kullanılabilir (11).

Jacobson'a göre , bir iletişim devresi altı unsurdan oluşur: mesaj, referans, kanal, gönderici, alıcı, kod. Mimarlık göstergesinin diğer iletişim biçimlerinden ayrılığı ekonomi ve kullanım işlevlerinden ayrı düşünülmemişindedir. Bir kullanım nesnesi olan mimarlık ürününde ekonomi ve kullanım işlevlerinden öte toplumsal kültürel işlevlerin de bulunması, işlev kavramının farklılaşmasını gerektirir. Öte yandan, işlevler hem nesnel-fiziksel olgular hem de anlamla yüklenirilen olgulardır. Kullanım nesnelerinde sembolik niteliklerin de işlevsel olması ve işlevin bir toplumsal kullanımı göstermesi nedeniyle anlam kavramı işlev kavramıyla birleşmektedir.

Söz / dil - mesaj / kod karşılığına göre, mimarlık nesnesinde birincil anlam (işlev) düzleminde mimarlık biçimi göndergeye (kullanım) ve kanala (fiziksel yapı) gönderen bir mesaj / söz olarak ele alınır : bu düzlem, mimarlığın tektmik düzlemidir. İkincil anlam gönderici, alıcı ve kod alanlarını kapsar. Birincil anlam binanın bileşenlerini, alt-bileşenlerini ve alt-bileşenler sistemini yapılandırabilecek bir tektmik

min meydana gelişini tek başına sağlayamazlar, biçimin yapılandırılabilmesine tekân sağlarlar. İkincil anlamda (secondary meaning) düşünmeler, imgeler (imajlar), toplumun mimari repertuarından gelen kavramlar söz konusudur; bunlar, gerçek biçimsel örüntülerin (morphio patterns) kaynağını meydana getirirler. Mimarlık sisteminin anlam boyutu ayrı niteliklere sahip bu anlam çiftinin sentezinden meydana gelir (12).

Gösterge sistemlerinde değişme, kod ve mesajın zaman içerisindeki diyalaktiğinden kaynaklanır.

1.2.3. Göstergebilimde Zaman ve Mimarlık : Senkroni / Diakroni :

Sözle ortaya koyulan yeniliğin tekrarlarla yaygınlaşması onu bir dil olgusuna dönüştürür. Değişme, söz düzleminde kaynaklanır. Mimarlığın toplumsal yanından kaynaklanan tekil mimarlık uygulamaları yeni düzenleyici prensipler ya da biçimler ortaya koymuşsa tekrar edilmeleri bu prensip ya da biçimleri toplumsallaştırabilir. Böylece, bireysel olan toplumsal olandan kaynaklanırken bir yandan da onu meydana getirir.

Söz / dil kavrayışına paralel olarak iletişim sistemleri zaman açısından iki eksenle ele alınabilmektedir: diakronik eksen ve senkronik eksen. İletişim sistemlerinin incelenmesinde bu iki eksen doğrultusunda ayrı yöntemler gerekir.

Gösterge sistemlerinin belli bir zaman diliminde iktisadindeki durumunu oluşturan faktörlerin araştırılması, sorunun senkronik düzlemde

ele alınarak incelenmesini gerektirir. "Zamandaş olgular eksenini" olarak da tanımlayabileceğimiz bu eksen aynı anda bir arada bulunan olguların bağıntılarına ilişkindir (15). Oysa, göstergesi sistemlerinin zaman içerisindeki evriminin, farklılaşarak mekânda ve zamanda geçitlenmesinin incelenmesi, sorunun ele alınışında diakronik bir tutum gerektirir.

Senkronik geçitli olmayanın, değişmeyen, sistematik, bütüncül ve işlevsel olanın boyutudur. Diakronik geçitlilik boyutudur : anlamların ardardalığının, zamanın geçişinin, evrimin, bozuşmanın ve yeniden büyümenin boyutudur. Senkronide zaman geçmez ve bilgi azalarak yitmez, tüm süreçler tersine çevrilebilir. Diakronide entropi ya da düzensizlik artmaya eğilimlidir, süreçler genellikle tersine çevrilemez niteliktedir, bu nedenle de senkronik ekseninde bulunmayan yönel bir eleman vardır.

Dilyetisinin toplumsal yanının kod / dil ; bireysel yanının mesaj / söz olarak tanımlandığı dilbilime dayanan incelemelerde Saussure, aşağıdaki uçu (rasyonalist) düzene uyulması gerektiğini belirtir :

dilyetisi	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dil} \\ \text{söz} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{eşzamanlılık} \\ \text{artzamanlılık} \end{array} \right.$

(14)

Senkronik eksenle bakış bireyler arasındadır, diakronik eksenle ise^x, bireyler arası zamandaş olgular açılır. Burada biri geçmiş diğeri geleceğe doğru uzanan iki bakış açısı uygulanır: öngörüm (prospektif bakış) geçmişten günümüze, artgörüm (retrospektif bakış) günümüzden geçmişe doğru bakıştır (16).

1.2.4. Göstergenin Bileşimi ve Mimarlık Göstergesi :

Gösterge kuramları içersinden (17) Saussure'un ikili gösterge kuramı göstergeyi gösteren ve gösterilenin sentezinden meydana gelen toplumsal bir değer olarak ele alır (18). Değişen bir toplumsal-çevre-

---

(x) Saussure'e göre: Senkroni / yatay eksen : "bir arada bulunan ve dizge oluşturan ögelerin aynı toplumsal bilincin algıladığı mantıksal ve ruhsal bağıntılarıyla uğraşacak, toplumsal bilinç bunları nasıl görüyorsa o da böyle görecektir."

Diakroni / dikey eksen : "ise aynı toplumsal bilincin görmediği ve aralarında dizge oluşturmadan birbirlerinin yerini alan ardışık ögelerin bağıntılarını inceleyecektir" (15).

sel ortamın uygulama konusu olarak seçilmesi nedeniyle, çalışmaya dayanak olarak, kuramsal çerçevesini çizirken göstergesi sosyal bir değer olarak ele alan ve ikili bir karşıtlığın sentezi olarak değerlendirilen ikili gösterge kuramı tercih edilmiştir.

Gösterge, gösteren ve gösterilenden meydana gelen anlamsal (semantik) bir bütünlüktür, yanlardan birinin yok olmasıyla gösterge de yok olur. Kendi dışında bir şey gösteren öge olarak yapılan tanımın özü gereği gösterge bir ilişkiyi kaynaklanır.

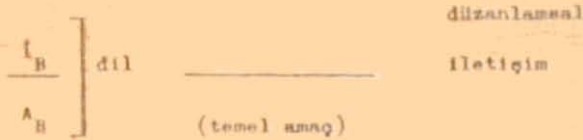
Bu ilişkinin iki yanında yer alan gösteren ve gösterilen ya da Hjelmslev'in terimleriyle anlatım ve içerik düzlemlerinin her biri kendi içerisinde "biçim" ve "töz" (substance) katmanlarına ayrılır:

$$\begin{array}{l}
 \text{içerik düzlemi} \quad \frac{I_T}{I_B} \\
 \text{anlatım düzlemi} \quad \frac{A_B}{A_T}
 \end{array}$$

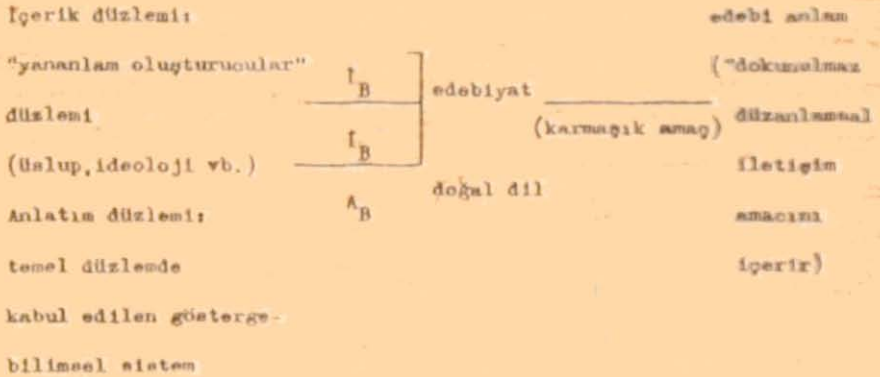
Mimarlık, bu dört bileşenden ikisiyle ilgilidir: anlatımın biçimi ve içeriğin (content) biçimi (19). Anlamlama (signification) olarak tanımladığımız anlatım-içerik sentezi iki aşamada gerçekleşir. Birinci aşamada bir göstergenin temel amacı olan iletişim sağlama; bunun üzerine temellenen ikinci aşamada karmaşık (complex) amaç; yananamlarla (connotations) zenginleşme yer alır.

Birinci ve ikinci aşamaların doğal dildeki (konuşma dilindeki) aşılımları aşağıdaki gibidir:

Temel amacın gerçekleştiği birinci aşamanın üzerine ikinci aşama eklenir:

(20)

Martinet'in dilin eklemliliği olarak tanımladığı bu iki aşamada meydana gelikten ilkinin "yapı yapma" da kargılığı tektonik, ikincisi "mimarlık"tır. Düzenlenseal iletişin tektonik temel amacı gerçekleşt-

tirir : insan eylemleri için konforlu bir çevre sağlamak; mimarlık, anlatım düzleminde tektoniği kullanır ve yananamlar içerebilir.

mekân düzlemi	] "tektonik"	_____	"işlev" (insan	
kapalılık			(temel amaç)	eylemleri için
düzlemi			konforlu bir	çevre sağlamak)

içerik düzlemi:			mimari anlam
"yananlam oluşturu- cular" düzlemi	] mimarlık	_____	("dokunulmaz"
(üslup, ideoloji vb.)			işlev amacını
anlatım düzlemi:			tektonik
temel düzlemde kabul edilen göstergibilim- sel sistem	A _B		

(21)

Tektonik düzleminde mimarlık biçimi, kullanıma ve fiziksel yapıya gönderen bir mesaj olarak ele alınır (bkz. sayfa 7). Çalışmada, çeşitlilik içersindeki birlik sorunu kullanım (işlevsel örgütlenme) ve fiziksel yapı (mekânsal örgütlenme) düzeylerinde irdelenmektedir. İletişim devresini oluşturan altı elemandan referans ve kanal mimarlıkta kullanım ve yapıya bir başka deyişle işlevsel ve mekânsal örgütlenmeye karşılıktır. İşlevsel ve mekân-

sal organizasyon, yananlanlar yüklendiğinde düzenlam düzeyinde
iletigen kapalılık ve boşluk sentezinden çıkıp bir üslup kazanır.

Karmaşık (complex) işlev düzeyinde meydana gelen çağrışımların keyfi olması her bağlamda anlamın farklılaşmasına, böylece de bir çok anlamlılığın ortaya çıkmasına neden olur. Bu çeşitlenme mimarlığa açık bir yapı kazandırır.

1.2.5. Sentagma / Paradigma Karşıtlığı :

Göstergeler arasında iki tür ilişki bulunur: sentagmatik (dizimsel) ilişki ile paradigmatik (dizisel) ya da çağrışımsal ilişki. Gösterge birimlerinin (unitelerinin) bir araya gelerek daha organize birimler oluşturması sentagmatik ilişkiyi tanımlar. Buna karşılık paradigma : "Aynı sözdizimsel bağlam içinde birbirinin yerini alabilecek olan ve güçlü bir karşıtlık bağıntısı kuran öğelerin oluşturduğu bütün" olarak tanımlanmaktadır (22).

Tektonik -anlatım düzlemindeki göstergelerin aynı bütün içerisinde kurdukları biçimsel organizasyon biçimsel bir dil meydana getirir. Anlatım düzleminde göstergelerin organizasyonunun / Örgütlenmesinin incelenmesi sorunu bu nedenle biçimsel çözümleme (morphic analysis) kapsamına girmektedir.

1.3. Dilbilimsel (Linguistic) Yaklaşımında Biçimsel Çözümleme :

1.3.1. Gösterge Sisteminde Biçimsel Örgütlenme :

Biçimdilleri (morphic languages) diğer dil türlerine : doğal (konuşma dili) ve matematik dillerine bazı nitelikleriyle benzerler; bazı nitelikleriyle onları diğer dil türlerinden ayırır.

Doğal dillerin temelde farklı iki özelliği bireyselleşmiş, yani her biri bir diğerinden farklı, toplamına "leksikon" (sözlük) denilen çok sayıda biçimsel birimlerle az sayıda olmalarına rağmen üretici, olanaklı biçimbilimsel (morphological) ya da sentaktik kuralların varlığıdır.

Matematik dillerin ise son derece küçük bir sözlüğü vardır. Kendisinden başka hiç bir şeyi göstermeyen temel birimleri bireyselleşmemiştir, başka bir deyişle büyük bir biçimsel farklılık göstermezler. Buna karşılık matematik diller çok sayıda sentaktik kurala sahiptirler.

Biçimdiller, doğal dillerden deneye açık dünyada gerçekleştirme özelliğini, toplumsal amaçlar yolunda yaratıcı biçimde kullanılmasını (ya da kurallı yaratıcılığa olanak vermesini), toplumsal olanı gösterirken bir yandan da onu meydana getirme özelliklerini almaktadır. Biçimdiller matematik dillere ise küçük sözlük ya da biçimleri benzer, bireyselleşmemiş birimler kullanması ve sentaktik yapının anlamsal (semantik) gösterime üstün olmasıyla benzemektedir (23).

Kurallar, ilişkiler, işlemler ve bunların uygulanabileceği birimler repertuarının (dağarcığının) toplamı biçimdillerinde (morphie languages) biçimsel örgütlenmeyi sağlarlar.

Grünberg ve Onart biçimsel bir dili belirleyen verileri dörde ayırır :

1. Abece (imler dağarcığı, sözlükçe)
2. Türler dağarcığı
3. Dizimsel kurallar (kurma kuralları)
4. Yorumsal kurallar (yorumlama kuralları)^x

(24)

Bu verilere göre biçimsel bir dil : "belli bir abeceye dayalı, dizimsel kurallar gereği (belli türlerden olmak üzere) oluşturulan, yorumsal kurallar gereği de (belli türlerden olmak üzere) anlamlar kazanan deyimler dizgesidir" (25).

1.3.1.1. Sözlükçe : Sentaks içerisinde kullanıldığında biçim olarak değişen ya da değişmeyen ya da bir bölümüyle farklılaşan, çoğunlukla anlamlı olan birimler toplamıdır. Sözlükçe dilde kalabalık, açık bir sınıftır.

(x) Yorumsal kurallar: Çalışmanın kuramsal amacı tektonik-anlatım düzleminde kullanılacak bir tipolojik çözümleme / analiz yöntemi önermektir. Bu nedenle düz anlamsal iletişim düzlemin-den yananlamsal iletişim düzlemine geçiş kuralları olan yorum-

Her öge, bir önceki ögeye rölatif olarak biçim, bir sonraki ögeye rölatif olarak ise içeriktir (muhteva) (26). Bu nedenle, biçim ve içerik aşamaları serisinde biçimdiline temel olacak birimin tanımlanarak seçilmesi gerekir.

Piaget, çocukların nesnelere olan tavırlarından yola çıkarak çevreye yönelik davranış biçimlerini üç sınıfa ayırır, bunlar: cebirsel (sınıflayıcı ve sayısal) ; sırasal (seriler ve seriyel karşılıklar); topolojik (sınıflara yol açan işlemler) yapılarıdır. Nesnelere ilk yaklaşım topolojiktir (27). Nesnelere kurulan ilişkilerde evrensel ortaklar olarak beliren temel topolojik kavramlar merkez, yol, yön, sınır, alandır (28). Süreklilik-süreksizlik; farklılık-benzerlik-karşıtlık; yakınlık-komşuluk-bitişiklik; kapsama-kapanma-kapalılık gibi topolojik ilişkilerin altında bu temel kavramlar yatar.

Çevreyle kurulan temel ilişkileri yönlendiren bu kavramlar biçimdillerine de yansır. Mimarlık sisteminde doğrudan anlam ileten en küçük birim topolojik kapalılık, sınırlılık özelliğine sahip mekân-hücreleridir (space-cell). Biçimsel ya da geometrik oluşumlarındaki çeşitliliğe, malzeme, fiziksel kompozisyon, renk gibi farklılıklarına rağmen mekân-hücreleri topolojik olarak eşdeğerlidirler. Mimarlık sisteminde mekân-hücreleri kütle-mekân organizasyonundan meydana gelen bir kümedir.

Mekân-hücreleri kapalı ya da açık olabilir. Kendi sınırları olan mekânsal nesne kapalı; kendi sınırları olmayan mekânsal nesne açık-

tır (29). Preziosi'de :

1. kapalı hücre : kütleyle sınırlandırılarak ayrılmış bir mekânsal biçimlenmedir;

2. açık hücre : mekân tarafından sınırlandırılarak ayrılmış bir mekânsal biçimlenmedir.

(30).

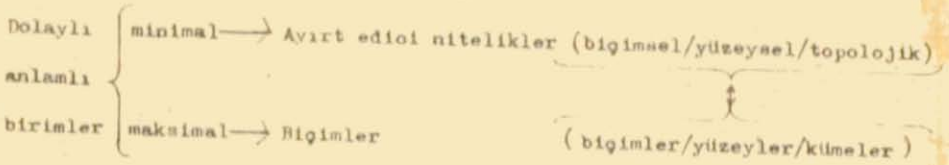
Birinci anlam düzeyinde (düzanlam) iletişen mekân-hücreci kendi temel amacını : insan eylemleri için bir kap olması özelliğini iletir. Mimarlık sisteminde dolaysız olarak düzanlamsal iletişen birim olan mekân-hücreci, kendileri doğrudan anlam iletmeyen (anlam iletimine sistem içersindeki görevleri nedeniyle dolaylı olarak katılan) anlamlarını bir hücreyi diğerlerinden ayırmalarıyla sistem içersinde bulan (sistemik) aşamalardan meydana gelir. Sistemik aşamalar doğrudan anlamlı olan birimlerde algısal farklılıklar meydana getirmeleriyle dolaylı olarak anlamlıdır ve bu nedenle duyu-ayırıcı (sense-discriminative) olarak tanımlanırlar.

Sistem içersinde üst düzeye katılarak kurucu olan duyu-ayırıcı aşamalar en altta biçimsel, yüzeysel ve topolojik niteliklerden meydana gelirler. Bu nitelikler bir üst düzeye katılarak anlamını sistem içersinde bulan sistemik aşamayı kurarlar. Burada biçimler,

yüzeyler, kümeler yer alır. Bu aşamanın bir üst düzeye katılması ile, tek başına anlam iletebilen, bu nedenle de duyu-belirleyici (sense-determinative) olarak tanımlanan düzey oluşur. Mekân-hücre-ai tek başına anlam iletebilen aşamaların alt sınırını oluşturur. Mekân-hücrelerinin bir araya gelmeleriyle örüntüler (space-patterns) ortaya çıkar. Bir ya da bir kaç mekân-hücrelerinden meydana gelen matrisler örüntüler aşamasının en altında yer alır.

Alt düzeyler aşama aşama üst düzeylere katılarak kenti: mimarlık dilinin metnini meydana getirirler.

Doğrudan anlamli

birimler $\longrightarrow$ Hücreler

Doğrudan anlamli

birimlerin kümelene

örüntüleri $\longrightarrow$ Matrisler

Bileşmeler (Compounds)

Yapılar

Yerleşmeler

vb.

1.3.1.2. Türler Repertuarı (Dağarcığı): "Dil bir yapı, yapı iç bağ-
lardan kurulu özerk bir kendilik olarak tanımlandığına göre, birim-
lerin bu yapıda hangi görevleri yüklenerek iş gördüklerini belirtmek
gerekir" (32). Cümle düzeyinde bütünü parçalayarak parçaların bir-
birlerinin yerini alabilmesi işleminden kaynaklanarak yapılacak bir
sınıflandırmayla türler repertuarı belirlenebilir. Birbirinin yeri-
ni alma aykırılık ilkesine dayanır.

Mekân-hücrelerinin bütün içersinde görev (işlev) almalarından
kaynaklanan türleri yine bütün belirler. Öte yandan, parçaların bir-
birlerini tamamlayan görevleri sayesinde parçalar arasında sistema-
tik bir bütünlük meydana gelir. Bu nedenle bütün-tür-görevsellik
birbirleriyle tamamlanan kavramlardır.

Çalışmada konut (mekân-hücrelerinin yapı düzeyinde organizaa-
yonuyla meydana gelen matris) konusu irdelenmektedir. Konut içersin-
de (bütün) mekân-hücrelerinin birbirlerine aykırı olan, benzer ol-
mayan görevleri nedeniyle türleri belirlenir. Türler repertuarı
(mutfak, yaşama, yatma vb.) bütün içersindeki işlevleriyle bir
diğerinden ayrılan mekân-hücrelerinin toplamıdır.

1.3.1.3. Sentaktik Kurallar : Dilde "discourse" düzeyinde anlam
birim olan (semantic unit) cümle, kendisini meydana getiren alt
birimlere ayrılır. Bir üst düzeye katılan birim kurucu birim sayı-

lır. Kurucu olma ve katılma dilin alt ve üst sınırlarını belirler. Kurucuları olmayan ayırıcı birimler (distinctive units) alt sınırı, katılmayan birimler üst sınırı meydana getirir.

Castex ve Panerai bu aşamaların dildeki ve mimarlıktaki karşılıklarıyla bunları düzenleyen kuralları aşağıdaki biçimde sınıflandırmaktadırlar :

DİL	KURALLAR	MİMARLIK
Anlatı (bölüm/paragraf)	Retorik/kitle kompozisyonu	Yapı topluluğu
Tümce (tümcecik)	Dizim/sentak	Yapı/yapı bölümü
Anlam ayırıcı (monem)	Biçimbilim	Mekân birimi
Ses birimi (fonem)	Sesbilim/yapı	Mekân bileşeni
Ses titreşimi	Ses fiziği/malzeme kimyası	Yapı parçası/ Yapı malzemesi

(33)

Cümlelerin görev biçimlerine göre parçalanma kuralları morfolojinin (biçimbilimin); bu görev birimlerinin aralarındaki bağımlılıkları ve yanyana gelme kuralları sentaksın konusudur. Morfoloji ve sentaksın birbirlerini tanımlar nitelikte olmaları birlikte ele alınmalarını gerektirir.

Göstergeler arası örgütlenme sentaktik kuralların geçerli olduğu alandır. Sistem içersinde benzerlikler ve farklılıklar meydana

getirmesiyle birleştirici kuralları iğeren sentaks göstergeler arasındaki ilişkileri ele alır, düzenler. Göstergelerden kurulu bir sistem olarak tanımlanan mimarlık dili belli bir koddan ve bu koda göre geręekleřtirilen mesajlardan meydana gelmektedir. İşlevsel (görevsel) göstergeler ve bu göstergelerin birbirleriyle anlamlı-doğru bir mesaj kurmalarını düzenleyen sentaktik kurallar kod içerisinde yer alır.

1.3.1.3.1. Çalışmada Kullanılan Temel Sentaktik Kurallar, İlişkiler, İşlemler :

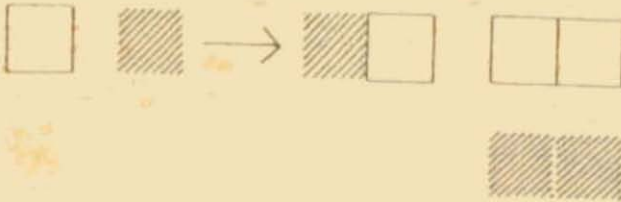
Geręekte dört boyutlu (dördüncü boyut; toplumun yapıya yansıtıkları) olan mimarlık gstergeşi qalışmada yalnız plan dzinde kalınarak iki boyutlu açık ya da kapalı topolojik bir küme olarak ele alınmaktadır.

Temel Sentaktik Kurallar :

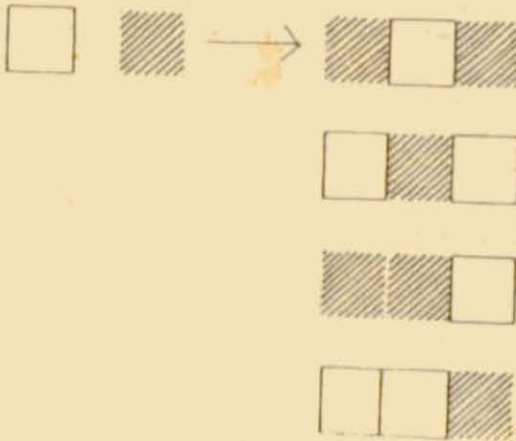
1. Kapsama : Bir mekân-hücresinin bir diğerini btdnyle iğine alması; kapsama komęuluk kavramını getirir:

2. İkili-bitişiklik : İki mekân-hücreyi sınırlarının bir bölümünü paylaşıyorlarsa hücreler birbirleriyle ikili bir bitişiklik ilişkisi içersindedirler :

3. Arasındalık : İki mekân-hücreyi arasında her iki hücrenin de bir üçüncüye bitişik olmasından doğan ilişkidir :

Temel Sentaktik İlişkiler : Bir orijinal (özgün) mekân-hücreden belirli nitelikleri değişmez tutulduğunda altı farklı türev elde edilebilir:

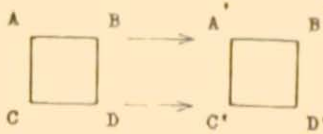
1. Bir orijinal mekân-hücrelerinin komşuluk, kargıllıklı-orantılılık, paralellik, açı-oran ilişkileri ve boyutları değişmez olarak alındığında özdeş (identical) türevler elde edilir ;
2. Bir mekân-hücrelerinin komşuluk, kargıllıklı-orantılılık, paralellik açı-oran ilişkileri ve boyutları değişmez olarak alındığında izometrik türevler elde edilir ;
3. Orijinal mekân-hücrelerinin komşuluk, kargıllıklı-orantılılık, paralellik, açı-oran ilişkileri değişmez olarak alındığında benzer türevler ;
4. Orijinal mekân-hücrelerinin komşuluk, kargıllıklı-orantılılık ve paralellik ilişkileri değişmez olarak bırakıldığında andıran türevler ;
5. Orijinal mekân-hücrelerinin komşuluk ve kargıllıklı orantılılık ilişkileri değişmez olarak bırakıldığında perspektifsel türevler ;

6. Orijinal mekân-hücrelerinin yalnız komşuluk ilişkileri değişmez olarak bırakıldığında topolojik türevler elde edilir.

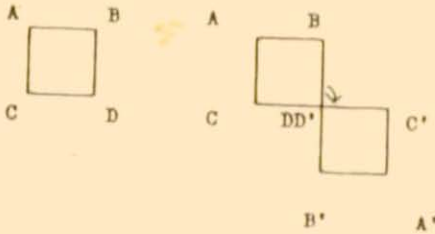
(35)

Temel Sentaktik İşlemler :

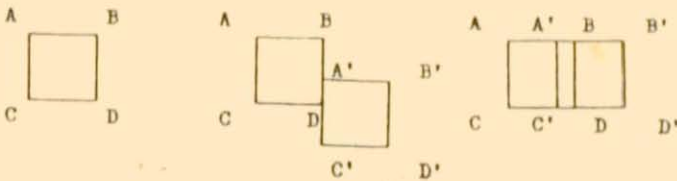
1. Aktarma (Translating) : Mekân-hücrelerinin bir kenarına paralel olarak ötelenmesi. Orijinal biçim ve türev biçim hiç bir noktayı paylaşmazlar :

2. Döndürme (Rotating) : Mekân-hücrelerinin bir noktasının değişmez bırakılarak ötelenmesi :

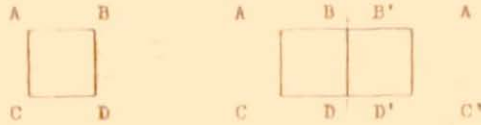

3. Kaydırma (Gliding) : Mekân-hücrelerinin birden çok noktasının değişmez bırakılarak bir kenarı boyunca ötelenmesi :

4. Yansıtma (Reflecting) : Mekân-biloresinin bir kenarının değişmez bırakılarak ötelenmesi :

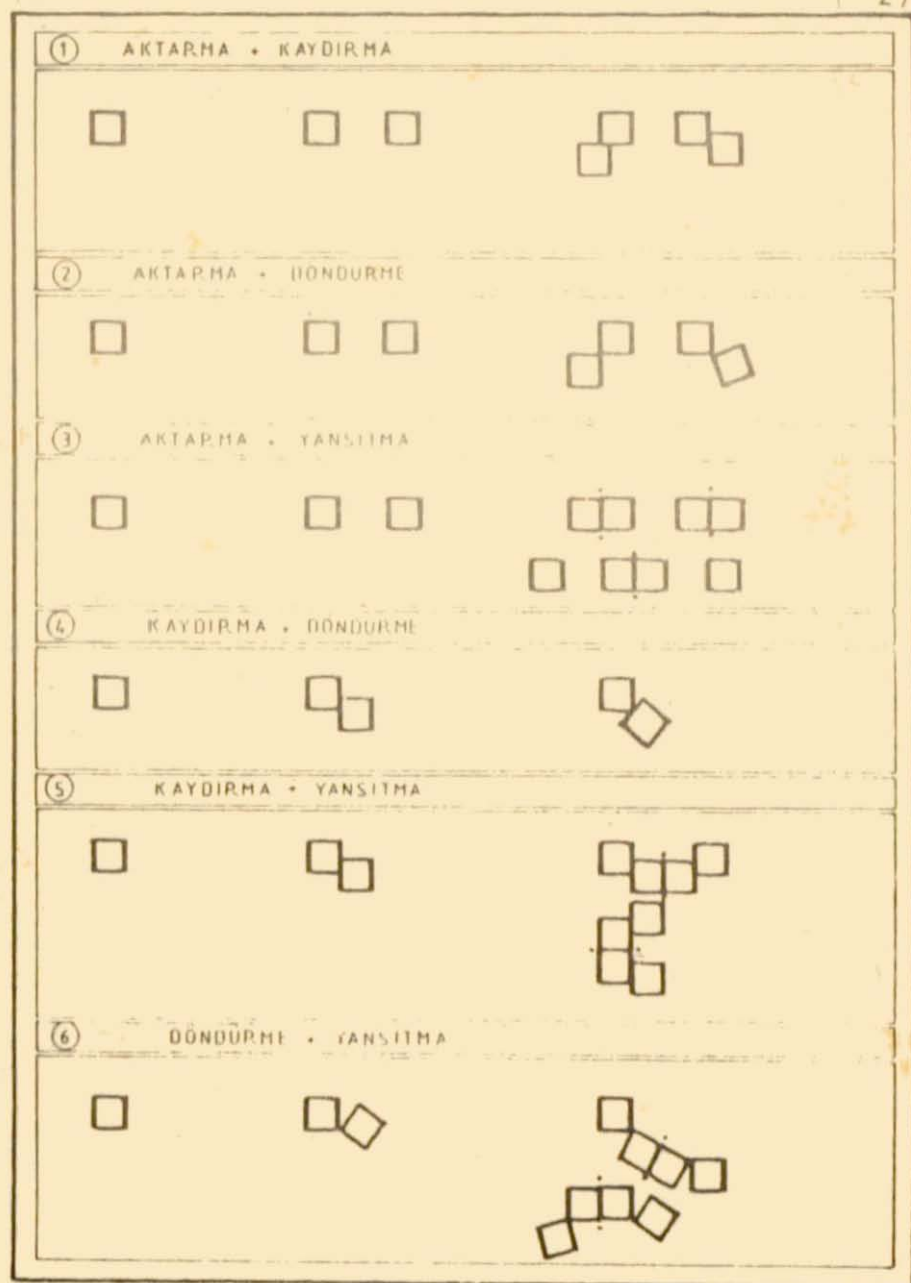
(36)

İşlemlerin eksi (-) işaretli, ters doğrultuda uygulanması türevi olarak örüntüyü başlangıç (orijinal) durumuna getirir.

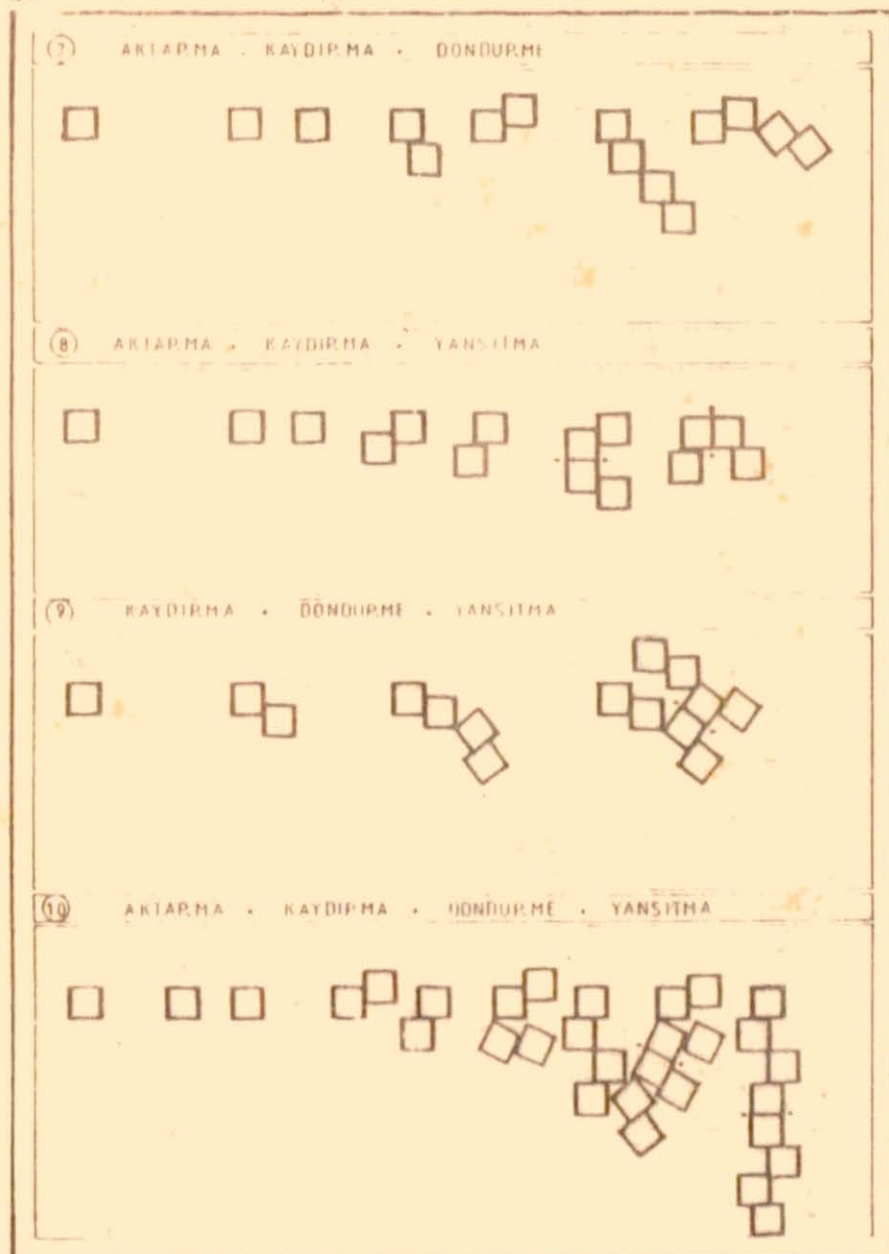
Aktarma, kaydırma, döndürme, yansıtma işlemleri tek başına uygulanabileceği gibi bir arada da ele alınabilirler (Tablo: 1).

Çalışmada ele alınan kural, ilişki ve işlemlerle 2, 3, 4, 5, 6, 7 Numaralı Tablolarda örneklenen örüntüler (patterns) türetilmektedir.

Morfik ve sentaktik kurallar, ilişkiler ve işlemler gösterge sistemlerinin toplumsal yanında yer alır ve zaman içerisinde bireyden kaynaklanan değişimlere direnerek kararlı kalma eğilimi gösterirler. Bireysel söz-mesaj düzleminde bu kurallar, ilişkiler ve işlemlerin kullanılmasıyla soneuz sayıda farklı birleşimler (compositions) gerçekleştirilebilir.

tablo:1

tablo:1

izometri	kapsama				bitişiklik				arasındalık			
	a	b			a	b	c		a	b	c	d
değişmezler:												
· boyutlar												
· açı-aran												
· paralellik												
· karşılıklı oran												
· komsuluk												
değişenler:												
· konum												
AKTARMA												
YANSITMA												
KAYDIRMA												
DÖNDÜRME												

tablo: 2

benzerlik	arasındalık			
	kapsama	bitişiklik		
değişmezler -açı -oran -paralellik -karşılıklı oran	a b 	a b 	a b c 	a b c d
değişenler -konum -boyutlar	a b 	a b 	a b 	a b
AKTARMA	AKTARMA	AKTARMA	AKTARMA	AKTARMA
YANSITMA	YANSITMA	YANSITMA	YANSITMA	YANSITMA
DÖNDÜRME	DÖNDÜRME	DÖNDÜRME	DÖNDÜRME	DÖNDÜRME
KAYDIRMA	KAYDIRMA	KAYDIRMA	KAYDIRMA	KAYDIRMA

İndirirlik 1

kapsama

bitişiklik

arasındalık

Seçimeler

ac

çarpıklık
çarpıklık

bran

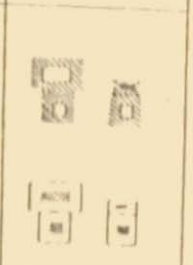

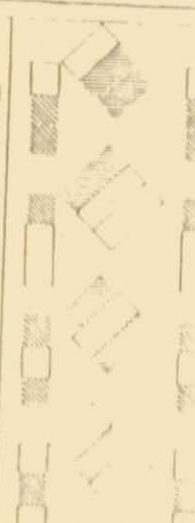
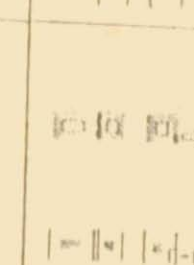

komsuluk

Seçimler

konut

duyular

çarp

	kapsama	bitişiklik	arasındalık
AKTARMA			
VANSTİMA			
DONDÜRME			
KAYDIRMA			

perspektifsellik	kapsama	bitişiklik	arasındalık
<p>değişmezler:</p> <ul style="list-style-type: none"> -karşıklı -oran -komsuluk 	<p>ALTARMA</p>		
<p>değişenler:</p> <ul style="list-style-type: none"> -kenum -boyutlar -açı - oran -paralellik 	<p>YANSITMA</p>		
	<p>DÖNDÜRME</p>		
	<p>KAYDIRMA</p>		

tablo:6

topolojik

çapsama

bitişliklik

arasındalık

çapışmazlar
 12 - 5019

YAN TAĞMA

çapışmazlar

DONDURMA

UDC

KAYDIRMA

1.3.2. Mimarlıktaki Çeşitlilikte Birliğin Aranması : Tipoloji :

Uygulamadaki çeşitliliğin ardında yatan birliğin aranması sorunu tipolojinin alanına girmektedir. Tipoloji "morfolojinin değişmez ögesini araştıran bir sistematik" olarak tanımlanmaktadır (37). Tipolojik çözümleme (typological analysis) ise "ele aldığı her anlamlı birim düzeyinde, temeldeki çok az sayıdaki birimden (tipten) ve az sayıdaki bileşim kuralından hareketle büyük bir biçim çeşitliliğine ulaşma olanağı"nı ele alır (38). Tipolojik çözümleme aracılığıyla bir okuma ve üretme dili (generative language) elde edilebilir.

Bir kültürün belirli bir tarihsel dönemi için tekil ve yeni olan (söz düzlemi) bir mimarlık nesnesi (atatipten / archetype) toplumsallaştığında (dil düzlemi) tekrar edilirken çeşitlendirilir. Atatipler taklit ve tekrar etme isteği uyandıran dinamik bir yapıya sahiptirler. "Atatipler olmadan tarih, tekrar ve taklit olmadan ise tarihsel süreçler olmaz" (39).

Yenilikler birden oluşmaz, bir gereksinimin farkına varılması, sorunun ve çözümün detaylandırılarak geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi zaman içerisinde bir seri meydana getirir. Sözden dile geçerken soruna cevap olarak getirilen çözüm, toplumun anlaştığı biçimde gelenekselleşir. Yenilik hem varolan, kullanılmakta olan kod sisteminin bilinmesini hem de yaratıcılığı gerektirir.

Abraham Moles'un "banal-örijinalite diyalektiği" (40) olarak adlandırdığı bu dengeye Ventos "kodun yaratıcı kullanımı" adını vermektedir. Kodu yaratıcı bir biçimde kullanmak "... kodun içerisinde varolan ama henüz kullanılmamış olan olası çeşitlemeleri keşfetmek, daha önce hiç duyulmamış olan ama yine de koda has çeşitlemeleri keşfetmek anlamına gelir: dönüştürümler (transformations) ilkel kodu genişletebilirler (C), böylece yaratıcı kullanım aracılığıyla (U_1) genişler ve yeni bir kod (C_2) meydana gelir" (41).

C_1	Kod: stilistik, edebi ve kuramsal gelenek
↓	U_1 Kodun tekrarlanarak kullanımı → "kullanım" ya da kodun değer kaybetmesi
↓	U_2 "Alışılmadık" kullanılış → etkisizlik ya da mesajın değerinin düşmesi
↓	U_3 İlişkili kılarak yaratıcı kullanım → önceki kodun yenilenmesi ya da dönüştürülmesi
C_2	Yeni kod

---

(42)

Yeniliğin üretilmesinin yanısıra algılanmasında da benzer bir süreç geçerlidir :

C ₁	Beklentiler sistemi, müzikte tonalite, edebiyatta gerçeğe benzeyiş gibi
↓	
U	Bu beklentileri kıran ortodoks olmayan çalışmalara karşı tepki, ilk elde, tip anlatımlarını harekete geçirir: "bu mimarlık değil", "bu müzik değil" gibi
↓	
C ₂	Genişlemiş beklentiler sistemi - tonal olmayan müziğin, öklidyen olmayan geometrinin, işlevsel olmayan mimarlığın ve benzerlerinin değerlendirildiği yeni kabul kodu

---

(43)

Toplumun mimara sunduğu gereksinimlerden çıkarak tiplere varyetada da benzer bir süreç geçerlidir. M.Waisman'a göre bu süreç ağağıdaki gibidir :

"1. Toplumda, mimari alanın dışında kalan, ve belirli bir tipolojiye bağlı olmaksızın tanımlanabilecek işlevsel gerekler vardır. Bunlar, mimari açıısından "kavramsallaşmamış" ve "değerlendirilmemiş" bir durumun öğeleridir. Toplumun mimara sunduğu ilk "mesaj"ı bunlar ortaya koyar.

2. Mimar bu mesajı, düşünsel ve teknik araçlarıyla çözer, ve kendi mimari ideolojisine bağlı olarak bir seçime ve önem sıralamasına tabi tutar. Gereksinimlerden hareketle burada bağlatılan programlama işlemi, aynı zamanda işlevsel tipoloji çalışmasının da başlangıcıdır.

3. Bu noktada, uygun tipolojik verilere dayanarak, işlev belirginleşir ve biçim kazanır. Bu aynı zamanda "işlevlerin koordinasyonu tipolojisinin" ve "biçimsel tipolojinin" buluşma noktasıdır. İşlevin ne biçimde yerine getirileceğinin tanımıyla işlevin kendisi de tanımlanmış olur. Bu süreçle yeni işlevsel tipolojiler ortaya çıkmakta, ya da varolanlar yeni durum için kesinlik kazanmaktadır ("katılaşma olgusu"). Ve yine bu noktada mimarın topluma yolladığı ilk mesaj ve ilk mimari ideoloji oluşmaktadır.
4. Bu kez toplum mesajı çözmekte (mesajın "kodunu" deşifre etmekte), yorumlamakta, anlamakta, anlamamakta, benimsenmemekte ya da geri çevirmekte, değiştirmekte ya da kendine uyarlayarak geliştirmektedir. Benimsenme durumunda mesaj ve onun aracılığıyla işlevsel tipolojik öneri - kurumsallaşmış olmaktadır. Bu, aynı süreçle gelişen biçimsel tipoloji için de söz konusudur.
5. Tipolojilerin kurumsallaşması, sistemin beslenmesini doğurur. Benimsenen tipolojiler yeni gereksinimlerin dayanak noktası olurlar. Bunlardan, (1) aşamasında sözü edilen nesnel ilişkiler doğar. Böylece, bu ilk verilerin de başta söylendiği ölçüde, "mimariden arınmış" olmadıkları, ve tarihi bir tipolojik sürekliliğin ürünlerini ortaya koydukları da anlaşılmalıdır."

1.4. Birinci Bölümün Sonuçları :

Anlam üreten bir sistem olmasıyla mimarlık, dilbilim yöntemini yaygınlaştırarak tüm anlam üreten sistemlere uygulayan "Anlamlama Göstergibilimi"nin de konusu olmaktadır. Anlam üretme süreci içerisinde düz anlamsal (denotative) iletişen anlatım düzlemi, içeriği (content) taşıyan "tektonik" ten meydana gelir.

Tektoniğin-anlatım düzleminin irdelenmesi sorunu biçimsel gözümlemenin alanına girer. İçeriği nesnelleştiren tektoniğin meydana gelişi belli bir kod sistemine dayanır. Bu kod sistemine göre gerçekleştirilen mesajlar (tekil uygulamalar olarak karışılan söz düzlemi) tekrarlarla "dil" düzlemine geçebilir.

Tekrarlanarak tipleşen gözümler toplumsal repertuarda - kullanıcıların imajında paylaşılan ortak bir gösterge birikimi meydana getirir. Çeşitlilik içerisinde bir birlik meydana getiren bu ortak gösterge birikiminin saptanması tipolojinin alanına girmektedir.

Değişen bir çevrede kullanıcıların imajında varolan ortak gösterge birikimini saptamak, az sayıdaki birimden çıkarak, sınırlı sayıdaki kural, ilişki ve işlem aracılığıyla bir biçimsel çeşitliliğe varmak, tipolojik gözümlemenin amaçlarıdır.

kabul edilmiştir. Topolojik kapalılık niteliğine sahip bu mekân-birimlerin türleri konut içersinde aldıkları görevlere göre (mut-fak vb.) ve ağırlıklı işlevlerine göre belirlenmiştir. İrdelenen örgütlenmeler ise mekân-hücrelerinin birbirleriyle kurdukları bi-tişiklik ilişkileri ve işlevler arası geçiş ilişkileridir.

Çözümleme aşamasında sözlükçe (mekân-hücreleri toplamı), tür-ler repertuarı (işlevler toplamı) ve bunlar arasındaki kurallı iliş-kiler çeşitli tekniklerle soyutlanarak irdelenmiş; karşılaştırma aça-masında karşılaştırılmak istenen kesimler zaman kesitlerine göre üst üste getirilmiş ve toplanda ortak olan örgütlenmelerde yoğunlaş-malar elde edilmiştir. Ayırıştırma aşamasında ise elde edilen yoğun-laşmalar karşılaştılma sıklıklarına göre sınıflandırılmışlardır. Tiplere dönüştürmede tekrarlanarak tipleştiği saptanan örgütlenme-ler yeniden kümelene örüntülerinin en basiti olan matris'e (konut) dönüştürülmüşlerdir.

Yöntemin zaman kesitlerine (senkron / diakron) ve ele alınan kesimlere (kırsal kesim / kentsel kesim / kırdan kente geçiş) göre açılımları aşağıdaki gibidir :

- 2.2.1.1. ÇÖZÜMLEME : A) Kırsal çıkışlı her kullanıcı birimi (kırdan göç edip kente yerleşen aileler) için:
 A.1.) Bugün kentte içinde yaşanılan konutta:
 a. Göstergibirim düzeyinde sözlükçeyi saptamak;

- b. Mekân-hücrelerinin matris düzeyinde birbirleriyle kurdukları sentaktik ilişkiyi saptamak (mekânsal organizasyonu);
- c. Çalışmada önerilen kurallar, ilişkiler, işlemler aracılığıyla bu sentaktik ilişkiyi gözümlemek;
- d. Mekân-hücrelerinin bütün içersindeki işlevlerini saptayarak türler repertuarını ve örgütlenmesini belirlemek;

A.2.) Geçmişte kullanılmış olan (N_a), bugün içinde yaşanan (N_b), gelecekte beklenen (N_c) konut tiplerinin sentaktik ve işlevsel örgütlenmelerini saptamak.

- B) Göç edilen kırsal alandaki her kullanıcı birimi için (kırsal kesimde saptanan aileler) :
- a. Gösterges-birim düzeyinde sözlükçeyi saptamak;
- b. Mekân-hücrelerinin matris düzeyinde birbirleriyle kurdukları sentaktik ilişkiyi (mekânsal organizasyonu) saptamak;
- c. Çalışmada önerilen kurallar, ilişkiler, işlemler aracılığıyla bu sentaktik ilişkiyi gözümlemek;
- d. Mekân-hücrelerinin bütün içindeki görevlerini saptayarak türler repertuarını ve örgütlenmesini belirlemek.

2.2.1.2. ÇAKIŞTIRMA : Sentaktik ve işlevsel örgütlenmelerin çakiştirilmesi (üst üste getirilmesi / süperpoze edilmesi) :

A.) Diakronik kesitte : Kırdan göç edip kentleşme sürecine giren kullanıcılar (A) için : aile-iki geçmişte (N_a), günümüzde (N_b) ve beklentilerde (N_c) saptanan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin çakiştirilmesi :

B.) Senkronik kesitte:

B.1.) Kırdan göç ederek kentleşme sürecine giren kullanıcılar (A) için, aileler-arası :

- a. geçmişte saptanan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin çakiştirilmesi ($\leq N_a$) ;
- b. günümüzde saptanan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin çakiştirilmesi ($\leq N_b$) ;
- c. beklentilerde saptanan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin çakiştirilmesi ($\geq N_c$) ;
- d. toplanda, yani geçmişte, günümüzde, beklentilerde saptanan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin çakiştirilmesi ($\leq K: \geq N_a \geq N_b \leq N_c$) ;

B.2.) Göç edilip terk edilen kırsal alandaki konut tiplerinin mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerinin karşılaştırılması (F).

2.2.1.3. AYRIŞTIRMA : Karşılaştırılan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerde maksimum ve minimum ortakların (değişimden kalan organizasyonların) ayrıştırılması :

A.) Senkronik kesitte : Kırsal göç etmiş olan kullanıcılar (kentte saptanan aileler) arasında geçmişte ($\geq N_a$), günümüzde ($\geq N_b$), beklentilerde ($\geq N_c$) ve toplamda ($\geq K: \geq N_a, \geq N_b, \geq N_c$) yoğunlaşmaları elde edilmiş olan mekânsal ve işlevsel organizasyonların minimum ve maksimum değişimlere göre ayrıştırılması : ($\geq N_a: (C)$), ($\geq N_b: (D)$), ($\geq N_c: (E)$) ve ($\geq K: (G)$)'lerin bulunması ;

B.) Kırsal kesim için belirlenen örgütlenmeler (F), kentsel kesim için geçmişte, günümüzde, beklentilerde ve toplamda ayrıştırılan işlevsel ve mekânsal örgütlenmelerin karşılaştırılması : (1 $\cup$ F), (2 $\cup$ F), (3 $\cup$ F), (4 $\cup$ F) ;

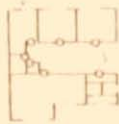
Çakıştırılan işlevsel ve mekânsal örgütlenmelerin sıklık derecelerine göre ayrıştırılmasıyla kırdan kente geçişte değişmeden kalan minimum ve maksimum ortak organizasyonların saptanması : (1 $\cap$ F), (2 $\cap$ F), (3 $\cap$ F), (4 $\cap$ F).

2.2.1.4. TİPLERE DÖNÜSTÜRME :

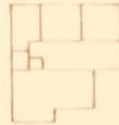
- A.) Senkronik kesitte : Kırdan göç etmiş kentli kullanıcılar için geçmişte, günümüzde ve beklentilerle toplanda saptanan minimum ve maksimum mekânsal ve işlevsel örgütlenmeleri matris düzeyinde konut tiplerine dönüştürmek ve bu organizasyonların mümkün kıldığı çeşitlemeleri belirlemek ;
- B.) Diakronik kesitte : Kırdan kente göç süreci içerisinde saptanan minimum ve maksimum ortak mekânsal ve işlevsel örgütlenmeleri matris düzeyinde konut tiplerine dönüştürmek ve bu organizasyonların mümkün kıldığı çeşitlemeleri belirlemek.

2.2.2. Kullanılan Teknikler :2.2.2.1. Çözümleme Aşamasında :

- a. Sözlükçe' de : Sözlükçe saptanırken mekân-hücreleri, anlamsal (semantik) içeriklerinden arıtılarak hücreler arası sentaktik ilişkilerin açıkça görülebileceği topolojik kümeler olarak soyutlanmıştır (45).

soyutlama 1

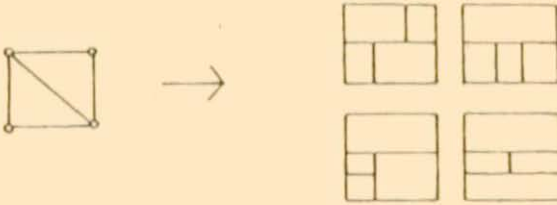
soyutlama 2

- b. Sentaktik İlişkiler' de: 1.) Çalışmada mekân-hücrelerinin arasındaki sentaktik örgütlenmeler "çizge"ler (graph) yardımıyla belirlenmiştir.

"Çizge, p noktalarından meydana gelen $\underline{V}$ kümesiyle, $\underline{V}$ 'nin düzenlenmiş ayrı q nokta çiftlerinden oluşan $\underline{X}$ kümesi olarak tanımlanır. $\underline{X}$ 'teki her x, u, v nokta çifti bir G çizgesidir ve $\underline{x}, \underline{u}$ ve $\underline{v}$ 'yi birbirine bağlar" (46).

Bir planın çizgesi her mekânın bir nokta, iki mekân arasındaki her bitişiklik ilişkisinin ise bir çizgi ile gösterilmesiyle meydana gelir. Bir planın çizgesi çıkartılırken bitişiklik ilişkisinin özel durumu olan mekânların "köşelerden tek nokta paylaşması" bitişiklik ilişkisi olarak değerlendirilmez. Yalnız mekânlar arasındaki topolojik ilişkiyi belirten çizgeler geometriye bağlı değildir. Aynı mekân sayısı ve bitişiklik ilişkilerine sahip olan farklı geometrik organizasyonların çizgeleri, dolayısıyla planları birbirlerine topolojik olarak eş sayılırlar. Bu nedenle, somut plan çemalarını soyut örgütlenme çemalarına aktaran her çizgeye karşılık gerçekte birden fazla plan geçidi olabilmektedir.

2.) Anlamsal (semantik) içeriğinden soyutlanarak topolojik bir küme haline getirilen, sentaktik ilişkileri "çizge" ile belirlenen matris (konut planı), bir mekân-hücrelerinden ya da kümesinden başlayarak tündengelimle çalıqmada önerilen kurallar, ilişkiler, işlemler yardımıyla türetilir.

Bu gözümlemenin amacı, çalışmanın ikinci kuramsal varsayımının doğrulanması yönünde farklı geometrik ve topolojik örgütlenmelerin sınırlı sayıda kural, ilişki ve işlem aracılığıyla üretilebileceğinin gösterilmesidir.

Sözkonusu kurallar : kapsama, arasındalık, bitişiklik ;
 ilişkiler : Özdeşlik, izometri, benzerlik, andırırılık, perspektifsellik, topolojik ; işlemler : aktarma, yansıma, döndürme ve kaydırmaadır.

e. Türler Repertuarı' nda : 1.) Türler (işlevsel mekân hücreleri) : Türler, mekân-hücrelerinin bütün içersinde yüklendikleri işlevlere göre sınıflandırılır.

Soyutlanan konut planında mekân-hücrelerinde yer alan işlevler, donatının (röleve sırasında kaydedilen eşyanın) yardımıyla belirlenmiştir. Bu işlevler aşağıdaki sembollerle belirtilmiştir:

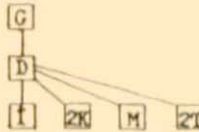
⊗	- iletişim
□	- kişisel kullanım
D	- dolaşım
⊕	- pişirme
○	- yeme
⌋⌋	- uyuma
h	- çalışma
●	- temizlik
△	- depolama

2.) Türsel (işlevsel / görevsel) örgütlenme :

İşlevleri belirlenen mekân-hücreleri içerlerinde yer alan ağırlıklı işleve göre adlandırılmışlardır. Ağırlıklı işlevler ve karşılıkları olan anlatımlar aşağıda gösterilmiştir :

- I - İletişim alanları
- D - Dolaşım (sirkülasyon) alanları
- K - Kişisel / Özel kullanım alanları
- M - Mutfak
- T - Temizlik alanları

Birden fazla ağırlıklı işlevle yüklü olan mekânlar sözkonusu işlevlerin toplamı olarak gösterilmiştir (I.M) gibi. İşlevsel mekân-hücreleri (□) ile, aralarındaki geçiş ilişkileri çizgi ile belirtilmiştir. G ile temsil edilen konut girişine olan uzaklık, konutun gizlilik (mahremiyet) derecesini de belirtir.

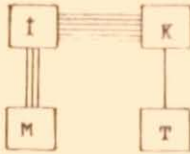

2.2.2.2. Çakıştırma Aşaması'nda: Mekânsal örgütlenme (çizge) ve işlevsel örgütlenme çemalarının üstüste getirilmesindeki amaç, en sık görülen mekânsal örgütlenmeyi ve en yoğun işlevsel ilişkiyi saptamaktır. Çizgeler, en çok sayıda nokta ve çizgiye (mekânlar ve aralarındaki bitişiklik ilişkileri) sahip olan çizgeyle üçgen-

lere dönüştürülerek üst üste getirilir :

İşlevleri belirlenmiş mekânlar arasındaki çizgi sayısı (doğrudan geçiş ilişkisi) ilişkinin yoğunluk derecesini belirtir:

Çakıştırma işlemi : Senkronik kesitte : Kırsal çıkışlı kentlileşme sürecindeki kullanıcılar için geçmişte (N_A), günümüzde (N_B), beklentilerde (N_C), toplamda ve ayrıca kırsal alanda saptanan kullanıcılar için yapılır. Böylece ($> N_A$), ($> N_B$) ve toplam olan ($> K; > N_A; > N_B; > N_C$) ile kırsal kesimde saptanan örgütlenmelerin toplamı olan (F) elde edilir.

Diakronik kesitte : Aile-içi geçmişte, günümüzde, beklentilerde saptanan örgütlenmelerin öngörümle (prospektif bakış açısı) çakıştırılması sırasında görülen yoğunlaşmalar o aile-

nin konut kullanımındaki işlevsel ve mekânsal kararlılığını, dolayısıyla konutlarında tekrarlanan tipleşmeyi belirtir.

2.2.2.5. Ayrıştırma Aşaması'nda : Senkronik kesitte : Kırsal kente göç etmiş aileler-arasında geçmişte, günümüzde, beklentilerde çakıştırılarak elde edilen E, D, C çemaları mekânlar ve mekânlar arasındaki çizgi sayılarından yoğunlaşmaya göre ayrıştırılır. Ayrıştırmada derecelenme en çoktan en az doğru 10-8 ; 10-6 ; 10 - 4 karşılaşımla sıklığına göre yapılmıştır.

Diakronik kesitte: Kırsal çıkışlı kullanıcılar da geçmiş, günümüz, beklentiler, toplam için saptanan minimum ve maksimum ortak, değişmeden kalan işlevsel ve mekânsal örgütlenmeler (1), (2), (3), (4) kırsal kesimde saptanan örgütlenmeler toplamıyla (F) yeniden çakıştırılırlar : (1) $\cup$ F, (2) $\cup$ F, (3) $\cup$ F, (4) $\cup$ F. Çakıştırılan örgütlenmelerin 6-4, 6-3 sıklık derecelerine göre ayrıştırılmasıyla kırsal kesim ve kentel kesim arasında değişmeden kalan minimum ve maksimum işlevsel ve mekânsal organizasyonlar bulunur : (1) $\cap$ F, (2) $\cap$ F, (3) $\cap$ F, (4) $\cap$ F.

Toplam için elde edilen çemadaki ilişkiler (G: C - D - E), 30-20, 30-15, 30-10 sıklık derecelerine göre sıralandırılarak genelde yaygın bir biçimde kullanılan minimum ve maksimum ortak işlevsel ve mekânsal organizasyonlar elde edilir.

2.2.2.4. Tiplere Dönüştürme Aşamaları'nda : Değişmeden kaldığı saptanan minimum ve maksimum ortak mekânsal organizasyonlar matrisine (konut planı) dönüştürülürken mekân sayısı ve aralarındaki bitişlik ilişkileri bir kare anlatımla ve çalışmada önerilen semantiktik kurallar, ilişkiler, işlemler yardımıyla üretilerek tiplendirilmiştir. Elde edilen tipler, yalnız mekân sayısını ve aralarındaki komşuluk ilişkilerini göstermektedirler, bu nedenle de topolojiktirler.

Çizgilerden çıkılarak elde edilen bu topolojik planlar üzerine mekân-hücrelerinin türleri ve hücreler arasında değişmeden kaldığı saptanan maksimum ve minimum ortak geçiş ilişkileri incelenir :

Soyut mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin tiplere dönüştürülmesiyle :

- a. Senkronik kesitte : geçmişte, günümüzde, beklentiler ile toplanda görülen minimumda mekânsal ve işlevsel organizasyonlar; maksimumda konut tipleriyle bu tiplerden elde edilmesi mümkün olan çeşitlemeler (variations) ;
- b. Diakronik kesitte ise : kırsal kesimden kentsel kesime geçişte değişmeden kalan minimumda mekânsal ve işlevsel örgütlenmeler, maksimumda konut tipleriyle bu tiplerden elde edilmesi mümkün olan konut çeşitleri bulunmuş olur.

2.3. İkinci Bölümün Sonuçları :

Önerilen tipolojik çözümlene yönteminin, çözümlene aşamasında mekânsal-ilevsel örgütlenmeler her konut düzeyinde irdelenmekte ; çakıştırmaya aşamasında birinci aşamada saptanan örgütlenmeler karşılaştırılmakta ; ayrıştırmaya aşamasında kırsal kesim / kentsel kesim kullanıcıları arasında senkronik ve diakronik kesitlerde karşılaşılan değişmeyen minimum ve maksimum ilevsel ve mekânsal örgütlenmeler ayırt edilmekte ; tiplere dönüştürme aşamasında ise, saptanan ortak organizasyonlar sınırlı sayıda kural, ilişki ve işlem yardımıyla tiplere dönüştürülmektedir.

Yöntem, sözlükçe, sentaks ve türler düzeyinde yapılan irdemelerin hepsinin bir biçim dilinin verileriyle yapılabilmesine imkân vermektedir.

Değişen toplumsal-fiziksel çevrede konut tektoniği düzeyinde değişmeyen mekânsal ve ilevsel organizasyonların saptanması için önerilen yöntemin sorunu zaman açısından iki ekseninde de (senkronik ve diakronik eksenini) inceleyebilmesi ; bu çalışmada kırsal kentte göç eden konut kullanıcılarına yönelik olarak değerlendirilen yöntemin, tektonik düzeyinde diğer mimarlık yapılarının karşılaştırılmasında da kullanılabilir nitelikte olması ; ele alınan yapılar arasında yapılabilir karşılaştırmaların hepsini tüketici bir biçimde irdelenebilmesi önemli özellikleridir.

3. BÖLÜM : UYGULAMA :

3.1. Uygulamanın Amaçları :

Çalışmada değişme, kırdan kente göç olayıyla örneklenmiştir. Yapılan uygulamada bu değişme sürecinde kullanıcıların bilinci ya da bilinosis olarak terketmediği, kırdan kente taşıdığı işlevsel ve mekânsal örgütlenmeler araştırılmıştır. Kullanıcıların göç ettikleri kırsal alanda geride bıraktıkları konutlarıyla gelip yerleştikleri kentsel kesimdeki konutları mekânsal ve işlevsel organizasyonları açısından karşılaştırılmış, bu yolla kırdan ve kentte en çok tekrarlanarak tipleşen örgütlenmeler ayırt edilmeye çalışılmıştır.

Uygulama bölümünün amaçları iki kümede toplanabilir:

3.1.1. Kurama yönelik amaç : Toplumsal-kültürel bir iletişim sistemi olan mimarlıkta, değişen çevre içerisinde yatayda ve düşeyde iletişimi sürdüren değişmezlerin konutta (matris düzeyi) tektonik düzeyinde saptanabilmesi için önerilen yöntemin uygulanabilirliğini ve farklı topolojik ve geometrik organizasyonların sınırlı sayıda kural, ilişki ve işlem aracılığıyla türetilebileceğini göstermek ;

3.1.2. Uygulamaya yönelik amaç : A.) Kullanıcının kendisinin yaptığı konutlar için tektonik düzeydeki değişmezleri ;

a. Senkronik kesitte : Geçmişte Arsin, Vakfıkebir, Maçka ve Akçaabat'ta oturmuş kullanıcıların göç ederek günümüzde Trabzon'un Bahçecik, Erdoğan, Kalkınma, Çömlekçi, Yalı, Dereiçi Mahallelerinde yaptıkları konutlarda minimum ve maksimum ortak mekânsal ve işlevsel örgütlenme tiplerini bulmak ;

b. Senkronik kesitte : Kentleşme sürecindeki kullanıcıların geleceğe yönelik beklentilerinde paylaştıkları ortak minimum ve maksimum mekânsal, işlevsel örgütlenmeleri bulmak; bulunan bu örgütlenmelerden yola çıkarak sözkonusu kullanıcıların yabancılaşmıyacakları konut tiplerini önermek.

c. Senkronik kesitte : Arsin, Akçaabat, Maçka, Vakfıkebir çıkışlı kullanıcıların genelde kullanmayı tercih ettikleri (geçmişin, günümüzün, beklentilerin toplamında) konut tiplerini saptamak ;

d. Diakronik kesitte : Bir aile olan her kullanıcı biriminin kırdan kente değişme süreci içerisinde tercih edip kullandıkları konut tiplerinde olduğu varsayılan değişmelerin öngörüle (prospektif bakış) saptanması ;

e. Diakronik kesitte : Kırsal kesimdeki konut tipleriyle (Akçaabat-Mersin Köyü; Maçka-Konaklar Köyü, Vakfıkebir-Salpazarı / Doğanlılar Köyü; Arsin-Yaylacık Köyü'nde belirlenen konut örnekleri) Kırsal çıkışlı kentli kullanıcıların geçmişteki konut tiplerini,

günümüzdeki konut tiplerini, beklentilerde tanımladıkları konut tiplerini karşılaştırarak kırdan kente geçişte değişmez olarak kalan minimum ve maksimum işlevsel ve mekânsal örgütlenmelerin saptanması uygulamaya yönelik amaçlardır.

Böylece :

Sepkronik kesitte : Trabzon'a göç eden kullanıcıların geçmişte Arsin, Akçaabat, Vakfıkebir ve Maçka köylerinde gerçekleştirdikleri konutlardaki mekânsal ve işlevsel tipleşmeyi ;

Arsin, Akçaabat, Vakfıkebir, Maçka çıkışlı kullanıcıların Trabzon'un Erdoğdu, Yalı, Bahçecik, Kalkınma, Çömlekçi ve Dereiçi Mahallelerinde günümüzde gerçekleştirdikleri konutlardaki mekânsal ve işlevsel tipleşmeyi ;

Kentlileşme sürecindeki kullanıcıların gelecekte oturmak istedikleri konutlardaki mekânsal ve işlevsel tipleşmeyi saptayarak sözkonusu kullanıcılar için tektonik düzeyinde sözden dile geçen mekânsal ve işlevsel konut imajlarını belirlemek ;

Diakronik kesitte : Her kullanıcı birimi için kentlileşme sürecinde geçmişten geleceğe aktarılan işlevsel ve mekânsal tipleşmeyi bularak kullanıcının konut tipi seçiminde görülebilecek süreklilikleri saptamak ;

Kırsal kesimdeki işlevsel ve mekânsal örgütlenme tipleriyle kullanıcılar arasında geçmişte, günümüzde, beklentilerde

ve toplanda saptanan örgütlenme tiplerini karşılaştırarak kırdan kente göçerken tektonik düzeyinde hangi işlevsel ve mekânsal örgütlenmelerin dil düzlemine geçerek süreklilik kazandığını belirlemek çalışmanın pratik hedefleri olarak gösterilebilir.

B.) Çalışmada ayrıca günümüzde, kırsal kesimde ve kentsel kesimde kullanılmakta olan konutlarda işlev dağılımına göre ortalama en küçük ve büyük mekân alanlarının; değişme süreci içerisinde, yani kırdan kente göçerken ise, yine günümüz kesitinde olmak üzere en küçük ve en büyük ortak ortalama mekân alanlarının saptanması ve bunların elde edilen konut tipleriyle birlikte değerlendirilmesi istenmiştir.

Böylece, değişen bir çevrede değişmez olarak kalan konut plan tiplerinin, mümkün olan çeşitlemelerinin ve mekân-hüccresinin kurucu niteliklerinden olan alanlarının belirlenmesi uygulama bölümünün uygulamaya yönelik amaçlarını meydana getirmektedir.

3.2. Uygulanan Sürec ve Yer Alan İşlemler :

3.2.1. Alan çalışması : 1.) Alan çalışmasının ilk aşamasında Trabzon'un göç alan mahallelerinde sürdürülen anket ve rölemler yer almaktadır. Konutlarda röleve ve anket iki şartın varlığı kontrol edildikten sonra yapılmıştır. Sözkonusu şartlar :

- a. Kullanıcının Trabzon'un yakın kırsal çevresinden göç etmiş olması;
- b. Kullanıcının kendi konutunu kendisinin yapmış olmasıdır.

Anket ve röleve çalışmaları Trabzon'un göç alan mahalleleri olan Bahçecik, Erdoğan, Çölekçi, Yalı, Kalkınma ve Dereiçi Mahallelerinde yürütülmüştür (uygulanan anket formları için EK'e bakınız).

2.) Kentte yapılan anketlere verilen cevaplarda belirtilen çikiş yerlerinin sınıflandırılması göç veren ilçelerin Trabzon'a göre olan konumlarına ve anketlerde karşılaşılan sıklıklarına göre yapılmıştır:

Akşabat	: Trabzon'un batısı / kıyıda
Arsin	: Trabzon'un doğusunda / kıyıda
Vakıkebir	: Trabzon'un batısında / içte
Maçka	: Trabzon'un doğusunda / içte

3.) Bu aşamada röleve çalışması çikiş yeri olarak seçilen ilçelere gidilerek yapılmıştır. Her ilçeden seçilen bir köyde en çok tekrarlanan ve en eski konut tiplerinin rölevesi yapılmıştır. Sözkonusu köyler :

Akçaabat İlçesi	: Mersin Köyü
Arsin İlçesi	: Yaylacık Köyü
Vakfikebir İlçesi	: Salpazarı - Doğançılar Köyü
Mağka İlçesi	: Konaklar Köyü (eski Mesahor Köyü)

Trabzon'da yürütülen anket ve röleve çalışmalarından araştırmacının amaçlarına karşılıyan 41 kullanıcısının (10 Arsin çikişli; 11 Mağka çikişli; 10 Akçaabat çikişli; 10 Vakfikebir çikişli kullanıcı birimi); Mersin, Yaylacık, Doğançılar ve Konaklar Köylerinde yürütülen röleve çalışmalarından ise 3'er kullanıcı biriminin konutları seçilerek elde edilen toplam 54 konutun planları aynı soyutlama düzeyiyle 1 / 100 ölçekte çizime aktarılmıştır.

Alan çalışmasında kentleşme süreci içerisindeki kullanıcılarla yapılan anketler sonucunda; geçmişte kullanılmış (göç edilen kırsal kesimdeki konutlar); bugün içinde yaşanılan (röleveleri yapılmış olan) ve gelecekte sahip olmayı umdukları konut tiplerinden aynı soyutlama düzeyinde 1 / 500 ölçekli toplam 138 konut planı elde edilmiştir.

3.2.2. Değerlendirme :

3.2.2.1. Çözümleme : 1.) Erdoğdu, Bahçeöik, Dereiçi, Yalı, Kalkınma ve Çömlekçi Mahallelerinde saptanan 41 kırsal çikişli kullanıcısının

kendilerinin yaptıkları konutlar için çözümlene üç yatay ayırımıda yapılmıştır (bks. Konut -1, Konut -41; sayfa 75-127).

1.1. Birinci yatay ayırımıda sözlükçenin ve sentaktik ilişkilerin saptanarak çözümlenmesi yer almaktadır :

- a. Sözlükçenin saptanması : Sözlükçe saptanırken her plan çeması 1 / 500 ölçekte, anlamsal (semantik) içeriğinden ve kapı, pencere gibi detaylarından soyutlanarak yalnız mekân-hücrelerinin sayılarının ve aralarındaki komşuluk ilişkilerinin görülebileceği bir anlatıma dönüştürülmüştür.
- b. Anlamsal (semantik) içeriğinden soyutlanan çemanın mekânsal organizasyonu "çizge"si (graph) çıkartılarak belirlenmiştir.
- c. Çizgesi belirlenen çema bir mekân-hücrelerinden ya da kümesinden türetilmiş, böylece, farklı geometrik ve topolojik organizasyonların altında sınırlı sayıda kural, ilişki ve işlemden oluşan dilsel bir birliğin varlığı gösterilmiştir.

1.2. İkinci yatay ayırımıda konutun çevresel konumu, mekân-hücrelerinin türü, hücreler arasındaki işlevsel örgütlenme çemasıyla mekân-hücrelerinin kurucu niteliklerinden olan alanları saptanmaktadır :

a. Konutun çevresel konumunda konutun diğer konutlarla, sokakla ve bahçeyle olan ilişkisiyle giriş yerlerinin belirlenmesi ön planda tutulmuştur.

b. Soyutlanan konut planında yer alan işlevler 1 / 100 ölçekli konut planında yer alan donatıdan hareketle saptanmıştır. Çizimlerde ağırlıklı işlevlerin koyulaştırılmasıyla :

G - Giriş

D - Dolaşım (sirkülasyon) Alanları

K - Özel Kullanım Alanları

M - Mutfak

T - Temizlik Alanları

S - Depolama Alanları

I. M - İletişim alanlarıyla pişirme alanlarının bir arada olduğu "bayat" tan

meydana gelen türler repertuarı belirlenmiştir.

c. Türler repertuarında örgütlenme ağırlıklı işleve ve mekânlar arasındaki geçiş ilişkilerine göre belirlenmiştir.

d. Toplam konut alanı hesaplanırken diğ merdiven ve balkon alanları katılmamıştır. 1 / 100 ölçekli planlarda numaralandırılan mekânların alanları ve toplam konut alanı birinci kolonda; işlev alanlarının toplam konut alanına olan oranları ikinci kolonda gösterilmiştir.

1.3. Üçüncü yatay ayırında yer alan kırdan kente geçiş sürecindeki kullanıcının geçmişte kırsal kesimde kullanmış olduğu konut planı, çizgesi ve işlevsel örgütlenme şeması (N_a); günümüzde Trabzon'da oturduğu konut planı, çizgesi ve işlevsel örgütlenmesi (N_b); gelecekte (beklentlerde) oturmak istediği konut planı, çizgesi ve işlevsel örgütlenmesi (N_c) aynı tür anlatıma sahiptir.

2) Çıkkılan ilçelerin Doğanöller, Yaylacık, Merzin ve Konaklar köylerinde saptanan konutların irdelenmesi 1. ve 2. yatay ayırında yer alan çözümlenmelerle yapılmıştır. Aranılan dönün günümüze, kırsal kente yaptığı etkidir. Günümüzün referansının doğrudan kırsal kesim olarak ele alınması nedeniyle bu kesimde anket ve üçüncü yatay ayırında yer alan geçmişten geleceğe yönelik konut tercihlerinin saptanması için yapılan çalışmaya yer verilmemiştir.

Çözümleme aşamasının sonunda ortaya çıkan tablolar sayfa 75 ile sayfa 127 arasında yer almaktadır.

3.2.2.2. Çakırtırma :

Çakırtırma işlemleri sonucunda Arsin, Maçka, Akşabat ve Vakfıkebir İlçeleri için toplam dört tablo elde edilmiştir. Tablolarda kırsal alanda saptanan 3 planın (B) ve kırsal alandan kentsele alana geçiş eden 10- 11 kullanıcı (A) için geçmiş ($\sum N_a$), günümüz ($\sum N_b$) ve beklentiler ($\sum N_o$) kesitleri için saptanan planların işlevsel ve mekânsal örgütlenme şemaları yer almaktadır.

İşlevsel örgütlenmelerle mekânsal örgütlenmelerin çakırtırılması işleminin sonucunda :

Senkronik kesitte : Kırsal alandaki şemaların toplamı olan (F); kentleşme sürecindeki kırsal çakırtırılmış kullanıcıların geçmişte kullandıkları evlere ait şemaların toplamı olan (C) : $\sum N_a$, günümüzde kullanmakta oldukları evlere ait şemaların toplamı olan (D) : $\sum N_b$, gelecekte oturmayı arzu ettikleri evlere ait şemaların toplamı olan (E) : $\sum N_o$ ve bu şemaların toplamından meydana gelen (G) : $\sum N_a \cdot \sum N_b \cdot \sum N_o$ şemaları ;

Diakronik kesitte : Her (kullanıcı birimi olan) ailenin kendi içerisinde geçmişten geleceğe doğru tercih edip kullandığı konutlardaki değişmez organizasyonların öngörülebilir olarak izlenebileceği $N_a \cdot N_b \cdot N_o$ ' nin toplamından meydana gelen (H) şemaları elde edilir.

Çakıştırma aşamasının sonucunda ortaya çıkan tablolar sayfa: 128-131 'te yer alan 8, 9, 10, 11 nolu tablolardır.

3.2.2.3. Ayrıştırma :

Çakıştırılan mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin ayrıştırılmasıyla Arsin, Akçaabat, Maçka ve Vakfıkebir İlçeleri için toplam 4 tablo elde edilmiştir.

Minimum ve maksimum değişmez mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin ayrıştırılması (bkz. kullanılan teknikler) sonucunda, kırsal alandan göç eden kullanıcılar için karşılaşılan sıklığına göre derecelenen üç mekânsal örgütlenme çeması elde edilmektedir. l_a birinci, l_b ikinci derece sıklıkta karşılaşılan ortak örgütlenmelerdir.

Böylece (1)' de (C) $:\sum N_a$ 'da karşılaşılan minimum, maksimum örgütlenmeler; (2)' de (C) $:\sum N_b$ 'de karşılaşılan minimum, maksimum örgütlenmeler; (3)' de (E) $:\sum N_o$ 'de karşılaşılan minimum, maksimum örgütlenmeler; (4)' de ise söz konusu ilçede tüm plan çemaları içerisinde en çok karşılaşılan ortak minimum ve maksimum örgütlenmelerden meydana gelen (G) $:\sum K$ yer almaktadır.

Aynı işlemler (5), (6), (7) ve (8)' de işlevsel organizasyonlar için tekrarlanmaktadır.

Bu işlemler sonucunda senkronik kesitler için (geçmiş, günümüz, beklentiler ve toplam) 4 x 3 ortak işlevsel ve mekânsal örgütlenme çeması elde edilmektedir.

Kırdan kente göç sürecinin ele alındığı diakronik kesitte kentsel kesim için elde edilen ortak mekânsal örgütlenmeler kırsal kesimde septanan örgütlenmeler toplamıyla (F) çakıştırılır. Çakıştırma işlemleri sonucunda (1) U F, (2) U F, (3) U F ve (4) U F elde edilir. Kırsal kesimde ve kentsel kesimde rastlanan örgütlenmelerin ayrıştırılmasıyla kırdan kente göçte maksimum (1_A) ve minimum (1_B) sıklıkta karşılaşılan ortak örgütlenmeler ayırt edilir : (1) $\cap$ F, (2) $\cap$ F, (3) $\cap$ F, (4) $\cap$ F.

Aynı işlemler işlevsel organizasyonlar için (5), (6), (7), (8)' de tekrarlanır.

Septanan en küçük ve en büyük ortak örgütlenmeler sayfa: 132-135 ' de tablo : 12, 13, 14, 15' de yer almaktadır.

3.2.2.4. Tiplere Dönüştürme :

Tiplere dönüştürme işlemi, ayrıştırma aşamasında belirlenen minimum ve maksimum ortak mekânsal ve işlevsel örgütlenmelere dayanılarak Arsin, Maçka, Akçaabat ve Vakfıkebir için hazırlanan 4 tabloda yapılmıştır.

1_a : kente yerleşmiş kullanıcıların geçmişte oturduklarını belirttikleri konutlar içerisinde karşılaşılan minimum ortak konut plan tipi-işlevsel örgütlenmesi ve bunlardan kaynaklanabilecek konut tipi çeşitlendirmelerinden; 1_b : aynı kullanıcılar arasında geçmişte karşılaşılan maksimum ortak konut plan tipi-işlevsel örgütlenmesi ve bu örgütlenmelerin mümkün kıldığı tip çeşitlendirmelerinden; 1_A : kırsal kesim ve kentsel kesim arasında geçmişte karşılaşılan minimum ortak konut plan tipi-işlevsel örgütlenmesi ve bunlardan üretilmesi mümkün olan çeşitlendirmelerden; 1_B : kırsal kesim kentsel kesim arasında geçmişte karşılaşılan maksimum ortak konut plan tipi-işlevsel örgütlenmesi ve bunların çeşitlendirmelerinden oluşmaktadır.

2_a : kentsel kesimli kullanıcılar arasında günümüzde karşılaşılan minimum ortak konut plan tipinden, işlevsel örgütlenmesinden ve bunların çeşitlendirmelerinden; 2_b : kentsel kesimli kullanıcılar arasında günümüzde karşılaşılan maksimum ortak plan tipinden, işlevsel örgütlenmesinden ve bunlardan kaynaklanabilecek çeşitlendirmelerden; 2_A : kırsal kesim ile kentsel kesim arasında günümüzde karşılaşılan minimum ortak konut plan tipinden, işlevsel örgütlenmesinden ve bunların çeşitlendirmelerinden; 2_B : kırdan kente göç süreci sırasında günümüzde rastlanılan maksimum ortak konut plan tipinden, işlevsel örgütlenmesinden ve bunlardan elde edilmesi mümkün olan çeşitlendirmelerden meydana gelmektedir.

Ayırım 3' de aynı işlemler beklentiler için, Ayırım 4' de toplam için tekrarlanmıştır.

Elde edilen minimum ve maksimum ortak organizasyonların tiplerine dönüştürüldüğü 16, 17, 18 ve 19 nolu tablolar sayfa: 136-139 'da yer almaktadır.

3.2.2.5. İşleve Bağlı Mekân Alanları : Minimum ve Maksimum Ortalama

Alan Değerleri :

Alan çalışmasında kentsel kesimde ve kırsal kesimde yapılan röleve çalışmaları değerlendirilmesi sırasında donatıdan hareketle konut mekânlarında yer alan işlevlerin tek olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle de, işlev alanlarının konut alanına olan oranları hesaplanırken toplam konut alanını (% 100) aşan bir yüzdeler toplamı elde edilmekteydi.

Konut mekânlarının çok işlevli, çok amaçlı, yoğun kullanıldığı anlamına gelen bu katlanmalar nedeniyle mekân alanları ve dolayısıyla minimum-maksimum ortalama alan değerleri işleve bağlı olarak hesaplanmıştır.

Kırsal ve kentsel alanda kullanılmakta olan konutların donatılarından çıkılarak bulunan işlevler ve bu işlevlerin bir araya gelmeleri aşağıda belirtilen durumlardan bir ya da birkaçı biçimindedir:

I	- İletişim
I.M-D	- İletişim Mutfak / İletişim mutfak dolaşım (hayat)
I.D	- İletişim Dolaşım
D	- Dolaşım
D.M	- Dolaşım Mutfak
K	- Özel Kullanım alanları / Bireysel kullanım alanları
M	- Mutfak
T	- Temizlik Alanları

Minimum ortalama alan değeri sözkonusu işlevlerin alan toplamalarının aritmetik ortalamasının altında kalan alanların ortalama değerine; maksimum ortalama alan değeri, aritmetik ortalamasının üstünde kalan alanlar toplamının ortalama değerine eşdeğer olarak alınmıştır.

Tablolar Arsin, Maçka, Akçaabat, Vakfıkebir'li kırsal kullanıcıların konutları ve Trabzon'da Erdoğan, Bahçecik, Dereiçi, Kalkınma, Çömlekçi, Yalı Mahallelerinde oturan Arsin, Maçka, Akçaabat, Vakfıkebir çukurluğu kullanıcılarının konutları için düzenlenmiştir (bkz. Tablo 20, sayfa 70-73).

Kırsal kente göç sürecinde, işleve bağlı minimum mekân alanı ortalaması kırsal kesim ve kentsel kesim için saptanan minimum ortalama alan değerlerinin ortalamasına; işleve bağlı maksimum mekân alan değeri kırsal kesim kentsel kesim için saptanan ortalama alan değerlerinin ortalamasına eşdeğer olarak alınmıştır (bkz. Tablo: 21, sayfa: 74).

ARSIN

konut no:	kırsal kesim						kentsel kesim												
	1	2	3	min.ort.	ort.	max.ort.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	min.ort.	ort.	max.ort.
I	9	18	-	0	9	18	23	8	-	12	8	19	11	-	13	-	5	13	24
								14							11				
								9											
I+M+(D)	36	26	23	24	28	36	-	-	9	-	-	-	10	14	13	12	0	8	16
														10					
I+D	37	8	8	8	18	37	17	-	12	-	-	10	5	-	-	-	0	4	11
D	8	9	-	0	15	22	-	10	1	5	5	2	10	2	3	-	2	5	14
	14	14						7						2					
D+M	-	-	18	0	6	18	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	0	0.8	8
K	8	12	9	39	53	66	9	8	9	13	7	12	10	10	11	14	18	23	37
	10	12	10				11		10	7	9	13	10	10	10	10			
	15	15	19									15		10		12			
	9		15																
	17																		
	7																		
M	-	-	-	-	-	-	8	5	-	-	8	8	-	-	10	6	1	6	11
															10				
T	0.5	-	10	3	14	44	3	2	1	1	-	4	2	5	4	3	3	5	8
	0.7		15				1	2	2	2	-	2	2	1	2	5			
	0.7		19									1		3	2				

TABLO : 20 : İşleve Bağlı Mekan Alanları ; Minimum ve Maksimum Ortalama Alan Değerleri:

MAÇKA

konut no:	kırsal kesim						kentsel kesim													
	1	2	3	min.ort.	ort.	max.ort.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	min.ort.	ort.	ma
I	-	-	-	-	-	-	10	13	9	14	-	15	8	12	6	16	12	11	17	27
I+M+(D)	25	18	23	18	22	24	-	12	-	11	-	13	5	7	8	10	-	1	7	14
I+D	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	7	-	-	11	8	10	14	0	7	13
D	-	12	5	2	13	35	-	6	7	8	1	22	-	-	-	1	1	2	9	28
		23						10		7		8					4			
								3		4										
								8												
								8												
D+M	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
K	8	9	12	14	21	35	6	9	13	11	9	8	8	10	11	12	13	18	26	47
		13	7					13		14	9	15	10	8	13	10	15			
		13						15				15					10			
								21				7								
M	-	-	-	-	-	-	3	-	8	-	2	11	-	-	-	-	8	0.3	3	9
T	0.6	-	1	0	0.5	0.8	4	2	2	1	1	1	1	3	2	3	1	2	4	9
								2	1	2	1	2		3		1	1			
								5									10			

TABLO : 20 : İşleve Bağlı Mekan Alanları ; Minimum ve Maksimum Ortalama Alan Değerleri

AKÇABAT

Konut no:	kırsal kesim										kentsel kesim									
	1	2	3	min.ort.	ort.	max.ort.	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	min.ort.	ort.	max.ort.	
I	-	-	15	0	5	15	11	10	14	-	12	8	10	-	9	19	6	12	23	
I+M+(D)	40	21	17	19	26	40	5	-	10	13	16	9	7	8	26	5	10	16		
I+D	10	-	-	0	3	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
D	-	-	6	0	5	16	-	6	11	7	3	-	1	-	8	0,2	4	3		
			10					2	1	3					2					
	8	9	5	22	31	47	10	10	10	7	7	7	10	11	9	10	9	17	22	
	12	5	10				11	11	7	6				10						
	9		12						7	6										
	18																			
I+M	-	-	8	0	3	10	-	7	7	-	-	-	-	-	7	0	2	2	7	
I	-	-	8	0	3	10	1	2	2	2	1	1	3	11	3	3	2	5	14	
D	-	-	2				1	3	3	1		2	10		1					

TABLO : 20 : İşleme Bağlı Mekân Alanları ; Minimum ve Maksimum Ortalama Alan Değerleri

ZARFIKEMER

konut no:	kutsal kesim					kentseel kesim													
	1	2	3	min.ort.	ort. nar.ort.	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	min.ort.	ort. nar.ort.		
I	-	-	-	-	-	9	-	-	6	11	13	9	11	12	13	6	13	22	
									14			8	13		1				
I+M+(D)	20	22	27	21	23	27	11	16	7	-	10	11	12	12	7	4	9	12	
I+D	-	-	-	-	-	-	4	15	-	-	13	-	-	16	-	0.6	5	15	
D	-	-	-	-	-	-	1	2	-	4	3	4	14	10	2	3	6	12	
M+D	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	8	3	-	2	-	-	-	
M	-	-	-	-	-	-	6	7	-	5	5	-	-	-	11	0	4	7	
K	12	10	4	16	18	23	10	14	3	12	11	13	10	11	13	10	12	23	39
	11	7	11				3	10			6	14	14	13	9				
							10				13	17	10						
T	-	-	-	-	-	-	1	3	1	1	2	2	4	4	3	2	4	5	
							4	2	2	2	1	1	2	4	2				
											1								

TABLO : 20 : İşleve Bağlı Mekan Alanları ; Minimum ve Maksimum Ortalama Alan Değerleri

ARŞİN

	kırsal kesim		kentsel kesim		kırdan kente geçiş	
	min.ort.	max.ort.	min.ort.	max.ort.	min.ort.	max.ort.
I	0	18	5	24	7	21
I+M+(D)	24	36	0	16	12	26
I+D	8	37	0	11	4	24
D	0	22	2	14	1	18
D+M	0	18	0	8	0	13
K	39	66	18	37	28	52
M	0	0	1	11	0.5	5.5
T	3	44	3	8	3	26

MAÇKA

I	0	0	11	27	5.5	13.5
I+M+(D)	18	24	1	14	9.5	19
I+D	0	0	0	13	0	6.5
D	2	35	2	28	2	31.5
D+M	0	0	0	0	0	0
K	14	35	18	47	16	41
M	0	0	0.3	9	0.2	4.5
T	0	0.8	2	9	1	5

AKÇAABAT

I	0	15	6	23	3	19
I+M+(D)	19	40	5	18	12	29
I+D	0	10	0	0	0	5
D	0	16	0.2	9	0.1	12.5
D+M	0	0	0	0	0	0
K	22	47	9	22	16	34
M	0	0	0	7	0	3.5
T	0	10	2	14	1	12

VAKFIKEMİN

I	0	0	6	22	3	11
I+M+(D)	21	24	4	12	12	18
I+D	0	0	0.6	15	0.3	7.5
D	0	0	2	12	1	6
D+M	0	0	0	0	0	0
K	16	23	12	39	14	31
M	0	0	0	7	0	3.5
T	0	0	2	5	1	2.5

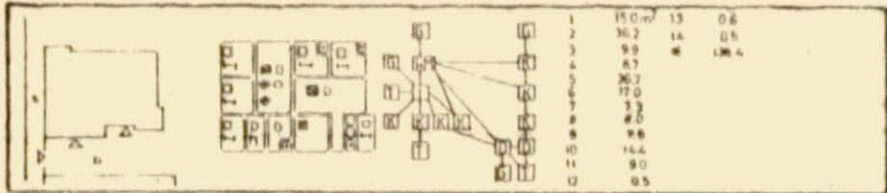
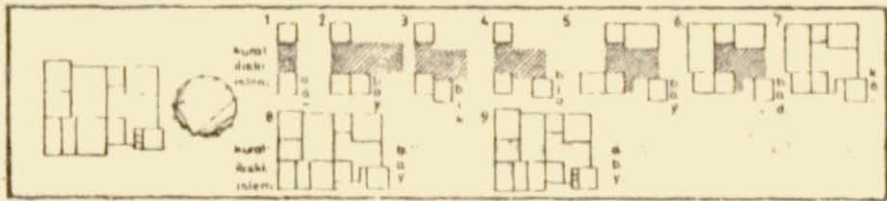
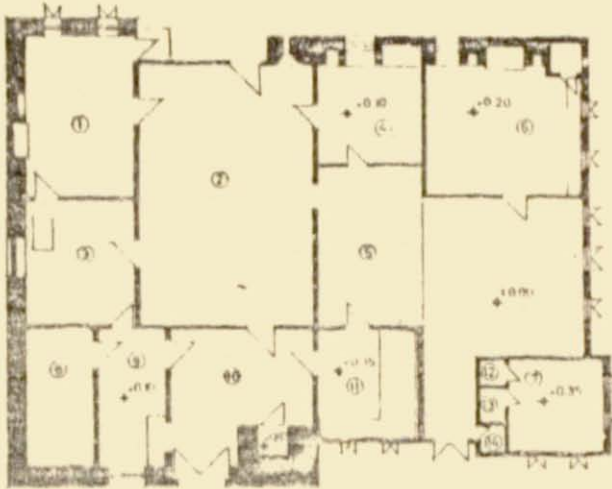
TABLO : 21 : Kırsal kesim' de, Kentsel Kesim' de ve Kırdan Kente Geçişte

İçleve Bağlı Minimum ve Maksimum Ortalama Mekân Alanı

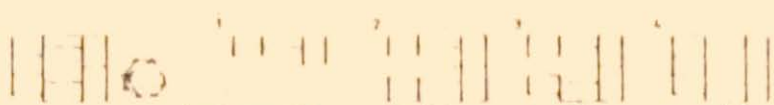
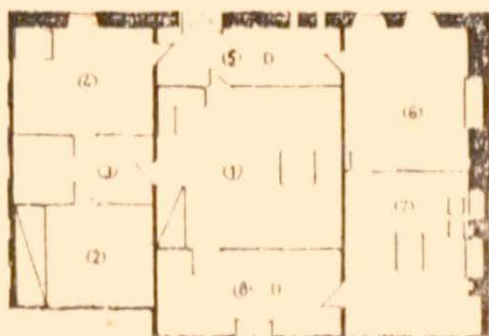
Değerleri

1

ARSİN YAYLACIK KÖYÜ

ARSİN YAYLACIK KÖYÜ

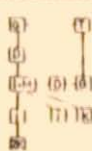
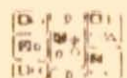

1
kuzey arasındalık
dişli arasındalık
ışık

2
bitişlik
uzunluğu
yararlanı

3
bitişlik
uzunluğu
kuyulması

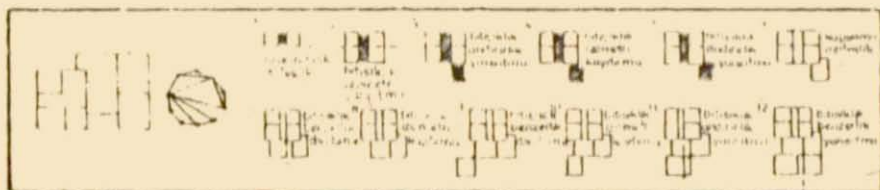
4
arasındalık
aralırlık
yararlanı

1	25.8	TAC	% 45
2	12.3		
3	8.2	DAC	% 49
4	12.3		
5	8.8	KAC	% 35
6	15.2		
7	17.8	HAC	% 22
8	13.7		
9	114.1	TAC	--

3

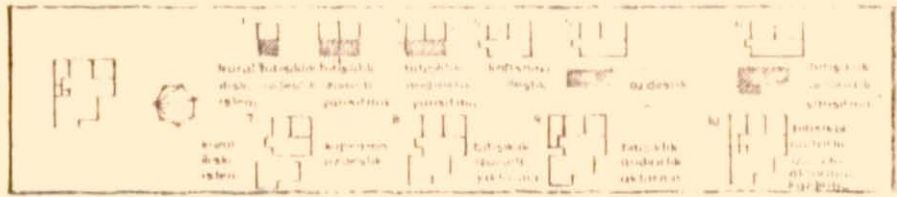
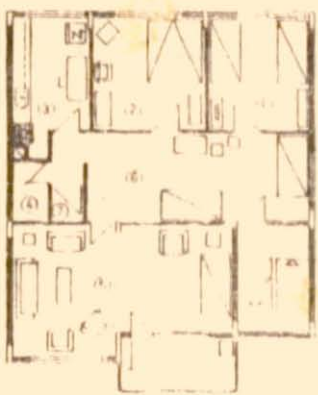
ARSİN YAYLACIK KÖYÜ

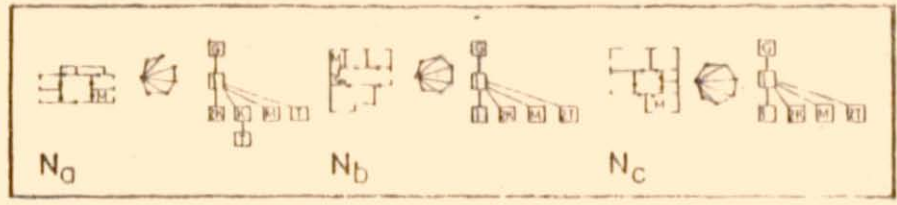
1	23		
2	19.2		
3	4.2	1.74	74.24
4	15.2	0.7	74.39
5	18	2.18	74.55
6	5.4	4.74	74.33
7	8	1.16	74.35
8	7.8		
9	12		
10	8.1		
11	12.5		

KONUT 1

drsin
kompleksi

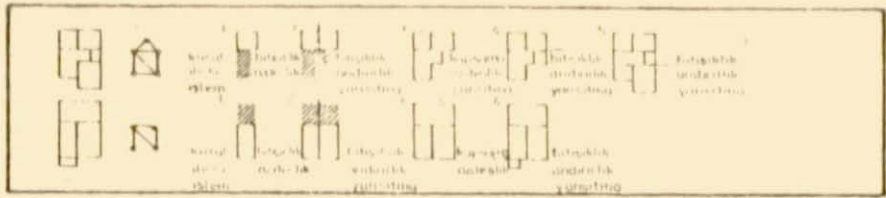
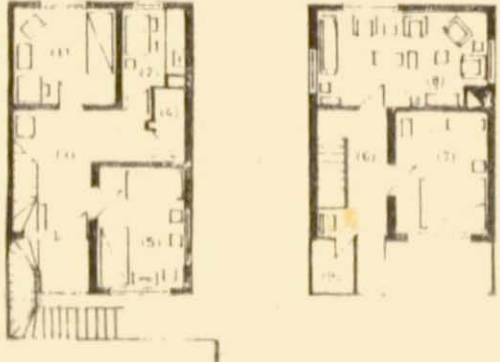

	1	9.8	DK	5.50
	2	10.1	DK	5.50
	3	8.5	DK	5.50
	4	3.4	DK	5.50
	5	22.8	DK	5.50
	6	17.2	DK	5.50
	7	1.0	DK	5.50
	8	7.4	DK	5.50

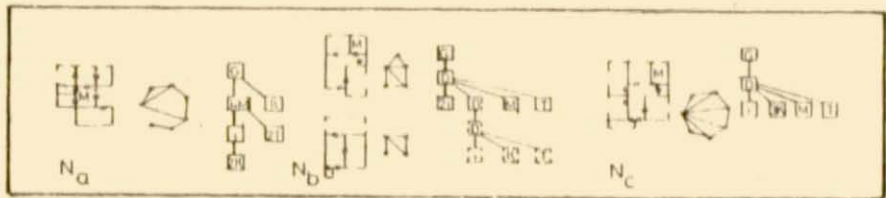

KONUT 2

ar sin
çömlerçi

	1	84 m ²	1/2	% 40
	2	46 m ²		
	3	97 m ²	D/2	% 15
	4	18 m ²		
	5	88 m ²	K/2	% 26
	6	74 m ²		
	7	77 m ²	K/3	% 7
	8	95 m ²		
	9	18 m ²	1/2	% 6
	10	618 m ²		

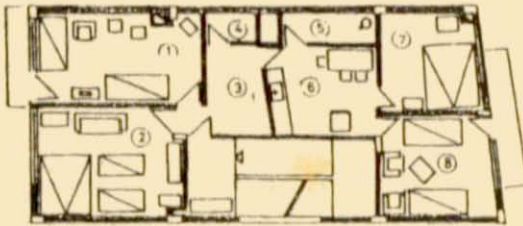

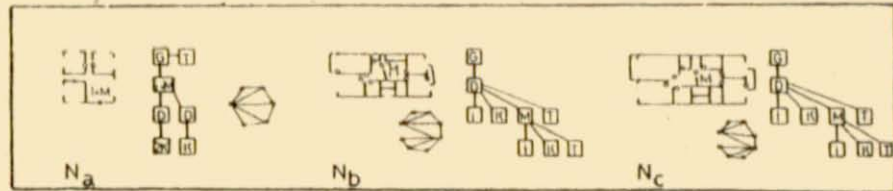

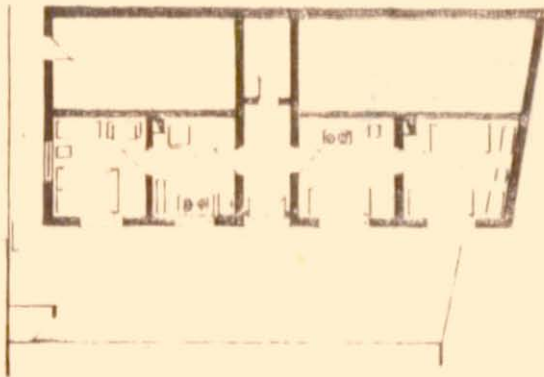
KONUT 4

arsin
çömlerki

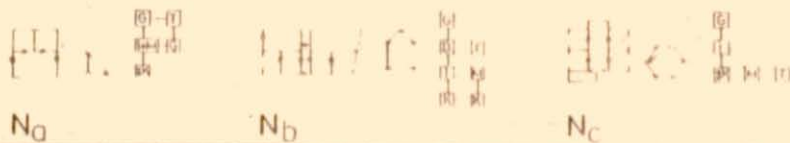
	1	12.2m ²	1/3	% 18
	2	13.4		
	3	4.8	0/3	% 22
	4	1.0		
	5	2.1	0/3	% 15
	6	1.8		
	7	6.9	1/3	% 12
	8	9.3		
3	57.5	1/3	% 5	

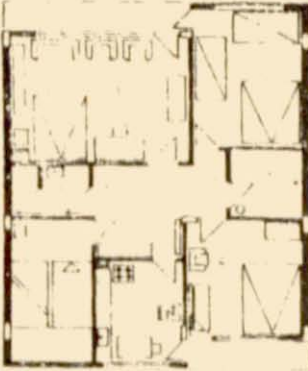
KONUT 5

ar sin
çömlükü

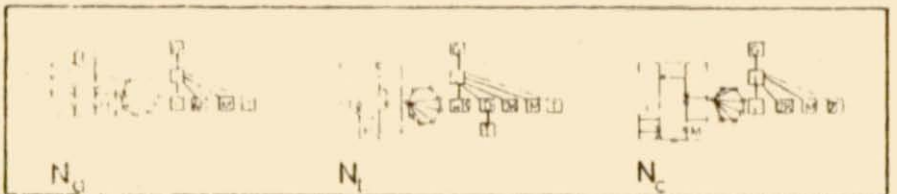
1	81 m ²	1.5	121
2	71 m ²	0.9	73.4
3	51 m ²	0.7	35.7
4	81 m ²	1.5	121
5	71 m ²	0.9	73.4
6	176 m ²		

KONUT 6

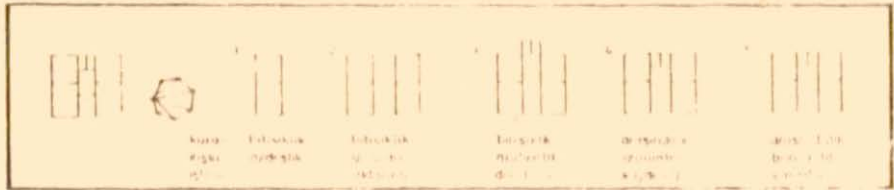
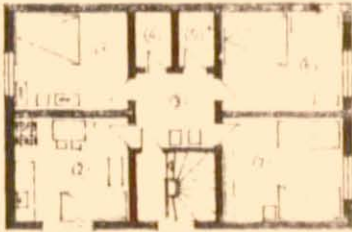
ar sin
erdogdu

	1	19.2 m	1.1g	1/10
	2	10.0		
	3	4.2	Orn	1/10
	4	1.4		
	5	2.8	1.1g	1/10
	6	0.8		
	7	2.0		
	8	1.1	1.1g	1/10
	2	18.8	1.1g	1/10

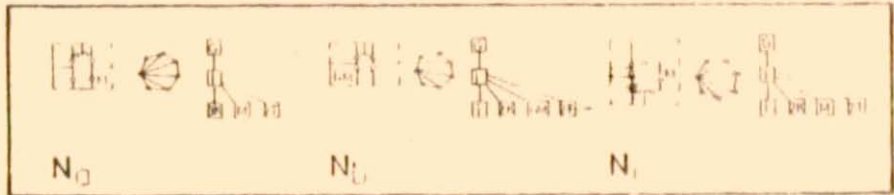
KONUT 7

arsin
çömelçi

Konu: 1. Etajın kolonları
2. 1. Etajın duvarları
3. 2. Etajın kolonları
4. 2. Etajın duvarları
5. 3. Etajın kolonları
6. 3. Etajın duvarları

	1	95	112	27.43
	2	51	100	24.0
	3	51	100	24.0
	4	72	112	27.43
	5	72	112	27.43
	6	104	128	32.0
	7	104	128	32.0
	8	104	128	32.0
	9	128	150	37.5

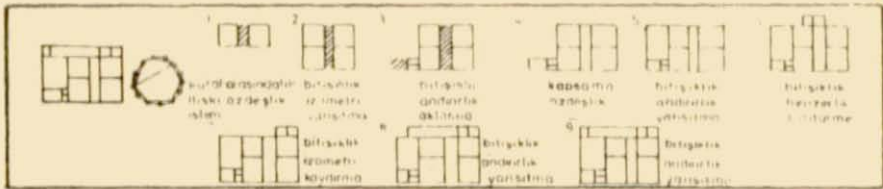
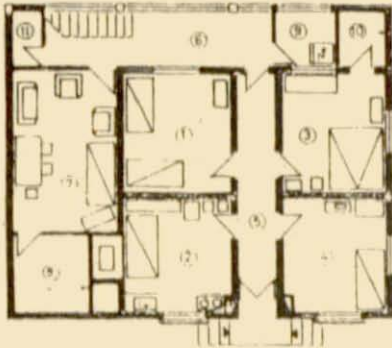

N₀

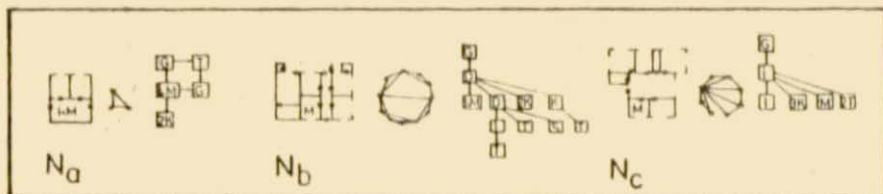
N₁

N₂

KONUT 8

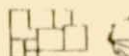
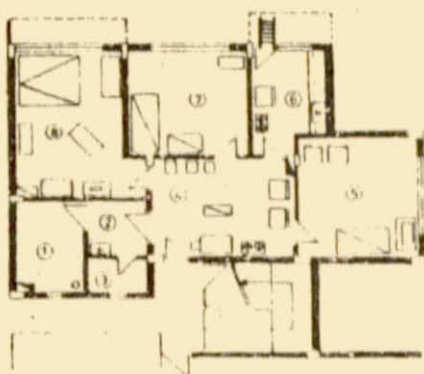
arsin
bahçecik

			1	0,54 m ²	1/8	% 2,4
			2	0,23 m ²		% 0,9
			3	10,20 m ²	0,15	% 2,1
			4	9,90 m ²		% 2,1
			5	7,76 m ²		% 2,1
			6	0,56 m ²	K1/2	% 3,6
			7	14,80 m ²		% 1,2
			8	4,84 m ²	M1/2	% 1,2
			9	2,88 m ²		% 1,2
			10	2,70 m ²		% 1,0
			11	1,28 m ²	T1/2	% 1,0
			Σ	84,42 m²		

KONUT 10

arsin
çömekci

kurulumlu
teknik alanlar
içerir.

bitişik
alanlarla
yanıdır.

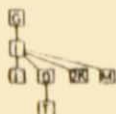
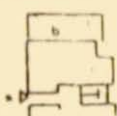
bitişik
geometrik
kaydırma

kapsama
özdeşlik

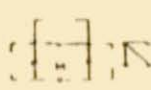
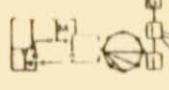
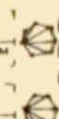
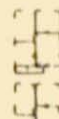
bitişik
anduzelik
yanıdır.

bitişik
geometrik
aktarma

bitişik
geometrik
kaydırma

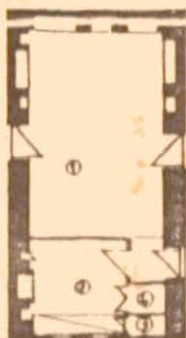
1	5.2 m ²	1/8	% 40
2	2.6	0/8	% 23
3	1.5		
4	11.6	K/8	% 40
5	12.2		
6	5.9	M/8	% 9
7	10.5		
8	14.5	T/8	% 10
K	64.2		

N_aN_bN_c

1

MAÇKA KONAKLAR KÖYÜ

kuvvetli biftişiklik
dışkı özdeşlik
işlem: —

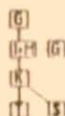
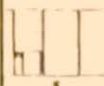
biftişiklik,
andirirlik
yansıma

kapsama
özdeşlik,
—

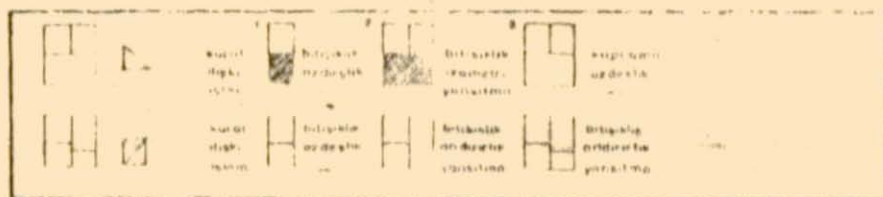
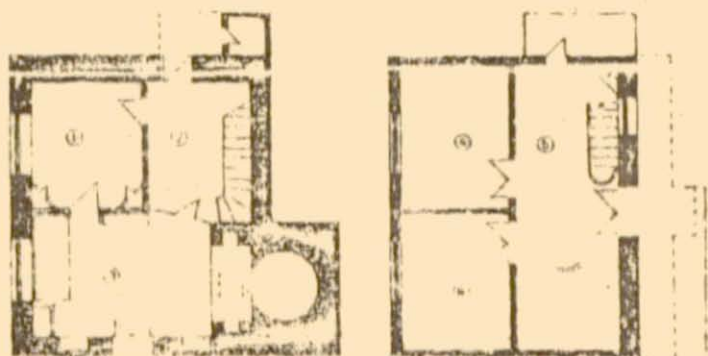
biftişiklik
andirirlik
yansıma

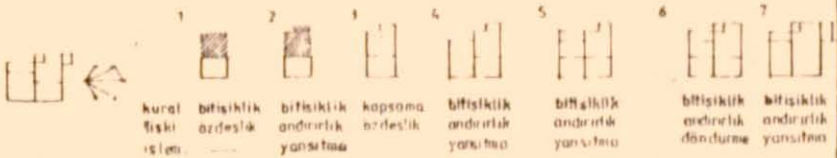
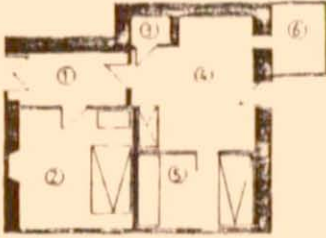
1	25.2 m ²	1/4	% 73
2	7.8	D/4	% 73
3	0.6	K/4	% 73
4	0.8	M/4	% 73
5	36.4	T/4	% 7

2

MAÇKA KONAKLAR KÖYÜ

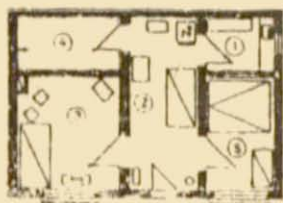

	1	88 m ²	I/K	% 25
	2	11.7		
	3	18.2	O/K	% 29
	4	19.4		
	5	23.0	K/K	% 39
	6	17.8		
	K	87.9	H/K	% 25
			T/K	—

1	5.2 m ²	I/x	% 30
2	11.6	U/x	% 12
3	1.0	K/x	% 43
4	13.0	M/x	% 30
5	7.0	T/x	% 2
6	5.1		
7	42.9		

KONUT 11

maçka
erdoğdu

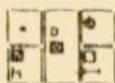
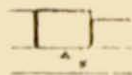
kurul ortasındakı
ilahi ozdeşik
işlem

bitişiklik
ardıcılık
yansıma

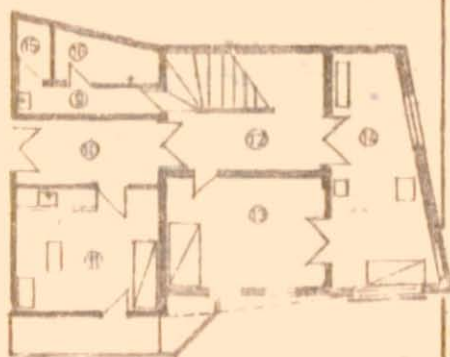
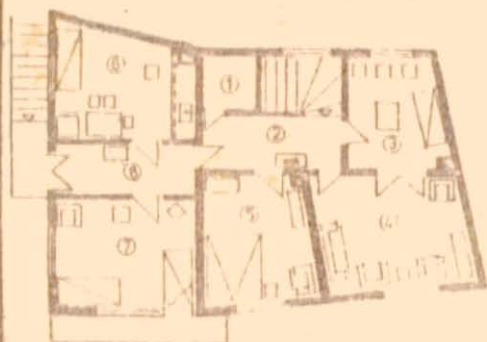
kapsama
ozdeşik

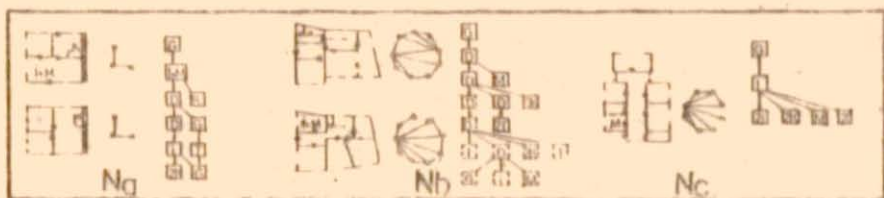
1	2.9 m ²	1/2	% 58
2	2.9		
3	2.8	1/2	% 28
4	4.5	1/2	% 18
5	6.5		
		M/2	% 9
Σ	33.6 m ²	1/2	% 1.6

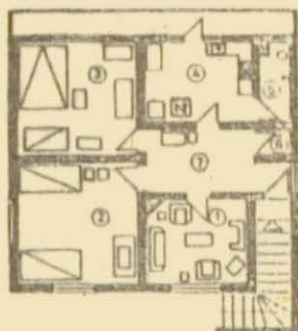
KONUT 12

maçka
bahçecik

1	24	11	10,1	1/2	6,79
2	10A	12	40		
3	50	18	14,7	1/2	4,21
4	15,3	14	206		
5	13,9	9	14	1/2	4,07
6	16,6	10	6,6	1/2	4,1
7	15,1	18	6,6	1/2	4,1
8	8,1		6,5		
9	3,0			1/2	6,8
10	8,0				

KONUT 13

maçka
erdoğdu

1
kuvet
birekik
iligi
izdaciak
isfen

2
birekik
izdaciak
yaxsifa

3
amaidaciak
izdaciak

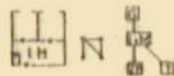
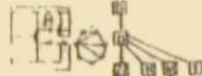
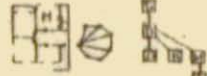
4
birekik
andurila
yaxsifa

5
keplama
izdaciak

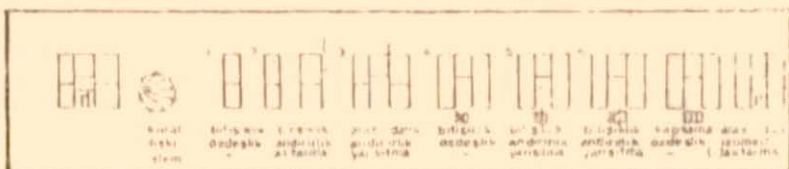
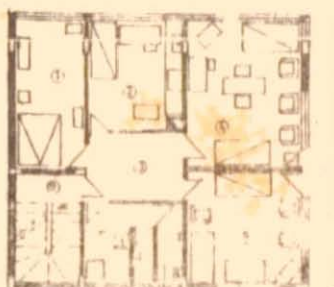

1	8.6 ml	1MK	1/4 40
2	14.4	1MK	1/4 40
3	12.3	0MK	1/4 15
4	8.4	0MK	1/4 15
5	7.4	0MK	1/4 15
6	8.8	0MK	1/4 15
7	6.0	0MK	1/4 15
8	54.6	1MK	1/4 7

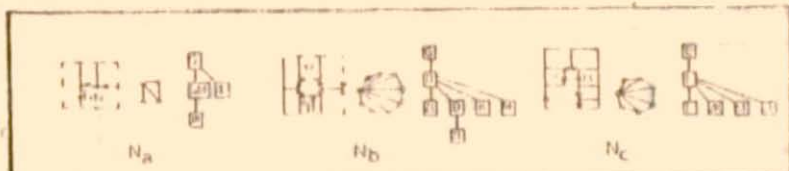
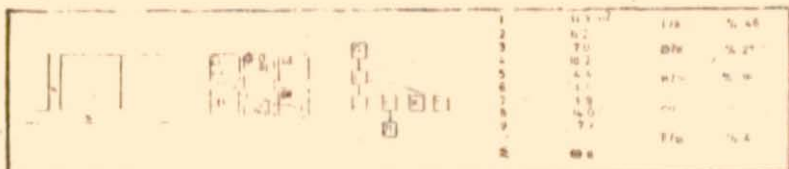
N₀N₂N_C

KONUT 14

m² ka
erd² ge²

1. Kuvvetli
2. Sofalya
3. Çiğdemli
4. Çiğdemli
5. Çiğdemli
6. Çiğdemli
7. Çiğdemli
8. Çiğdemli
9. Çiğdemli
10. Çiğdemli

Na

Nb

Nc

KONUT 15

maka
bahçecik

1
kullanılabilir alan

2
bitişik benzerlik aktarma

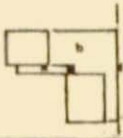
3
bitişik farklı yansıtma

4
kapama azaltma

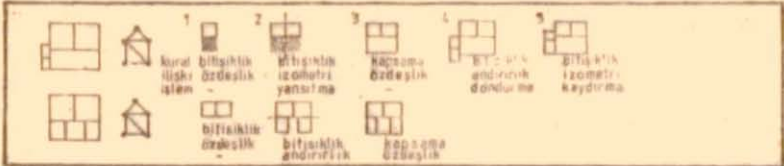
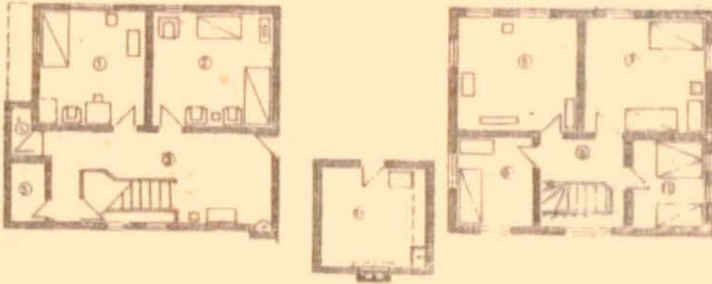

5
güçlendirilmiş benzerlik yansıtma

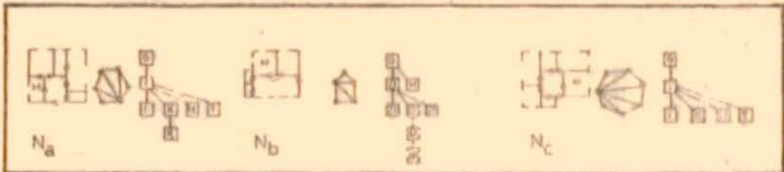

1	82 m ²	1/2	7.22
2	74	0/5	7.25
3	10		
4	83	K/2	4.05
5	24		
6	0.5	M/2	4.7
7	1.5	T/2	4.6
8	0.8		
Σ	335		

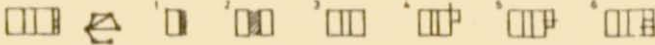
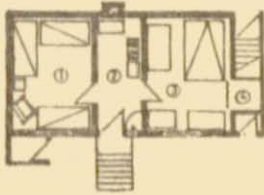
N_AN_BN_C

1	10.9	m ²		
2	15.1		1/6	10.741
3	21.4			
4	8.1		0/6	1.15
5	2			
6	15.3		6/6	1.181
7	15.3			
8	7.5		6/6	2.2
9	8.4			
10	2.2		0/6	10.25
11	2.2			
12	11.2			
13	11.2			
14	119.2	m ²		

KONUT 17

maka
dereiçi

1. bari: bitişlik
işlem: —

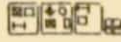
2. bitişlik
işlem: —

3. kapsama
işlem: —

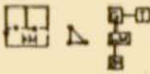
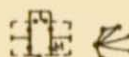
4. bitişlik
işlem: —

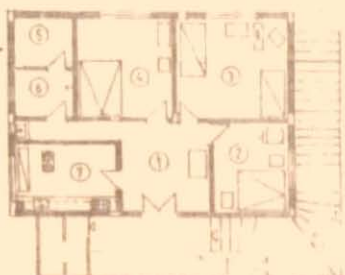
5. bitişlik
işlem: —

6. ortasında
işlem: —

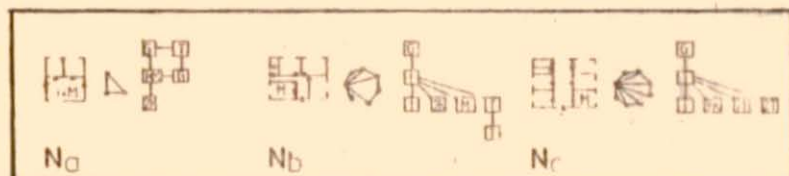

1	8.8	1/A	% 53
2	4.6	D/A	% 8
3	10.3	K/A	% 78
4	1.0	M/A	% 19
5	23.7	T/A	% 4

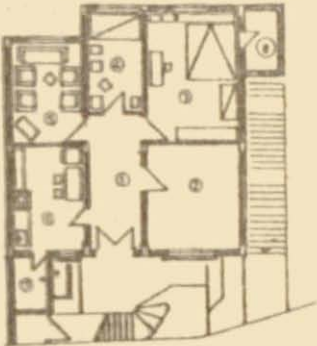
N_aN_bN_c

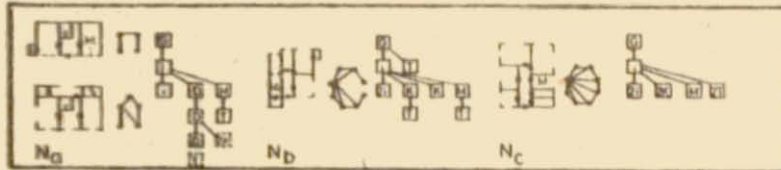
			1	11 m ²	i/k	56.55.8
			2	7.5 *	D/k	56.20.2
			3	12.2 *	K/k	56.3.3
			4	10.5 *	M/k	56.13.2
			5	3 *	M/k	56.13.2
			6	3 *	M/k	56.13.2
			7	7.2 *	T/k	56.11
			8	54.4 m ²		

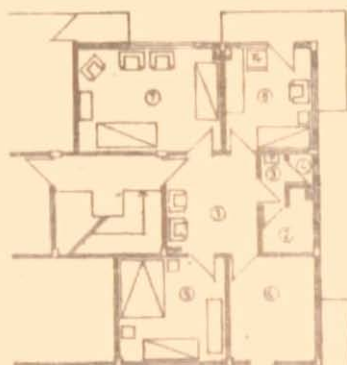

KONUT 19

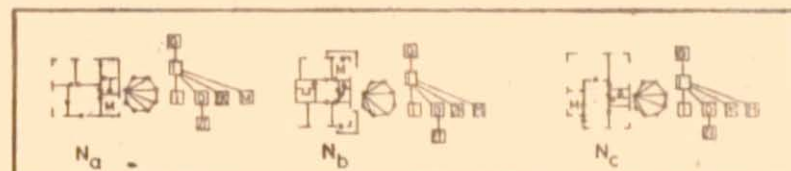
maçka
dereci

	1	7.6	1/8	7.37.5
	2	10.8		
	3	12.6	D/E	7.13.6
	4	5.7		
	5	7.6	K/E	5.42
	6	8.4	M/E	7.15
	7	1.0		
	8	55.7	T/E	5.5.3

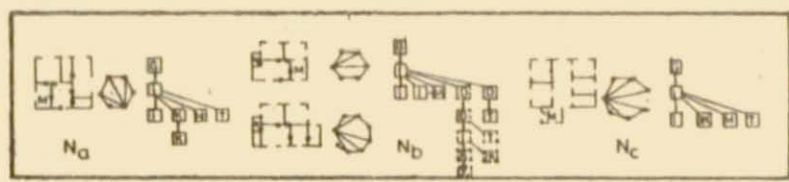
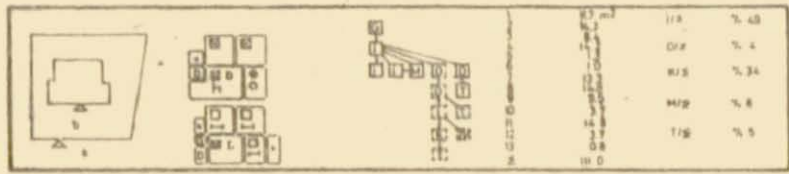
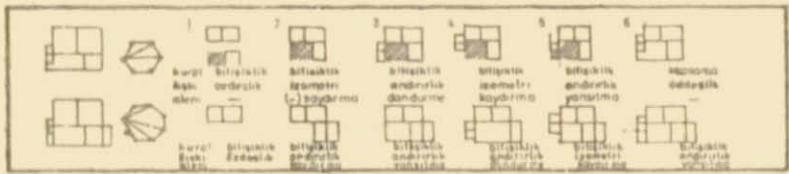
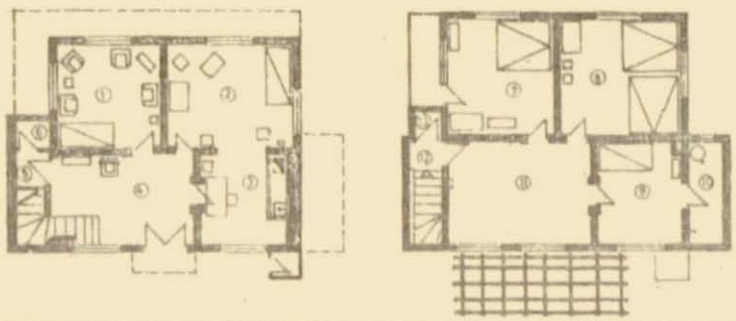

	1	8.80 m ²	İB	7.41
	2	3.95		
	3	1.28	DR	7.16
	4	0.80		
	5	12.25	ARZ	7.25
	6	9.80		
	7	16.71	MYS	7.15
	8	9.53		
	Σ	62.60	T/S	7.6

KONUT 21

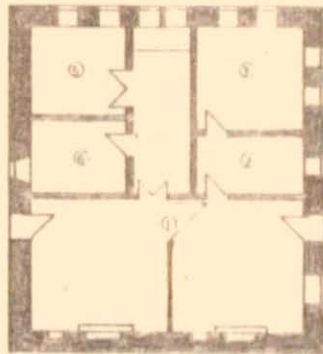
macka bahçecik

1

AKÇAABAT MERSİN KÖYÜ

arabesimle
azdeslik

bitkisel
andizyle
yapimissa

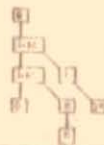
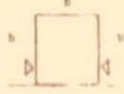
kaynarik
azdeslik

bitkisel
andizyle
yapimissa

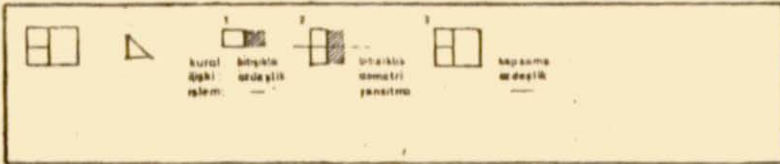
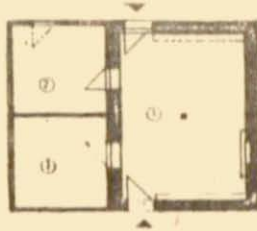
bitkisel
andizyle
yapimissa

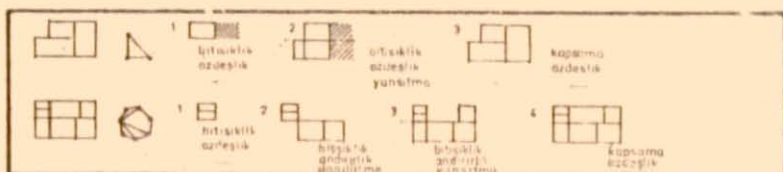
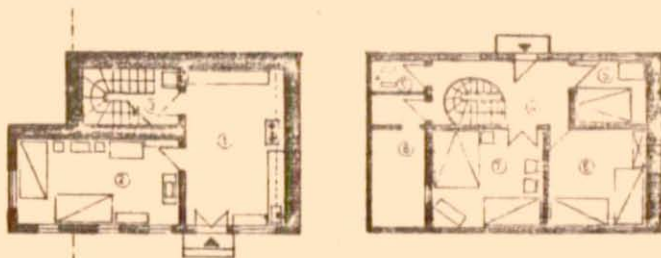
1	30 m ²		
2	16	1.1	75.50
3	7	0.7	75.50
4	17.1	1.18	75.42
5	16	1.18	75.42
6	16	1.18	—
7	30		

2

AKÇAABAT MERSİN KÖYÜ

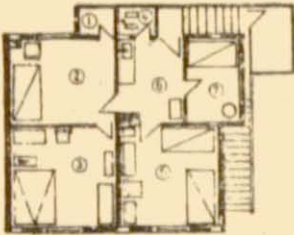
			1	212 m ²		
			2	0	I/T	% 54
			3	0	D/E	% 54
			4	282 m ²	K/E	% 46
					M/E	% 54
					T/E	-

	1	17,2 m ²	1/4	1/1
	2	15,1	1/4	1/1
	3	5,9	K/2	1/1
	4	9,5	K/2	1/1
	5	5	M/2	2/1
	6	10,3	1/1	1/1
	7	11,8	1/1	1/1
	8	7,9	1/1	1/1
	9	5	1/1	1/1
	10	5	1/1	1/1

KONUT 22

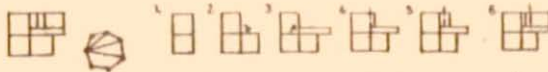
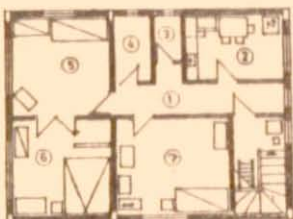
akcaabat
dereci

		1		3		4
Kural	antrendalik	başkala	başkala	başkala	başkala	başkala
İlk:	başkala	başkala	başkala	başkala	başkala	başkala
İsten:	—	başkala	başkala	başkala	başkala	başkala

			1	1.0 m ²	1/18	% 37
			2	5.6	0/16	% 13
			3	11.5	0/16	% 58
			4	1.0	0/16	% 13
			5	10.8	0/16	% 4
			6	5.8	0/16	% 4
			7	4.5	0/16	% 4
			8	44.4		

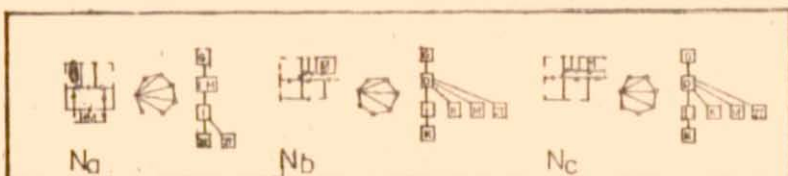
N _a	N _b	N _c

1. 2. 3. 4. 5. 6.
 1. 2. 3. 4. 5. 6.
 1. 2. 3. 4. 5. 6.

1. 2. 3. 4. 5. 6.
 1. 2. 3. 4. 5. 6.

			1	61 m ²	1/x	1. 21.2
			2	67	D/x	1. 12.3
			3	15		
			4	26	K/x	1. 44.5
			5	105	M/x	1. 13.5
			6	107		
			7	118	T/x	1. 8.2
			8	49.4		

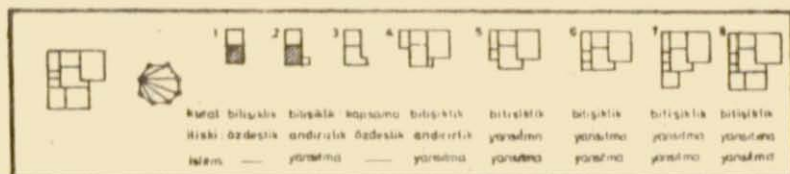
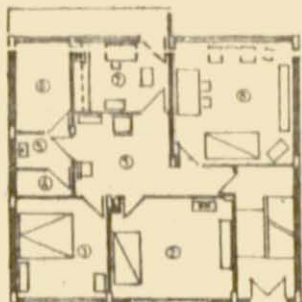

Na

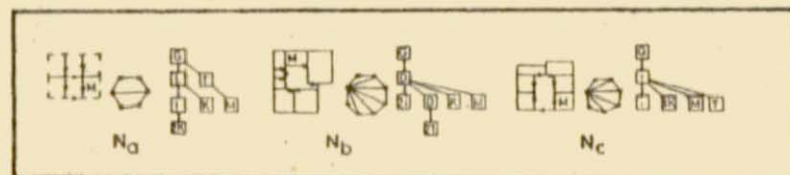
Nb

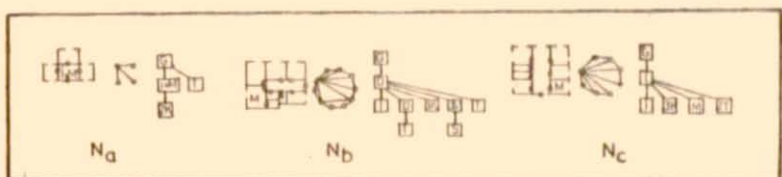
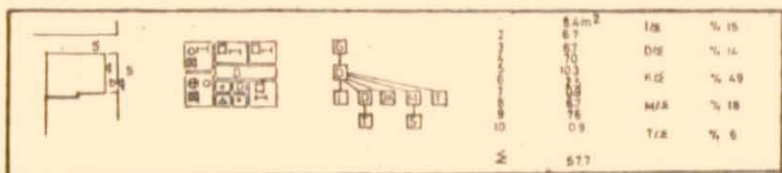
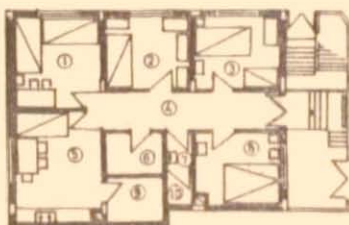
Nc

KONUT 24

akcaabat
erdogdu

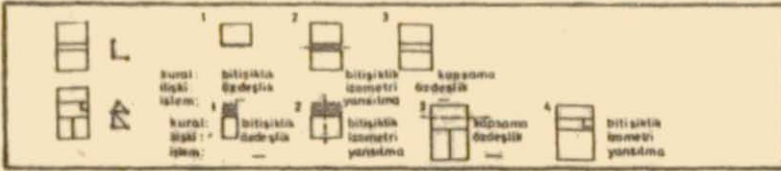
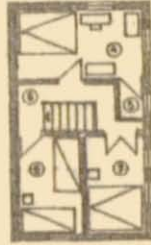
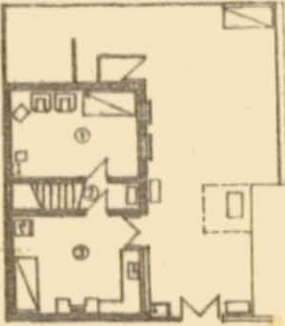
1	10.6 m ²	1/3	% 4.4
2	13.6 "		
3	10.2 "	0/2	% 19
4	1.7 "		
5	2 "	K/2	% 15
6	5.4 "		
7	7.4 "	M/2	% 11
8	18 "		
4	66.6 m ²	T/4	% 11

KONUT 26

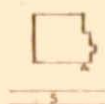
akcaabat
yali

1	12.2 m ²	1/2	% 22
2	3.4	0/2	% 12
3	12.4	0/2	% 4.0
4	2.4	0/2	% 24
5	0.8	0/2	% 1
6	0.7	0/2	% 1
7	0.0	0/2	% 1
8	-1.7	0/2	% 1
2	64.8	0/2	% 1

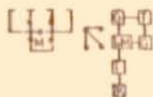
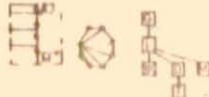

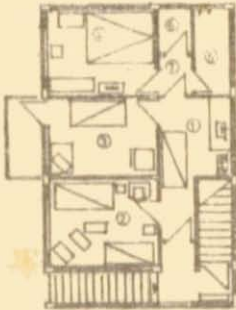
1. Kuvvetli ışık alan
2. Bilgisiz ışık alan
3. Bilgisiz ışık alan
4. Bilgisiz ışık alan
5. Bilgisiz ışık alan
6. Bilgisiz ışık alan
7. Bilgisiz ışık alan

1	72	100	%74
2	84		D/İ %48
3	87		K/İ %27,1
4	12		M/İ %15
5	27,5		T/İ %15,6

N₀N_cN_b

KONUT 28

akcaabat
yalı

1
kural bitişlik
işik, badece
işlen

2
bitişlik
anduzuk
yarıtma

3
arasında
reometr,
yarıtma

4
bitişlik
anduzuk
yarıtma

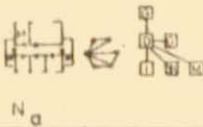
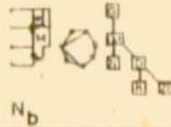
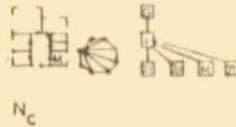
5
bitişlik
anduzuk
yarıtma

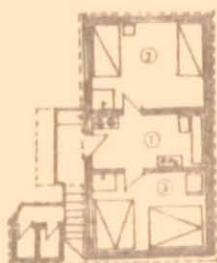

6
kapsama
exdesik

1	7.3	178	5.82
2	9.8	D/5	5.21
3	8.7	K/3	5.22
4	5.8	M/8	5.18
5	3	T/3	5.17
6	1.3		
7	4.2		

N_aN_bN_c

küçük bulaşık
işleri özdeşlik
işlem -

arabuldukları
işlemli
yanarına

küçük
işlemli

1	5.8 m ²	I/E	0.25
2	10.6 m ²	D/E	0.25
3	9.5 m ²	K/E	0.74
6	27 m ²	M/E	0.25

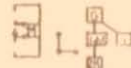
I/E	0.25
D/E	0.25
K/E	0.74
M/E	0.25

N_a

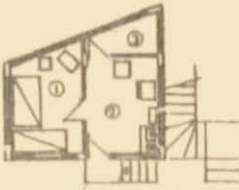
N_b

N_c

KONUT 30

akcaabat
derecikural
ilgi
islembilisiklik
Badeslikbilisiklik
andirrik
yan sirma1 8.9 m²

2 7.7

3 7.0

K 10.6

I/E

% 89

D/E

% 41

K/E

% 48

M/E

% 48

T/E

% 11

Na

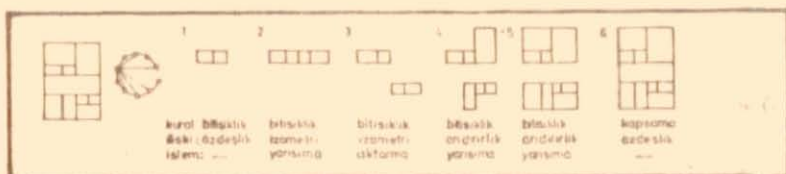
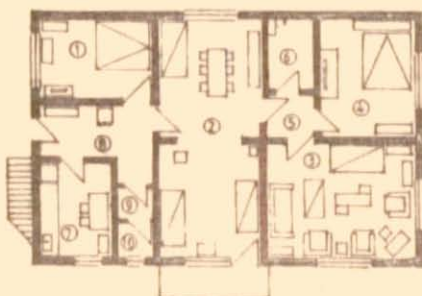

Nb

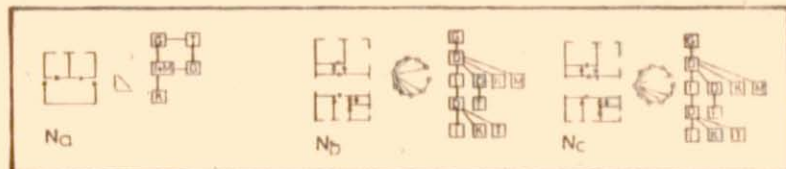

Nc

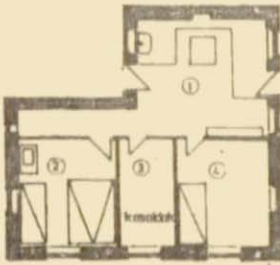
KONUT 31 akcaabat
erdoğan

			1	9 60		
			2	26 70	1/2	% 50
			3	8 60		
			4	12 10	0/2	% 10
			5	22 0		
			6	7 40	K/2	% 25
			7	7 20		
			8	7 20	M/2	% 2
			9	1 20		
			10	1 20	T/2	% 5
			Σ	19 10		

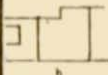

1

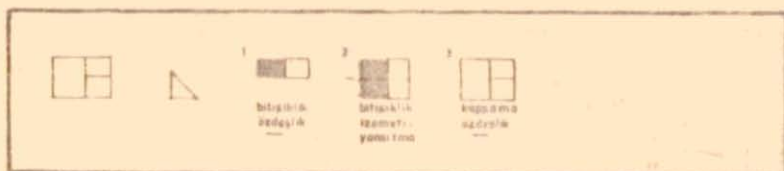
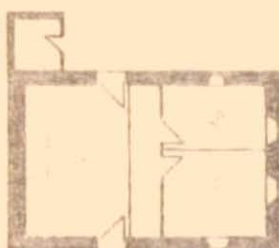
VAKFIKEBİR DOĞANCILAR, KÖYÜ

				
1	2	3	4	5
kural: arasındalık hişki: özdeşlik işlem: -	- özdeşlik -	- bitişiklik andıvırlık yansıma	kapsama özdeşlik -	bitişiklik izometri (-) aktarma

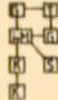
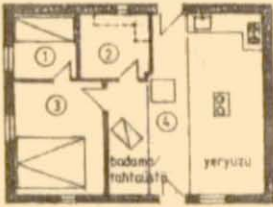
			1	20 m ²	1/8	% 21
			2	11.5 "	0/8	% 41
			3	6.4 "	0/2	% 45.7
			4	10.8 "	M/3	% 41
			5	48.7 m ²	5/8	% 53.1

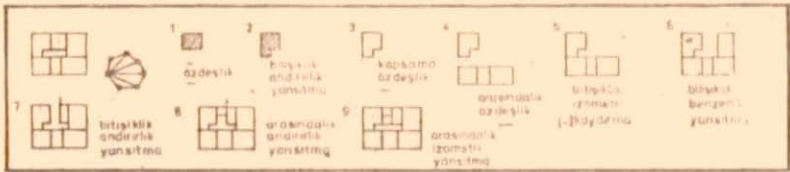
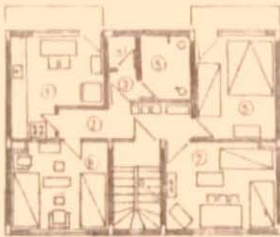

			1	225 m ²	F/B	7,51
			2	58	K/T	1,63
			3	7	M/B	7,51
			4	397 m ²	F/B	—

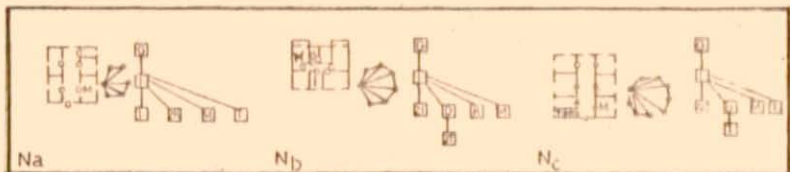
3 VAKFIKEBİR DOĞANCILAR KÖYÜ

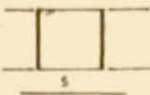
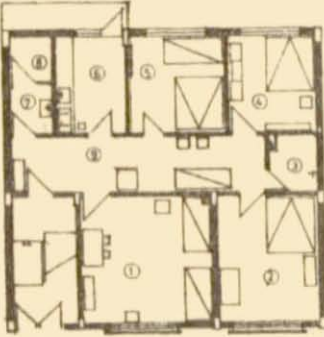
1	4,4 m ²	İ/Ş	% 57,4
2	4,8 m ²	D/Ş	% 57,4
3	11,1 m ²	K/Ş	% 32,4
4	27,3 m ²	M/Ş	% 57,4
Σ	47,5 m ²	S/Ş	% 10,1

1	84 m ²	11%	% 56
2	4	D/E	%
3	1	K/P	% 20
4	1		
5	26	M/E	% 17
6	85	T/E	% 5
7	107		
8	93		
9	475 m ²		

KONUT 33

vakıfkebir
erdoğdu

1	16.1 m ²	17%	% 41
2	13.9	14%	% 21
3	2.9	3%	% 4.0
4	9.0	9%	% 31
5	9.6	10%	% 6
6	2.1		
7	2.2	9	15.1
8	2.0	2	80.0

N

N_bN_c

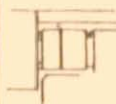
Kurat
İşle: azde sli
İşlem

Bitişik
andirici
yürütme

Bitişik
andirici
yürütme

1	6.6 m ²	1/2	% 43
2	6.3	D/2	% 4
3	0.6	K/2	% 62
Σ	13.5	M/2	% 43
		T/2	-

N_a

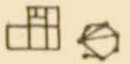
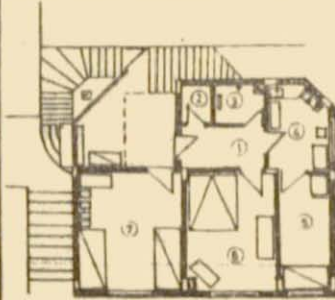
N_b

N_c

KONUT 35

vakıfkebir
dereci

kurul :
kişil :
işlem :

1
bitişik
duşeyli

2
bitişik
sıraüstü
düdüme

3
bitişik
konmetri
kaydırma

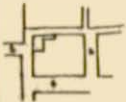
4
bitişik
sıraüstü
yanarına

5
bitişik
benzelli
yanarına

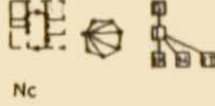
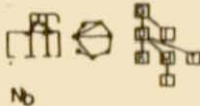
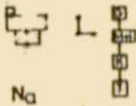

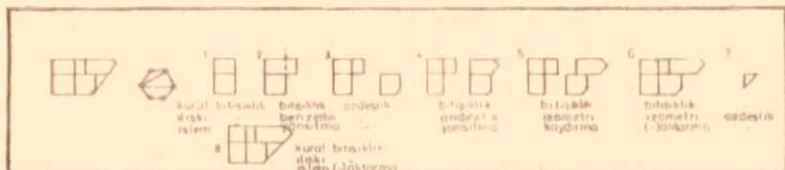
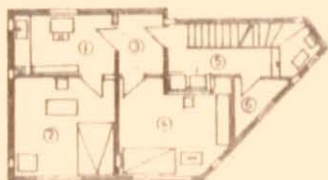
6
araüstü
sıraüstü
yanarına

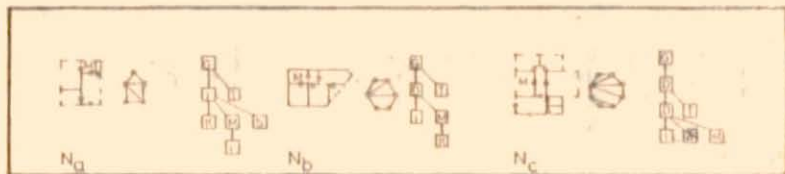
1	2,8 m ²	I/NE	% 45
2	7,2 "	O/NE	% 4,7
3	1,8 "	K/NE	% 2,7
4	5,4 "	M/NE	% 12,7
5	8,4 "	F/NE	% 6,9
6	12 "		
7	13,8 "		
NE	44,4 m ²		

1/NE	% 45
O/NE	% 4,7
K/NE	% 2,7
M/NE	% 12,7
F/NE	% 6,9

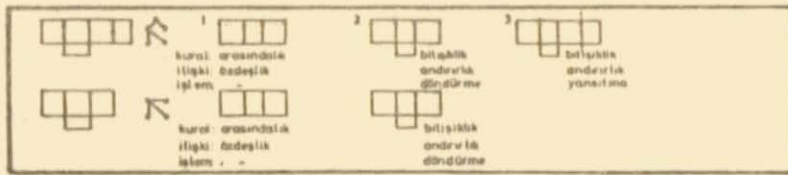
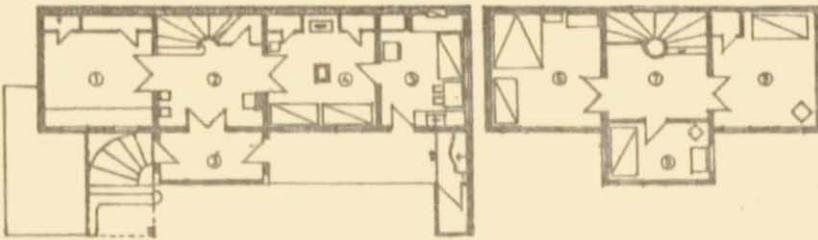

			1	8.3 m ²	1/8	% 27
			2	10.9	1/2	% 27
			3	3.0	1/2	% 27
			4	10.8	1/2	% 27
			5	8.0	1/2	% 15
			6	2.0	1/2	% 5
2	41.1					

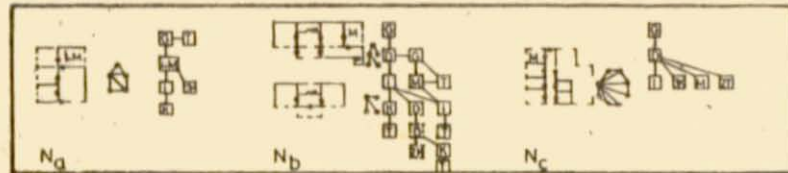

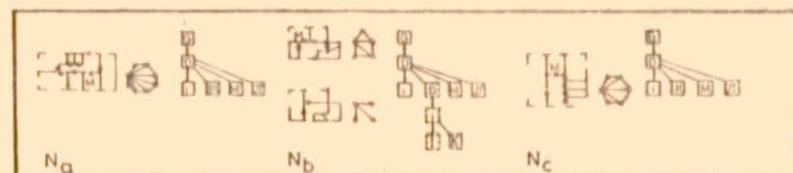
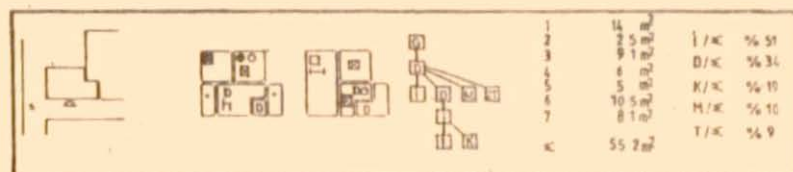
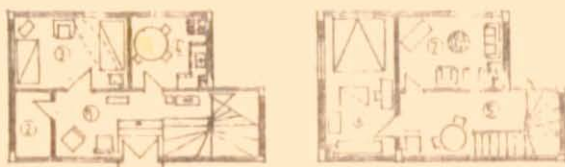

KONUT 37

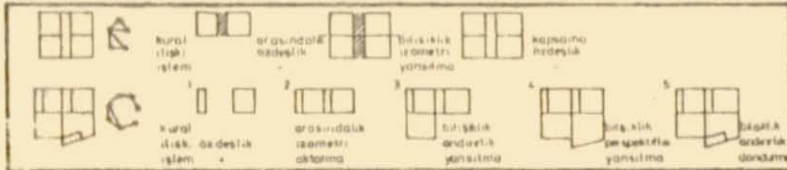
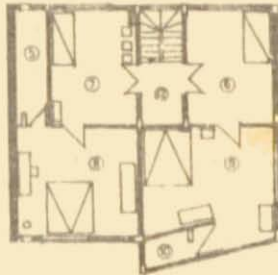
vakıfkebir
yalı

1	12.9 m ²	106	% 39
2	12.6	0/2	% 26
3	3.7		
4	13.7	K/2	% 97
5	10.0		
6	13.6	M/2	% 11
7	7.6	T/2	% 2
8	6.3		
9	3.0		
10	82.0		

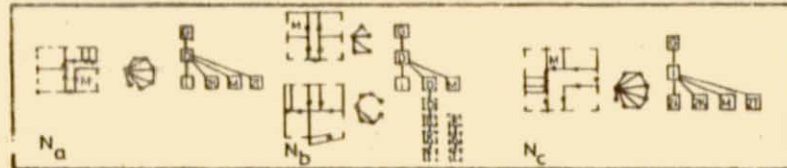

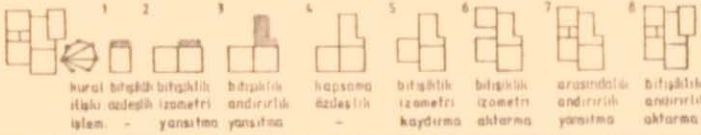
KONUT 39

vakfıkebir
yalı

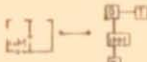
	1	12.2 m ²	1/4	% 48
	2	10.8	D/A	% 10
	3	12.8	D/A	% 10
	4	11.8	Kis	% 55
	5	3.8		
	6	10.4	M/A	% 10
	7	10.6		
	8	14.4	T/A	% 5
	9	17.1		
	10	2.5		
	11	8.8		
	12	7.2		
			M	118.8 m ²

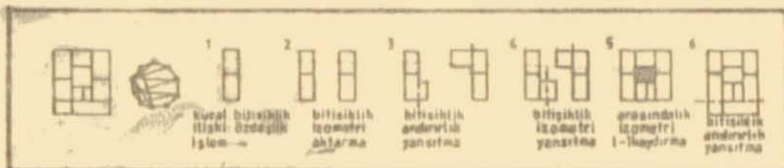
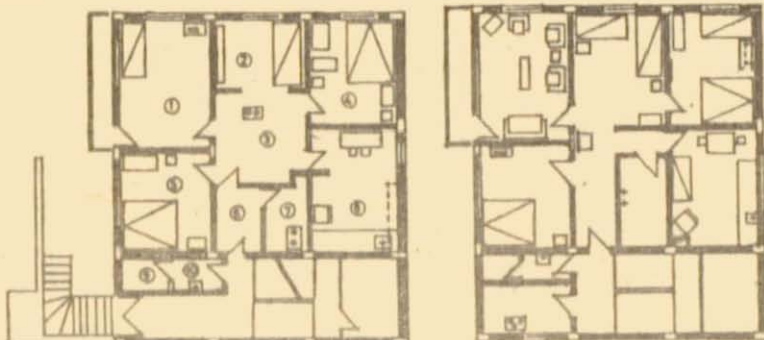
KONUT 40

vakıfkebir
erdoğdu

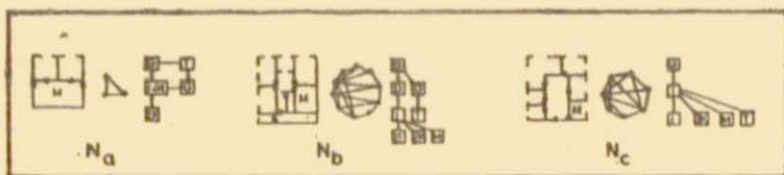
	1	13.3 m ²	T/R	% 36
	2	4.3 -		
	3	2.3 -	D/R	% 25
	4	11.5 -		
	5	12.9 -	K/R	% 31
	6	16.2 -	M/R	% 46
	7	12.0 -		
	8	72.5 m ²	T/R	% 5

N_aN_bN_c

KONUT 41

vakfiye bir
kalkınma

			1	12.8 m ²	1/0	% 20
			2	9.4	0/2	% 10
			4	9.0		
			5	3.7	0/0	% 33
			6	3.9		
			7	11.7	1/0	% 17
			8	1.6		
			10	1.6	1/0	% 1
			8	55.7		

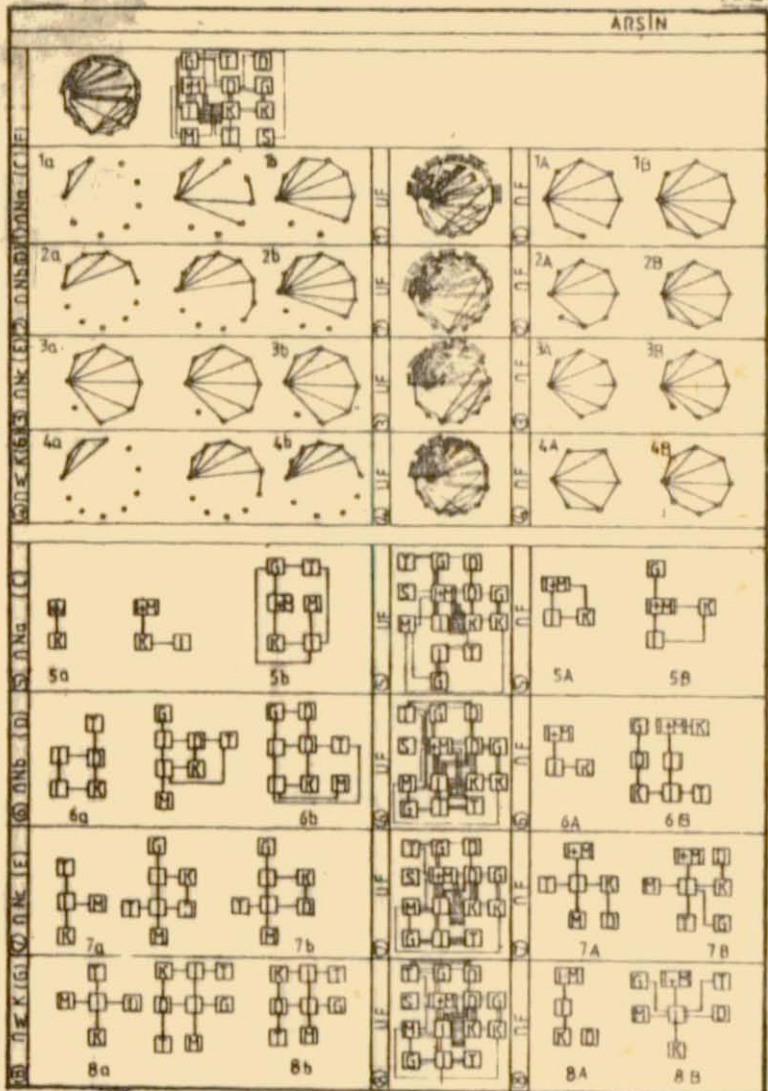

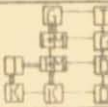

table:12

<p>1a</p>	<p>1b</p>		<p>1A</p>	<p>1B</p>
<p>2a</p>	<p>2b</p>		<p>2A</p>	
<p>3a</p>	<p>3b</p>		<p>3A</p>	
<p>4a</p>	<p>4b</p>		<p>4A</p>	
<p>5a</p>	<p>5b</p>		<p>5A</p>	<p>5B</p>
<p>6a</p>	<p>6b</p>		<p>6A</p>	<p>6B</p>
<p>7a</p>	<p>7b</p>		<p>7A</p>	<p>7B</p>
<p>8a</p>	<p>8b</p>		<p>8A</p>	<p>8B</p>

tablo:13

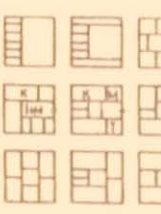
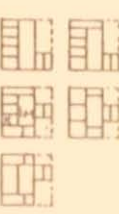
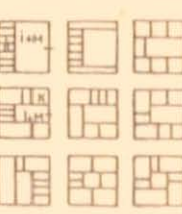

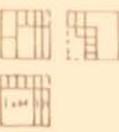
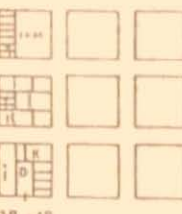
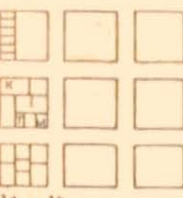
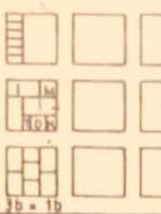

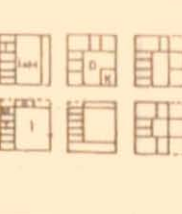
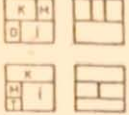
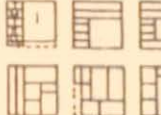
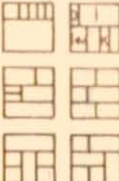
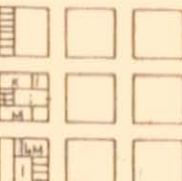

							
1a				U F		1A	1B
2a				U F		2A	2B
3a				U F		3A	
4a				U F		4A	4B
5a		5b		U F		5A	5B
6a		6b		U F		6A	6B
7a		7b		U F		7A	7B
8a		8b		U F		8A	8B

tablo:14

VAKFIKEBİR									
1a		1b		1A		1B			
2a			2b		2A		2B		
3a			3b		3A		3B		
4a			4b		4A		4B		
5a			5b		5A		5B		
6a			6b		6A		6B		
7a			7b		7A		7B		
8a			8b		8A		8B		

tablo:15

APRSIN			
minimum ortak işlevsel ve uzamsal bölünlenme	maksimum ortak işlevsel ve uzamsal bölünlenme	minimum ortak işlevsel ve uzamsal bölünlenme	maksimum ortak işlevsel ve uzamsal bölünlenme
			
	 <p>2b = 1b</p>		 <p>2B = 1B</p>
 <p>3a = 1b</p>	 <p>3b = 1b</p>	 <p>3A = 1b</p>	
			 <p>4B = 1B</p>

Tablo: 16

MAKKA

	minimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme	maksimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme	minimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme	maksimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme
1a				
2a				
3a				
4a				

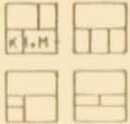
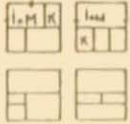

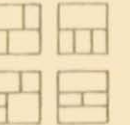

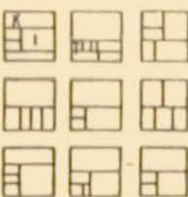

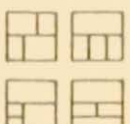
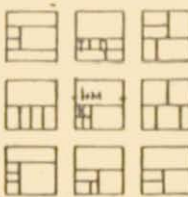
tablo: 17

	Minimum orlak işlevsel ve uzamsal örgütleme	maksimum işlevsel ve uzamsal örgütleme	Minimum orlak işlevsel ve uzamsal örgütleme	maksimum orlak işlevsel ve uzamsal örgütleme
144	top lands			
145	bezi enteli enfiyeleği			
146	kapu			

tablo:18

VAKFIKEBİR

minimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlene	maksimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlene	minimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlene	maksimum ortak işlevsel ve uzamsal örgütlene
			
			
			
			

1.b) Ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme için en az 2 işlevsel birim gereklidir. 2.b) Ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme için en az 4 işlevsel birim gereklidir. 3.b) Ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme için en az 2 işlevsel birim gereklidir. 4.b) Ortak işlevsel ve uzamsal örgütlenme için en az 4 işlevsel birim gereklidir.

3.3. Üçüncü Bölümün Sonuçları :

Yöntemin uygulanabilirliği gösterilirken Arsin, Maçka, Akçaabat, Vakfıkebir' li kullanıcıların Trabzon'da yaptıkları konutlarda en küçük ve en büyük mekânsal-işlevsel örgütlenmeler senkronik ve diakronik zamanlı kesitlerde tiplendirilmeye çalışılmıştır. Öte yandan, en küçük ve en büyük ortak alan değerleri ise kırsal alan, kentsel alan ve diakronik kırdan kente göç süreci için senkronik günümüz kesitinde elde edilen tipler aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Sözkonusu sayısal ve grafik saptamaların sözel anlatımları aşağıda özetlenmiştir. Her kesim ve kesitte yer alan saptamaların detaylı anlatımı yalnız Arsin İlçesi için örneklenmiştir. Diğer ilçeler aynı biçimde açılmamış, bu ilçeler için yalnız değişmez özelliklerle ilgili genel yorumlamalara yer verilmiştir.

3.3.1. Arsin İlçesi :

3.3.1.1. Arsin İlçesi için yapılan tiplendirmeler sonucunda senkronik geçmiş kesitinde (kırsal kesimde oturan konutlarda) karşılaşılan minimum ortak mekânsal örgütlenme olarak (1_a) Doğu Karadeniz Bölgesi kırsal ev tiplerinin en basiti sayılabilecek "hayatlı" (47), üç mekânlı ev tipi bulunmuştur. "İletişim" işleviyle yüklü olan bu mekân, ev halkının toplandığı, dışarıdan içeriye girildiğinde karşılaşılan ilk kapalı ortamdır. Bu tipteki konutlarda

aileler kalabalık ve büyük olduğunda özel kullanım alanları bazen bir aileye özel, bazen ise birseye özel olarak kullanılabilir. Kırsal kesimde eğilimin daha çok birinci tür kullanımdan yana olduğu gözlenmiştir; kentsel kesimde ikinci türden kullanımlara da sık sık rastlanılmaktadır.

En büyük mekânsal organizasyon (l_b) yedi mekânlıdır. Sözkonusu tipin geçitleri arasındaki ortak özellik mekânların birbirleriyle ve bir merkez mekânla bitişiklik ilişkisi içersinde olmalarıdır. İki tür işlevsel örgütlenme olasılığı ayırt edilmiştir. Birincisinde "iletişim" mekânında aynı zamanda pişirme işlevi de yer almaktadır; ikincisinde merkezi bir iletişim alanına özel kullanım alanı, mutfak ve temizlik alanı bağlanmaktadır. Her iki alternatifte de konuta aileyi bir araya toplayan merkezdeki iletişim alanından girilmektedir.

Diakronik kesitte Arsin'li kullanıcıların geçmişte oturduklarını belirttikleri konut tipleri ile Arsin' in kırsal kesiminde saptanan konut tipleri karşılaştırılmıştır. Belirlenen en küçük ortak mekânsal örgütlenme ($1A$) sekiz mekândan meydana gelmektedir. Birbirlerine bitişik olan beş mekân bitişik olan diğer iki mekânla birlikte merkeze açılmaktadır. Bu kesitte işlevler arasında tekrarlanan ilişki "özel kullanım" alanlarından "hayat"a geçiştir. Bu iki mekânın yanısıra salt iletişim için bir başka mekânın daha kullanılmakta olduğu dikkati çekmektedir.

Diakronik kesitte ortak mekânsal örgütlenme (1B) sekiz mekânlı ve merkezidir. İşlevsel örgütlenme (1A)'nın eçidir, yalnız bu kesitte konuta hayattan girildiği görülmektedir.

3.3.1.2. Arsin'li göçmenlerin senkronik günümüz kesitinde, Trabzon' da oturdukları konutlarda tekrarlanan en küçük örgütlenme altı mekânlıdır. İletişim alanına, temizlik alanına, özel kullanım alanına dolaşım alanı aracılığıyla geçilmektedir. Özel kullanım alanıyla iletişim alanı birbirleriyle bağlantılıdır. Bu kesitte "iletişim" işlevi için iki ayrı mekânın ayrıldığı görülmektedir.

Sekiz mekânlı ve merkezi olan en büyük ortak konut tipinde (2b) iki ayrı işlevsel organizasyon imkânı belirlenmiştir: Birincisinde konuta dolaşım alanından girilmekte, buradan iletişim ve özel kullanım alanına geçilmektedir; temizlik alanına ise yine bir başka dolaşım alanından geçilerek ulaşılmaktadır. İkincisinde ise konuta iletişim mekânından girilmekte, buradan bir başka iletişim mekânına, özel kullanım alanına, mutfak ve temizlik alanına geçilmektedir. Bu tipte merkezde yer alan dolaşım alanı aynı zamanda günlük oturma yeri olarak da kullanılmaktadır.

Arsin' lilerin diakronik kesitte (hem kırsal hem kentsel kesimde) kullandıkları en küçük ortak konut tipi (2A) sekiz mekândan meydana gelmektedir: bunlardan altısı bitişiktir ve merkeze açılmaktadır, yedincisi ise merkezde olmayan bir başka mekâna açılmaktadır.

Merkezdeki mekân pişirmenin de yer aldığı "hayat"tır. Buradan bir iletişim alanına, bu iletişim alanından ise bir özel kullanım alanına geçilmektedir.

(2B)' de mekânların tümü bitişiktir ve merkezidir. Bu kesitte üç ayrı işlevsel tipleşme belirlenmiştir:

- . "Hayat"a özel kullanım alanıyla iletişim alanı açılmaktadır;
- . merkezi bir iletişim alanına özel kullanım alanı, bir diğer iletişim alanı ve temizlik alanı açılmaktadır;
- . dolaşım alanından girilmekte, buradan özel kullanım alanıyla iletişim alanına geçilmektedir.

Kırsal alanda karşılaşılan ortak bir özellik pişirme eyleminin yer aldığı iletişim alanlarının (hayat) yalnız iletişime ayrılan alanlardan daha yüksek bir alan ortalamasına sahip olmasıdır. Hayat aynı zamanda diğer mekânlara geçiş için de kullanılmaktadır. Kente göç eden kullanıcılarda ise durum tersine dönmüştür : salt iletişim için ayrılan alan ortalaması hayat olarak kullanılan mekânların alan ortalamalarından daha yüksektir. Kentsel kesimde iletişime ayrılan alanın minimum ortalaması 5, maksimum ortalaması 24 metre kare iken, hayata en az 0, en fazla 16 metre kare alan ayrılmıştır. Kente geçişte saptanan ortalama alan değerleri salt iletişime için en az 7, en fazla 21; hayat için 12-24 metre karedir.

İletişim alanınının dolaşım alanı olarak da kullanıldığı I - D tipi mekânlar kırsal kesimde daha yüksek ortalamalara sahiptir: 8-37 metre kare, oysa, kentsel kesimde bu değerler 0-11 metre kareye düşmüştür. Kırdan kente geçişte bu alanlara düşen ortalama değer en az 4, en fazla 24 metre karedir.

İç merdivenlerin de katıldığı sirkülasyon alanlarının ortalama kırsal kesimde kentsel kesime göre daha yüksektir: 0-22 metre kareye karşılık 2-14 metre kare. Bu işlev için kırdan kente geçişte saptanan ortalama alan değerleri 1 metre kare ve 18 metre karedir. Mutfağın aynı zamanda geçiş alanı olarak da değerlendirildiği D+M mekânının ortalama alan değerleri kırsal kesimde 0-18, kentsel kesimde 0-8 metre karedir. Bu mekân türüne ayrılan alan kırdan kente geçişte 13 metre kareye kadar çıkmaktadır.

Arsin İlçesi için hesaplanan en yüksek ortalama alan değerleri özel kullanım alanlarında ortaya çıkmıştır. Kırsal kesimde özel kullanıma ayrılan en düşük ortalama alan değeri 39 metre kare iken, en yükseği 66 metre karedir. Bu değerler kentsel kesimde 18 ve 37 metre kareye düşmektedir. Böylece, kırsal kesimden kentsel kesime geçişte özel kullanım için ayrılan alanların ortalaması 28.5 metre kare ile 51.5 metre kare arasında değişmektedir.

Piçirme ve piçirmeyle ilgili eylemlerin yer aldığı uzmanlaşmış "mutfak" alanına Arsin'in kırsal kesiminde hiç rastlanmamıştır. Kentsel kesimde mutfak alan ortalaması en düşük 0, en yüksek 4.5 metre karedir. Öte yandan, Arsin ilçesinde temizlik alanlarında oldukça yüksek ortalama alan değerleri bulunmuştur: kırsal kesimde 3-44 metre kare, kentsel kesimde 2-8 metre kare arasında değişen bu değerler kırdan kente geçişte 3-26 metre kare olarak belirlenmiştir.

3.3.1.3. Arsin'li kullanıcıların beklentilerini oluşturan konut tipi en küçük ve en büyük mekânsal örgütlenmelerde farklılaşmıştır (3a-3b). Sözkonusu tip bir merkeze bağlanan yedi mekândan meydana gelmektedir. Beklentiler kesitinde (3a)' da tekrarlanan işlevsel ilişki iletişim alanından özel kullanım alanına, mutfaka ve temizlik alanına geçmiştir. Tekrar edilen en büyük işlevsel organizasyonda (3b) iletişim alanı, özel kullanım alanı, temizlik alanı ve mutfak konuta girişin de yer aldığı bir diğer iletişim mekânı aracılığıyla birbirlerine bağlanmaktadır. İletişim alanından aynı zamanda özel kullanım alanıyla da ilişkili olan bir sirkülasyon alanına geçilmektedir.

Hem kentte hem kırdaki tekrarlanan minimum mekânsal örgütlenme merkezi ve yedi mekânlıdır. İşlevsel örgütlenme ise üç biçimde tipleşmiştir:

- . Birincisinde merkez hem pişirme hem de iletişim işle-
vinin yer aldığı hayattır ve hayattan salt iletişim
işlevinin yer aldığı bir diğer mekâna geçilmektedir;
- . İkincisinde merkez mekân yalnız iletişim işleviyle yük-
lenmiştir. Buradan mutfaka, özel kullanım alanlarına ve
temizlik alanlarına geçilmektedir;
- . Üçüncü tipte ise özel kullanım alanına dolaşım alanı
aracılığıyla ulaşılmaktadır.

Beklentiler kesitinde kullanıcıların kırdaki olan, kentte de olmasını istedikleri, en çok tekrarlayarak kullandıkları organi- zasyon sekiz mekânlıdır. Merkezi bir mekândan birbirleriyle ilişki- li altı mekâna ve ayrı duran sekizinci mekâna geçilmektedir. İşlev- sel örgütlenmeler 3A'ya eşittir, aradaki tek fark, içersinden özel kullanım, mutfak, temizlik alanlarına geçilen iletişim mekânında aynı zamanda konutun dış kapısının, konut girişinin de yer alması- dır.

3.3.1.4. Bu ilçe için yapılan genel değerlendirmenin sonucunda geç- mişin, günümüzün ve beklentilerin toplamında en çok tekrarlanan mi- nimum örgütlenme (4a) dört mekâna sahiptir, merkezidir. Merkez, iletişim alanı olarak değerlendirilirken, bu alana bir alternatifine göre özel kullanım ve mutfak alanı açılırken, diğerine göre, temiz- lik, mutfak ve özel kullanım alanları açılmaktadır. Tekrar edilen

maksimum ortak örgütlenme ise yedi mekânlıdır. Mekanlardan altısı merkeze, biri bir diğer, merkezde olmayan mekâna açılmaktadır. Bu kesitte iletişim alanından temizlik, mutfak, iletişim, özel kullanım ve sirkülasyon alanına geçilmektedir. Ayrı olan yedinci mekân temizlik işleviyle yüküldür ve iletişim alanına bir dolaşım alanından geçilerek dolaylı olarak bağlanılmaktadır.

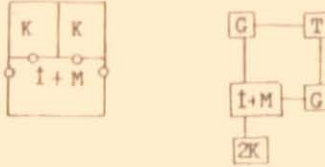
Arsin İlçesinde genelde hem kırsal hem kentte tekrarlanan en küçük mekânsal organizasyon altı mekânlı merkezi tiptir. Merkez iletişim işleviyle yüküldür ve sirkülasyon, özel kullanım, iletişim amacıyla da kullanılan mutfak buraya açılmaktadır. Sekiz mekânlı olan en büyük örgütlenmede (4B) işlevler iki biçimde tipleşmektedir:

- . Merkez iletişim işleviyle yüküldür. Sokağa açılan mekân olarak değerlendirildiğinde merkez, aynı zamanda özel kullanım, mutfak ve temizlik alanlarına geçilen bir dolaşım alanı olarak da kullanılmaktadır;
- . Bir sirkülasyon alanı aracılığıyla ulaşılan merkezi iletişim alanından aynı zamanda iletişim amacıyla da kullanılan mutfaka geçilmektedir.

Arsin'li kullanıcılar için elde edilen grafik sonuçlar sayfa: 136'da; sayısal sonuçlar sayfa: 70 ve 74' tedir.

Arsin İlçesinde saptanan mekânsal örgütlenmelerin en küçüğü geçmiş kesitinde tekrar eden Uç mekânlı tiptir. Bu konut tipi çözümleme aşamasındaki rölelevelerle karşılaştırıldığında, karşılığının, karşılıklı iki girişten pişirmenin de yer aldığı merkez mekâna, buradan da iki özel kullanım alanına geçilen tip olduğu görülür. Temizlik alanları dışarıdadır:

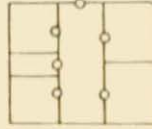
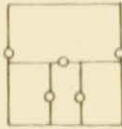
Saptanan en büyük örgütlenme sekiz mekânlı ve merkezidir. Günümüz kesitinde: kentsel kesimde, kırdan kente geçişte; genelde: kırdan kente geçişte tekrar edilerek kullanıldığı görülmüştür.

Yapılabilecek genel bir değerlendirmeye göre, Arsin'li kullanıcıların konutları merkezi bir yapıya sahiptir. Merkez mekân iletişim için ya da iletişimle birlikte pişirme işlevi için kullanılmaktadır. Pişirme işlevi iletişim işlevinden ayrı bir "mutfak" mekânına alındığında dahi iletişim mekânıyla doğrudan bir bağlantı aranmaktadır. Kentsel kesimde merkez çoğunlukla iletişim alanı olarak değerlendirilirken kırsal kesimde iletişim alanında aynı zamanda pişirme işlevinin de yer aldığı görülmektedir.

Arsin'in kırsal kesiminde saptanan konutlar büyük aile yapısına uygun, bu nedenle de çok mekânlıdırlar. Kentsel kesimin günümüz, beklentiler kesitinde de çok mekânlı büyük konutların kullanılması ve istenilmesi nedeniyle Arsin İlçesi için belirlenen konut tiplerinin Maçka, Vakıfkebir ve Akçaabat İlçelerine göre daha yüksek bir örgütlenme derecesine sahip oldukları söylenebilir.

3.3.2. Maçka İlçesi :

Maçka İlçesi'nde mekânsal örgütlenmeler merkezi niteliktedir. Arsin' den farklı olan yan genelde tüm mekânların birbirlerine bitişik olmaması; merkezin iki ya da daha fazla yönden dışarıya açılması; merkez çevresindeki mekânların kendi aralarında öbeklenmesidir. Geçmiş kesitinde hayat'la özel kullanım alanı arasındaki dolaysız ilişki her kesimde görülmektedir. Örgütlenmeler basittir (en az iki, en çok dört mekân) ve bunlar arasında Doğu Karadeniz' in geleneksel konut tiplerine rastlanılmaktadır :

Günümüz kesitinde yalnız dolaşım işlevi için ayrılmış bir alana her kesimde rastlanmaktadır. Kentsel kesimde bir dolaşım alanı aracılığıyla diğer mekânlara geçme yönünde bir kullanım yaygın iken, kırsal kesim ile kentsel kesim arasında yapılan sınıflandırmada ortaya çıkan ikinci alternatifte dağılım doğrudan hayattan yapılmaktadır. Kentsel kesimde en küçük ve en büyük örgütlenmelerde, kırdan kente geçişte ise en büyük örgütlenmede uzmanlaşmış bir iletişim alanı kullanımı sürmektedir. Yine kentsel kesimde temizlik alanlarına bir dolaşım alanından geçiş tekrarlanmış, bu ilişkinin kırdan kente geçişte de sürdüğü görülmüştür.

Mekânların öbeklenerek merkeze açılmaları özellikle beklentiler kesitinde egemendir (3a, 3A, 3B). Maçka'lı kullanıcıların yapılan tipleştirilmeler sonucunda dolaşım alanını iletişim alanı olarak kullandıkları ve ayrıca genellikle "misafir odası" olarak değerlendirilen, uzmanlaşmış bir başka iletişim alanı da istedikleri dikkati çekmektedir.

Genelde / toplamda Maçka'lı kullanıcıların konutları en az 4 (4a, 4A), en çok 8 mekânlıdır (4B). Tekrarlanan en küçük işlevsel örgütlenmede, bir iletişim mekânından bir özel kullanım mekânına geçilmektedir. Kentsel kesimde en büyük işlevsel örgütlenmede (4b) merkez mekânın üç biçimde de yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir: iletişim alanı olarak; hayat olarak; dolaşım alanı olarak. Aynı özelliğin kırdan kente geçerken en büyük örgütlenmede bulunduğu görülmektedir.

Günümüz kesiti için yapılan alan değerlendirmelerinde kırsal kesimde salt iletişim için herhangi bir mekânın ayrılması, iletişim işlevinin gerçekleştiği alanda aynı zamanda pişirme eyleminin de yer aldığı görülmektedir. Oysa kentsel kesimde ilişki tersinedir; yalnız iletişime ayrılan alan ortalama değerleri (en az 11, en çok 27 metre kare) iletişime pişirmenin de eşlik ettiği alanların değerinden (en az 1, en çok 14 metre kare) daha yüksektir. Kırsal kesimde Arsin' de olduğu gibi uzmanlaşmış bir mutfak alanının yaygın biçimde kullanılmadığı görülmüştür. Kentsel kesimde en az 0.3, en çok 9 metre karelik bir mutfak alanı saptanmıştır.

Bu ilçede mutfak işleviyle de yüklü bir dolaşım alanına rastlanılmamıştır.

Arsin İlçesine göre kırsal kesimde temizliğe ayrılan alanlar oldukça azdır; kırsal kesimde 0-0.8; 2.9 metre kare. Kırsal kesimde temizlik ihtiyacının konut dışında görüldüğü anlaşılmaktadır.

Maçka İlçesi için yapılan grafik tipteştirmeler (Tablo: 17) de sayısal saptamalar (Tablo : 20, 21)'dedir.

3.3.3. Akçaabat İlçesi:

Akçaabat için yapılan belirlemelerde 3, 4 mekânlı tiplerin

yaygın bir biçimde kullanıldığı ve istendiği (1a, 1A, 3a, 3A); bu nedenle de genelde / toplanda bu ilçe için elde edilen tiplerin diğer ilçelere göre daha basit olduğu görülmektedir. Geçmiş zaman kesitinin her kesiminde merkez mekân aynı biçimde kullanılmaktadır; hayat. Bu mekân iki ya da üç yönüyle dışarıya açılmaktadır ve buradan özel kullanım alanına geçiş tekrarlanmaktadır.

En fazla mekân sayısı günümüz kesitindeki örgütlenmelerde 5-7 olarak belirlenmiştir. Merkez mekân dolaşım işleviyle ya da iletişim ve pişirme işleviyle yüküldür.

Geçmişin etkisi beklendiler kesitinde de sürmektedir. Geleneksel Doğu Karadeniz kırsal konut tipi olan üç mekânlı tipin gelecek için de tercih edildiği, yalnız kırsal kesimde pişirme işleviyle de yüklenmiş olan bu mekânın yalnız iletişim amacı ile kullanılmak istendiği görülmektedir. İletişim her kesim için merkezde yer alan işlevdir.

Genelde minimum işlevsel örgütlenmede herhangi bir işlevler arası ilişkinin tiplegecek kadar tekrarlanmadığı (4a), mekânsal örgütlenme olarak ise üç mekânlı kırsal-hayatlı-konut tipinin ısrarla kullanılan en küçük konut tipi olduğu görülmektedir.

Maksimum mekânsal örgütlenme kentsel kesimde ve kırdan kente geçişte görülür; merkezi ve yedi mekânlıdır. Merkez dolaşım ya da iletişim ve pişirme işleviyle yüküldür. Genelde tekrar edilen maksimum işlevsel örgütlenmede Mağka'lı kullanıcıların her üç biçimde de merkez mekânı yaygın biçimde kullandığı görülmektedir: dolaşım, iletişim, hayat.

Akçaabat'ın kırsal kesiminde hayat kullanımına oldukça sık rastlanmaktadır, bu mekânlara salt iletişim için ayrılan alanlardan daha büyük bir ortalama alan değeri düşmektedir. Kentsel kesimde durum tersine dönmüştür: iletişim; kırsal kesimde 0-15; kentsel kesimde 6-23 metre kare iken, hayat; kırsal kesimde 19-40; kentsel kesimde 5-18 metre karedir. Salt mutfak için kırsal kesimde hiç yer ayrılmamıştır, kentsel kesimde ise bu değer çok düşüktür; minimum 0, maksimum 7 metre kare. Temizlik işlevi için ise en az 1.5, en çok 8 metre kare ortalama alan değeri bulunmuştur.

Akçaabat'a ilişkin grafik sonuçlar (Tablo: 18)'de, sayısal sonuçlar (Tablo: 20,21)'dedir.

3.3.4. Vakfikebir İlçesi :

Vakfikebir'in en küçük mekânsal örgütlenmesi geçmiş kesitinde saptarmıştır: hayat ile özel kullanım alanı olarak değerlendirilen iki mekân. Bu iki mekânın varlığı her kesimde sürmektedir. Geçmiş kesitinde merkezin 1, 2.ya da 3 yönüyle dışa açıldığı görülmektedir. Girişler genellikle havattan yapılmaktadır.

Günümüzde kentsel kesimde 5-7 mekânlı konut tiplerine rastlanırken kırdan kente geçişte, kırsal konut tiplerinin etkisiyle daha basit 4 mekânlı tipler görülmektedir (2a, 2B). Kentsel kesimde uzmanlaşmış bir iletişim mekânının hayat'ın yerini aldığı, kırdan kente geçişte ise en küçük işlevsel örgütlenmede herhangi bir işlevsel ilişkinin tipleşmediği belirlenmiştir. Bu durum beklentilerde ve toplanda da sürmektedir.

Beklentiler kesitinde en az bir mekânın merkezden ayrı olması (3a, 3B) ya da ayrık olması (3b) istenmektedir. Doğrudan merkeze bağlanmayan bu mekân kentsel kesimin en küçük örgütlenmesinde dolaşım alanı aracılığıyla özel kullanım alanına bağlanan temizlik mekânıdır. En büyük örgütlenmede (3b) ayrık olması istenen mekân ise bir alternatifte göre iletişim, diğer alternatifte göre temizlik mekânıdır. Birinci alternatifte konuta merkezdeki iletişim mekânından ikincisinde merkezdeki dolaşım alanından girilmektedir.

Kırdan kente geçişte merkez iletişim ya da hayat işleviyle değerlendirilmektedir. Hayatlı çözümde temizlik işlevi konut dışına alınmıştır; diğer çözümde iletişim mekânından özel kullanım mekânlarına ve dolaşım alanlarına geçilmektedir.

Günümüz kesitinde yapılan rölevellerden kaynaklanan alan değerlendirmelerine göre Vakfıkebir' de salt iletişim amacıyla

değerlendirilen mekân tipine kırsal kesimde hiç rastlanmamıştır. Kentte bu işleve 6-22 metre karelik bir ortalama alan ayrıldığı görülmektedir. Hayat kullanımında ise ilişki tersine dönmüştür. Kırsal kesimde 21-24 metre karelik ortalama alan değerine karşılık kentsel kesimde 4-12 metre kare saptanmıştır. Vakfıkebir'in kırsal kesiminde iletişim mekânının aynı zamanda dolaşım hizmetini de görmesi durumuna; salt dolaşım işleviyle yüklenmiş bir mekâna; uzmanlaşmış bir mutfak ve temizlik mekânına hiç rastlanılmamıştır. Bu da konutların bu kesimde hayattan ve özel kullanım alanlarından oluştuğu, temizlik gereksiniminin konut dışında çözüldüğü anlamına gelmektedir.

Vakfıkebir İlçesine ilişkin grafik sonuçlar (Tablo: 19)'da, sayısal sonuçlar (Tablo: 20, 21)' dir.

4. BÖLÜM : SONUÇLAR :

İletişim ihtimali değer değişiminin temellenebileceği değişmezlerin varlığıyla gerçekliğe dönüşebilir. Değişen "söz / mesaj" düzlemindeki çeşitliliğin altında, "dil / kod" düzlemindeki birliğin aranması doğrultusunda bir tipolojik çözümleme yöntemi önermek çalışmanın kuramsal amacını meydana getirmekteydi. Çalışmanın uygulamaya yönelik amaçları ise Arsin, Akçaabat, Maçka, Vakfıkebir ilçelerinden göç edip Trabzon'un kentsel kesiminde yerleşen kullanıcıların imgesindeki (imajındaki) ortak göstergeleri birikimini saptamak, bu doğrultuda: sözkonusu kullanıcıların geçmişte kırsal alanda, günümüzde kentsel alanda kullanmayı tercih ettikleri, beklentiler kesitinde gelecekte oturmak istediklerini belirttikleri ve genelde, hepsinin ara kesitindeki konutlardaki tiplşmeleri; işlevsel ve mekânsal örgütlenmelerdeki değişimleri saptamak ve işleve bağlı ortak alan değerlerini belirlemek olmuştur.

Çalışmanın sonuçlarını / katkılarını üç grupta toplayabiliriz: kurama katkılar, uygulamaya katkılar, tasarım eğitimine katkılar.

4.1. Kurama katkılar : çerçevesinde çalışmanın temel iki varsayımı:

4.1.1. Değişen toplumsal-fiziksel bir ortamda değişmezlerin varlığı, dilbilimsel öncüllere uygun olarak doğrulanmış, bu değişmezler kırdan kente göç sürecinde mekânsal ve işlevsel örgütlenmeler düzeyinde tipleştirilerek gösterilmiş ve;

4.1.2. Farklı mekânsal örgütlenmelerin altında sınırlı sayıda sentaktik kural, ilişki ve işlemin olduğu, mimarlık-dilbilim analogisine dayalı varsayımlara dayanılarak ortaya konmuştur.

Böylece, değişme sürecinin süreklilik boyutuna ve çeşitliliğin birliktelik boyutuna açıklık kazandırılmıştır. Bu doğrultuda bir tipolojik çözümlene yönteminin geliştirilmesiyle de çalışmanın kuramsal amacı gerçekleştirilmiştir.

Temel birimlerden (sözlükçe), bunların bir görev / işlev çerçevesinde tipleşmelerinden (türler) çıkarak üretici sentaktik kural, ilişki ve işlemler aracılığıyla bir çeşitliliğe varabilmek bir biçim dilinin (morphie language) gereğidir. Uygulanabilirliği gösterilen yöntemle sözlükçe, sentaks ve türler düzeyinde yapılan irdelemelerin tümünün bir biçim dilinin verileriyle yapılması; dilbilimsel yöntemler için önerilen rasyonel düzene uyulması, mimarlığın tektonik düzeyinde bu yöntemlerin geçerli olabileceğini göstermektedir.

Değişen toplumsal-fiziksel çevrede konut tektoniği düzeyinde değişmeyen mekânsal ve işlevsel örgütlenmelerin saptanması doğrultusunda geliştirilen yöntemin :

- . az sayıdaki temel tipten sınırlı sayıda kural, ilişki ve işlem aracılığıyla bir biçim çeşitliliğine varabilmesi;
- . sorunu zaman açısından iki eksen de (senkronik eksen ve diakronik eksen) ele alabilmesi;
- . ele alınan yapılar arasında yapılabilecek karşılaştırmaların tamamını tüketici bir biçimde irdeleyebilmesi;
- . çalışmada konuta yönelik olarak değerlendirilen yöntemin tektonik düzeyinde tüm mimarlık yapılarının karşılaştırılması ve tipleştirilmesinde uygulanabilir olması

Önemli özellikleridir.

4.2. Uygulamaya katkılar: Yöntemin uygulanabilirliği gösterilirken Arsin, Maçka, Akçaabat ve Vakıfkebir'li kullanıcıların Trabzon'da gerçekleştirdikleri konutlardaki en küçük ve en büyük mekânsal ve işlevsel örgütlenmeler senkronik ve diakronik kesitlerde tipleştirilmeye çalışılmıştır. Senkronik günümüz kesitinde elde edilen tipler ve bunlardan elde edilmesi mümkün olan çeşitlemelere ait en küçük ve en büyük ortak alan değerleri de kırsal alanda, kentsel alanda ve diakronik kırdan kente geçiş sürecinde belirlenmeye çalışılmıştır. Uygulamanın grafik sonuçları sayfa: 136-139'da, sayı-

sal sonuçları sayfa: 74'te ve bunların sözel anlatımları ise 3. Bölüm'ün sonuçlarında yer almaktadır.

Kullanıcı isteklerini belirlerken hem geçmişin hem de beklentiler biçiminde katılan geleceğin de göz önüne alınması kullanıcı-yakın çevre arasında olması mümkün yabancılaşmayı azaltabilecek bir önlem gibi görünmektedir. Yöntem, geçmişi, günümüzü, geleceği diakronik ve senkronik ilişkileriyle ele alması nedeniyle kent geçiş alanlarında özellikle toplu konut düzeyinde kullanıcıların yabancılaşmıyacağı bir çevre meydana getirme doğrultusunda kullanılabilir niteliktedir. Yöntemin uygulanabilirliğinin gösterildiği Üçüncü bölümde elde edilen tipler bu nedenle ele alınan kesimler için bir öneri niteliği de taşımaktadır.

Birinci düzlemde yani, düzlemsal iletişime / tektonik anlatım düzleminde saptanan konut matrisleri ikinci, yananlemsal iletişime düzleminin karmaşık işlev iletişime özelliğine bağlı olarak anlamla yüklendirilebilir ve bir üslup kazanabilirler.

4.3. Tasarım eğitime katkıları : Çeşitlilik içerisindeki birliğin araştırılması doğrultusunda önerilen sentaktik kural, ilişki ve işlemler "sentaktik tasarım" dersinde biçim türetme amacıyla kullanılabilir niteliktedir. Çalışmada, göstergebirim (sign unit) olarak bir mekân ele alınmış ve bunların matris / konut düze-

yinde organizasyonları irdelenmiştir. Sentaktik tasarım dersinde yapılacak kabullerle gestergebirim bir cephe birimi olarak ele alınabilir ve sözkonusu kural, ilişki ve işlemler cephe ya da yerleşme örüntülerinin (patterns) üretilmesinde kullanılabilir.

Değişme sürecindeki sürekliliğin araştırılabilmesi için önerilen yöntem "katılnalı tasarım" dersinde, özellikle de toplu konut tasarımında veri toplama, kodlama, istek saptama doğrultusunda kullanılabilir. Kullanıcı isteklerini belirlerken geçmişin ve geleceğin de göz önüne alınması bu ders çerçevesinde de gerekli görülmektedir. *

Yöntem ve uygulanabilirliğinin gösterilmesi için yapılan uygulaması, yapılan kabuller ve koyulan sınırlar içersinde geliştirilmeye çalışılmış, irdelenmiştir. Çalışmaya katkıda bulunabilecek ve bu çalışmaya dayanılarak geliştirilebilecek bir seri araştırma için aşağıda yapılan öneriler aynı zamanda çalışmanın yetersiz kaldığı noktaların da eleştirisi olarak kabul edilmelidir :

ÖNERİLER :

- . Çalışmada plan düzeyinde kalınarak örneklenen sentaktik kural, ilişki ve işlemler yataylık boyutundan düzeylik boyutuna da geçirilebilir. Sözkonusu sentaktik kural, ilişki ve işlemler cephe tasarımının kendine has şartlarında geliştirilebilir;
- . Kuramsal çerçeve çizilirken "kavramsal başvuru mekânları" (toplumsal, ekonomik vb.) göz önüne alınmamıştır. Özellikle alan çalışması sırasında bu tür faktörler dikkate alınarak elde edilen sayısal, grafik ve işlevsel tipleşmelerin nedenlerine inilebilir;
- . Varılan tipleşmeler tektonik düzeyindedirler ve anlamsal (semantik) bir içerikten yoksundurlar. Belli bir üslup çerçevesinde nesnelleşmiş olan diğer biçimsel özelliklerin de tipleştirilmesiyle elde edilecek sonuçların çalışmada elde edilmiş olanlarla bir arada değerlendir-

dirilebilmesinin yollarının aranması gerekli görünmektedir;

- . Kullanıcıların sözlü ve yazılı verilerine dayanılarak elde edilen geçmişte oturulmuş olan ve gelecekte oturulmak istenen konut tipleri üç boyutlu modeller aracılığıyla oluşturulabilir ve bunların çalışmada elde edilenlere paralel olup olmadığı kontrol edilebilir;
- . Örneklem sayısı arttırılarak ya da farklı köyler ve mahallelerdeki konutlar seçilerek sözkonusu ilçeler için geçmiş, günümüz, beklentiler kesitlerinde ve kırdan kente geçiş sürecinde saptanan işlevsel ve mekânsal örgütlenmelerin değişip değişmediği kontrol edilebilir; genellemelere daha kolay gidilebilecek daha kesin bir tipoloji elde edilebilir;
- . Konut düzeyinde yapılan tipleştirmeler önerilen yöntemin geliştirilmesiyle yerleşme düzeyinde de yapılabilir. Kırsal ve kentsel yerleşme örüntülerindeki değişmez değerlerin araştırılması doğrultusunda yöntemin geliştirilmesi ve uyarlanması mümkündür;
- . Çalışmada değişme içersindeki süreklilik, çeşitlilik içersindeki birlik sorunu tektonik düzeyde kalınarak ele alın-

miştir. Aynı sorun anlatım düzeyinden içerik düzeyine geçilerek ele alınabilir ve dilbilimsel yaklaşımın mimarlığın tektonik dışı düzeylerinde de geçerli olup olmadığı araştırılabilir;

- . Araştırmanın veri dili bilgisayar diline dönüştürülecek niteliktedir. Bilgisayar yardımıyla yapılacak uygulamalarla tipleştirilmeler daha çok ve daha sağlıklı veriden kaynaklanarak tekrarlanabilir ya da başka yerleşmelere yönelik olarak ele alınabilir;
- . Kullanıcı isteklerini belirlerken geçmişin ve beklentiler biçiminde katılan geleceğin de göz önüne alınması, kullanıcıyla yakın çevresi arasında olması mümkün yabancılaşmayı azaltabilecek bir önlem olabilecek niteliktedir. Özellikle toplu konut tasarımı bu iki boyutu da içerecek yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi gerekli görünmektedir;
- . İşlevsel örgütlenmeler için elde edilen şemalarda mekânların birbirlerine ve girişe göre konumları da belirlenmektedir. Bu nedenle, plan ve işlev şemaları aracılığıyla mekânların gizlilik derecelenmeleri ve konut girişine olan uzaklıkları ölçülebilir.

EK I: ALAN ÇALIŞMASINDA KULLANILAN ANKET FORMU :

tarih:.....

form no:.....

1.Hane başkanının adı ve soyadı :.....

2.Anket yapılan kişinin adı ve soyadı :.....

I.) YAPININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ :

1.1.Yapı malzemesi : kargir...ahşap...betonarme...diğer.....

1.2.Kat sayısı: 1...2...3...4...4'ten fazla.....

1.3.Yapısal durum : iyi.....orta.....fena.....

1.4.Değişme : özgün.....az değişmiş.....çok değişmiş.....

1.5.Evin yaşı :.....

II.) AİLE YAPISI :

2.1.Aile büyüklüğü :.....

2.2.Ailenin kazancı :.....

2.3.Ailenin demografik durumu :

	yaşı	icmisiyeti	ak.der.	eğitim	meslek
1.....					
2.....					
3.....					
4.....					
5.....					

III.) KONUT-AİLE İLİŞKİLERİ :

3.1.Yapının mülkiyeti:ev sahibi....kiraya verseniz.....TL

kiracı.....ödediği kira.....TL

ücretsiz barınıyor.....

- 3.2.Soyca buranın yerlisi misiniz? evet.....hayır.....
 3.3.Hayır ise:geldiği yer:kent.....
     ilçe.....
     kasaba.....
     köy.....

    geldiği yıl:.....

- 3.4.Geldiğiniz / göçtüğünüz yerde nerede otururdunuz:
     a.kendi evi.....b.baba evi.....c.kira evi.....d.diğer.....
 3.5.Geldiğiniz / göçtüğünüz yerdeki eviniz duruyor mu?evet..ha..
 3.6.Evetse, adresi:.....
 3.7.Kaç yıldan beri bu evde oturuyorsunuz?.....
 3.8.Oturduğunuz evi seçme nedenleriniz nelerdir?.....
 3.9.Oturduğunuz ev sizinse: hangi tarihte ya da tarihler arasında inşa ettiniz?.....
 3.10.Oturduğunuz evi kim planladı?
     a.kendiniz.....b.kalfa....c.mimar.....d.üstenci.....
 3.11.Oturduğunuz evi kim yaptı?
     a.kendiniz.....b.kalfa....c.üstenci.....d.diğer.....
 3.12.Oturduğunuz ev ile göç ile ayrıldığınız ev arasında ne gibi benzer ve farklı özellikler var?.....
 3.13.Geldiğiniz / göçtüğünüz yerdeki evin bir şemasını çizer misiniz? ya da çizilmesine yardımcı olur musunuz?

- 3.14.Geldiğiniz / göçtüğünüz yerdeki evin neresine, hangi özelliklerine önem duyuyorsunuz?.....
 .....

- 3.15.Buradaki evin planlanmasına katkınız oldu mu?evet..hayır...
     evet ise:gerçekleştirdikleriniz?
     a.mekanların biçimlenmesinde.....
     b.mekanların boyutlandırılmasında.....
     c.mekanlar arası ilişkilerde.....
     d.kapı-pencere tiplerinde.....
     e.vönlendirmede.....

- f.malzeme seçiminde:döşeme.....duvar.....
 çati.....donatı.....
 doğrama.....sıva.....
 g.göründüğün oluşmasında;kapı.....pencere.....
 renk.....çati biçimi.....
 kat yilks.....kat sayısı.....
 h.diğerleri.....
- 3.16.Buradan gitseniz bu evin hangi niteliklerinin yeni taşınaca-
 Ğınız evde de bulunmasını isterdiniz?.....
 .....

IV.) YENİLEME-KORUMA İLİSKİLERİ :

- 4.1.Çevrenizde sizi rahatsız eden şeyler nelerdir?.....
 4.2.Evinizden memnun musunuz?a.evett.....b.hayır.....
 4.3.hayır ise nedenleri :.....
 4.4.eviniz size yetiyor mu?a.evett.....b.hayır.....
 4.5.Evinizin bütün bölümlerini kullanabiliyor musunuz?e...h....
 4.6.Evinizden memnun değilseniz ne yapmayı düşünöyorsunuz?
 a.onarıp kullanmak...b.ek yapmak...c.satmak...d.kiraya verip
 başka eve çıkmak...e.yıkıp yeniden yapmak...kendii.....
 üstenoii.....
- 4.7.Yenileme isteğınızı engelleyen nedenler var mıdır?.....
 varsa;neler:.....
- 4.8.Oturduğumuz evde zaman içersinde ek ya da değişiklik yaptınız
 mı?
 yapılanlar tarihi
 .....
 .....
- 4.9.Evinizin nasıl olmasını isterdiniz? Oturmak istediğınız evin
 çemasını çizer misiniz ya da çizilmesine yardımcı olur musu-
 nuz?

EK II : SÖZLÜK :

TÜRKÇE	İNGİLİZCE	FRANSIZCA
Alıcı	Receiver	Récepteur
Anlamlama	Signification	Signification
Artgörüm	Retrospective	Rétrospectif
Atatip	Archetype	Archetype
Ayrışma	Decomposition	Décomposition
Bağlam	Context	Contexte
Çağrışımsal	Associative	Associatif
Çakıştırma	Superposition	Superposition
Çeşitleme	Variation	Variation
Dağarcık / Repertuar	Repository	Repertoire
Diakroni / Artzamanlılık	Diachrony	Diachronie
Dilyetisi	Language	Language
Dizanlam	Denotation	Dénotation
Edim	Performance	Performance
Edimsel	Performative	Performatif
Eklemlilik	Articulation	Articulation
Gönderen	Adresser	Destinateur
Gösteren	Signifier	Signifiant
Gösterge / işaret	Sign	Signe
Göstergebilim	Semiology	Sémiologie
Gösterilen	Signified	Signifié
Güçöl	Potential	Potentiel
İçerik / muhteva	Content	Contenu

TÜRKÇE	İNGİLİZCE	FRANZIZCA
Kanal	Canal	Canal
Kesit	Section	Section
Kod / düzgi	Code	Code
kuram	Theory	Théorie
Mesaj / bildiri	Message	Message
Öngörüm	Prospective	Prospectif
Öykünme / taklit	Imitation	Imitation
Paradigma / dizi	Paradigm	Paradigme
Paradigmatik / dizisel	Paradigmatic	Paradigmatik
Senkroni / eşzamanlılık	Synchronie	Synchronie
Sentagma / dizim	Sytagm	Syntagme
Sentagmatik / dizimsel	Syntagmatic	Syntagmatik
Sentaks / sözdizim	Syntax	Syntax
Tipoloji	Typology	Typologie
Töz	Substance	Substance
Türev	Derivative	Dérivé
Üslup / biçem / deyiş	Style	Style
Yananlam	Connotation	Connotation

NOTLAR

- (1) Steadman,P. (1975) Models in Our Heads, Models in the Material World and Models in the World of Objective Knowledge, Models and Systems in Architecture and Buildings, der. Hawkes, D.,Lancaster, The Construction Press, s.29.
- (2) Steadman,P. aynı,s.29.
- (3) Alexander,C. (1967) Notes on the Synthesis of Form, Cambridge, Massachusetts, Harvard Univ. Press, s.76.
- (4) Hillier,B., (1972) Structure, System, Transformation, Transactions of the Bartlett Society, Vol.9, Leaman,A. School of Environmental Studies, University College, London, s.39-41.
- (5) Geddes,R. (1977) Possibilities in Architecture, AR, Nov.77, s.103.
- (6) Vardar,B.,Güz, (1980) Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Öztokat,E.,Rifat,M., Ankara, TDK Yayınları, s.86.
Senemoğlu,O.,
Sözer,E.

- (7) Broadbent, G. (1980) The Deep Structures of Architecture, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Bunt, Jencks, Bath, John Wiley and Sons Ltd., s. 137.
- (8) Özek, V. (1980) Mimarlıkta Gösterge ve Simge-Eşik Aşamasının Belirlenmesi, Trabzon, K.T.Ü. İnş. Mim. Fak. Yayını, s. 41.
- (9) Barthes, R. (1979) Göstergebilim İlkeleri, çev. Vardar, B., Rifat, M., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 4-5.
- (10) Barthes, R. (1979) aynı, s. 5.
- (11) Lagopoulos, A.P. (1975) Semiological Urbanism: An Analysis of the Traditional Western Sudanese Settlement, Shelter, Sign and Symbol, der. Oliver, P. London, Barrie and Jenkins Ltd., s. 206-207.
- (12) Gandelsonas, M., (1980) On Reading Architecture, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Bunt, Jencks, John Wiley and Sons Ltd., s. 248.
- (13) Saussure, F. de (1976) Genel Dilbilim Dersleri 1, çev. Vardar, B., Ankara, TDK Yayınları, s. 74.

- (14) Saussure, F.de aynı, s. 91.
- (15) Saussure, F.de aynı, s. 92.
- (16) Saussure, F.de aynı, s. 83.
- (17) Üzek, V. (1980) Mimarlıkta Gösterge ve Simge-Eşik Aşamasının Belirlermesi, Trabzon, K.T.Ü. İnş.Mim. Fak. Yayını, s. 7-28.
- (18) Saussure, F.de (1976) Genel Dilbilim Dersleri 1, çev. Vardar,B. Ankara, TDK Yayınları, s.30.
- (19) Jencks, C. (1980) The Architectural Sign, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Bunt, Jencks, John Wiley and Sons Ltd., s. 81.
- (20) Scalvini, M.L. (1980) Structural Linguistics Versus the Semiotics of Literature : Alternative Models for Architectural Criticism, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Bunt, Jenks, Bath, John Wiley and Sons Ltd., s. 414.
- (21) Scalvini, M.L. aynı, s. 414.

- (22) Vardar, B. (1980) Dilbilim ve Dilbilgisel Terimleri Sözlüğü,
Güz, N., Ankara, TDK Yayınları, s. 64.
Öztokat, E., Rifat, M.,
Senemoğlu, O., Sözer, E.
- (23) Hillier, B., (1976) Space Syntax, Environment and Planning,
Leaman, A., Stensall, P. Vol. 3, Sage Publ., s. 152-156.
- (24) Grünberg, T., (1980) Mantıksal Anlam Kuramı, Bir Giriş Denemesi:
Onart, A. Kaplımsal Yorumlama, Ankara, TDK Yayınları,
s. 9.
- (25) Grünberg, T., aynı, s. 9.
Onart, A.
- (26) Piaget, J. (1973) Structuralism, çev. ve der. Mascher, C.,
London, Routledge and Kegan Paul Ltd.,
s. 23-28.
- (27) Piaget, J. aynı, s. 23-28.
- (28) Aksoy, Ö. (1977) Bicimlendirme, Trabzon, K.T.Ü. İnş.Mim.
Fak. Yayını, s. 55-72.
- (29) Hillier, B., (1976) Space Syntax, Environment and Behavior,
Leaman, A., Vol. 3, Sage Publ. s. 156.
Stensall, P.

- (30) Preziosi, D. (1979) The Semiotics of the Built Environment,
An Introduction to Architectonic Analysis,
 London, Bloomington, Indiana Univ. Press,
 s. 14.
- (31) Preziosi, D. aynı, s. 58.
- (32) Bayrav, S. (1969) Yapısal Dilbilim, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat
 Fak. Yayınları, s. 114-124.
- (33) Yücel, A. (1978) Mekan Okuma Aracı Olarak Tipolojik
 Çözümleme, Çevre, Yapı ve Tasarım,
 der. Pultar, M., Ankara, Çevre ve Mimarlık
 Bilimleri Derneği, s. 386.
- (34) Miras, I. (1978) A Design Method for the Systematic
 Generation of Façade Variants, Open House,
 Vol.3, no.2, s.60-61.
- (35) March, L., (1971) The Geometry of Environment, London,
 Steadman, P. Riba Publ., s.25.
- (36) Steadman, P. aynı, s.35-55.
 March, L.

- (37) Yücel, A. (1976) Mimarlıkta Tipoloji Kavramları, İTÜYAK Bülteni, İstanbul, İTÜ Yayınl., s.17-18.
- (38) Yücel, A. aynı, s. 16-17.
- (39) Kubler, G. (1962) The Shapes of Time, London, Yale Univ. Press, s.41-54.
- (40) Kabaş, Ö. (1976) Tüm-Çevresel Gerçekçilik, Bildirişim ve Sibernetik Kuramları Açısından Plastik Sanatların Oluşumuna Bir Bakış, İstanbul, İDGSA Heykel Fak. Yayınl., s.7-8.
- (41) Ventos, X.de (1980) The Sociology of Semiology, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Bunt, Jencks, Bath, J.Wiley and Sons Ltd., s. 181-182.
- (42) Ventos, X.de aynı, s. 182.
- (43) Ventos, X.de aynı, s. 182.
- (44) Yücel, A. (1976) Mimarlıkta Tipoloji Kavramları, İTÜYAK Bülteni, İstanbul, İTÜ Yayınları, s. 19-20.

- (45) Öztürk, K. (1978) Mimarlıkta-Tasarım Sürecinde-Cephelerin Estetik Ağırlıklı Sayısal / Nesnel Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem Araştırması, Trabzon, K.T.Ü. İnş.Mim.Fak.Yayı, s.55-56.
- (46) Steadman, P. (1976) Graph-Theoric Representation of Architectural Arrangement, The Architecture of Form, der. March, L., Cambridge, Cambridge Univ.Press. s.94-115.
- (47) Özgüner, O. (1970) Köyde Mimari, Doğu Karadeniz, Ankara, ODTÜ Mim.Fak. Yayınları, s.102-104.
- (48) Özgüner, O. aynı, s.102-104.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. (1977) Biqimlendirme, Trabzon, K.T.Ü. İnş. Mm. F.
Yayın.
- Alexander, C. (1967) Notes On The Synthesis Of Form, Cambridge,
Massachusetts, Harvard Univ. Press,
- Barthes, R. (1979) Göstergebilim İlkeleri, çev. Vardar, B., Rifa
M., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayın.
- Bayrav, S. (1969) Yapısal Dilbilim, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat
Fak. Yayınları
- Ceyhun, Y. (1976) Çizge Kuramı, Ankara, O.D.T.Ü. Yayınları.
- Diekmann, H.,
Kirshenmann, C.C.,
Pfeiffer, H. (1973) Wohnungsbau . The Dwelling . L'habitat, St
Karl Kramer Yayın.
- Gandelsonas, M.,
Morton, D. (1980) On Reading Architecture, Signs, Symbols and
Architecture, der. Broadbent, G., Bunt, R.,
Jencks, C., John Wiley and Sons Ltd.

- Geddes, R. (1977) Possibilities in Architecture, AR, Nov. 77,
- Grünberg, T.,
Onart, A. (1980) Mantıksal Anlam Kuramı, Bir Giriş Denemesi :
Kaplamsal Yorumlama, Ankara, TDK Yayınları,
- Jencks, C. (1980) The Architectural Sign, Signs, Symbols and
Architecture, der. Broadbent, G., Bunt, R.,
Jencks, C., John Wiley and Sons. Ltd.
- Hillier, B., Musgrove, J.,
O'Sullivan, P. (1972) Knowledge and Design, Environmental Design :
Research and Practice : Proceedings, 2, der.
Mitchell, W., Los Angeles.
- Hillier, B., Leaman, A.,
Stensall, P. (1976) Space Syntax, Environment and Planning,
Vol. 3, Sage Publ.
- Hjemslev, L. (1961) Prolegomena to a Theory of Language, rev. İng.
baskı. çev. Francis, J., Whitefield, Madison Univ.
of Wisconsin Press'ten Scalvini, M.L., Structural
Linguistics versus the Semiotics of Literature :
Alternative Models For Architectural Criticism,
Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent

- Kabaç, G. (1976) Tüm-Çevresel Gerçekçilik, Bildirişim ve Sibernetik Kuramları Açısından Plastik Sanatların Oluşumuna Bir Bakış, İstanbul, İDİSA Heykel Fak. Yayın.
- Kubler, G. (1962) The Shapes of Time, London, Yale Univ.Press,
- Lagopoulos, A.P. (1975) Semiological Urbanism: An Analysis of the Traditional Western Sudanese Settlement, Shelter, Sign and Symbol, der. Oliver, P., London, Barrie and Jenkins Ltd.
- March, L.,
Steadman, P. (1971) The Geometry of Environment, London, Riba Publ.
- Miras, I. (1978) A Design Method for the Systematic Generation Of Façade Variants, Open House, Vol.3,no.2,
- Özek, V. (1980) Mimarlıkta Gösterge ve Simge-Eşik Aşamasının Belirlenmesi, Trabzon, K.T.Ü. İnş.Mim.Fak. Yayını
- Özgüner, O. (1970) Köyde Mimari Doğu Karadeniz, Ankara, O.D.T.Ü. Mim. Fak. Yayınları

- Oztürk, K. (1978) Mimarlıkta-Tasarım Sürecinde-Cephelerin Estetik Ağırlıklı Sayısal / Nesnel Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem Araştırması, Trabzon, K.T.Ü. İnş.Mim.Fak. Yayını
- Piaget, J. (1975) Structuralism, çev. ve der. Maschler, C., London, Routledge and Kegan Paul Ltd.
- Preziosi, D. (1979) The Semiotics of the Built Environment, An Introduction to Architectonic Analysis, London and Bloomington, Indiana Univ. Press.
- Saussure, F.de. (1976) Genel Dilbilim Dersleri I. çev.Vardar, B., Ankara, TDK Yayınları
- Scalvini, M.L. (1980) Structural Linguistics Versis the Semiotics of Literature : Alternative Models for Architectural Criticism, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Bunt, Jencks, Bath, John Wiley and Sons Ltd.
- Steadman, P. (1975) Models in Our Heads, Models in the Material World and Models in the World of Objective Knowledge, Models and Systems in Architecture and Buildings, der. Hewkes, D., Lancaster, The Construction Press

- (1976) Graph-Theoretic Representation of Architectural Arrangement, The Architecture of Form, der. March, L., Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Vardar, B., Güz, N.,
 Öztokat, E., Rifat, M.,
 Senemoğlu, O.,
 Bözer, E. (1980) Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü,
 Ankara, TDK Yayınları
- Ventos, X. de. (1980) The Sociology of Semiology, Signs, Symbols and Architecture, der. Broadbent, Punt, Jencks,
 Bath, John Wiley and Sons Ltd.
- Yücel, A. (1976) Mimarlıkta Tipoloji Kavramları, İTÜYAK Milt
 İstanbul, İTÜ Yayınları
- (1978) Mekan Okuma Aracı Olarak Tipolojik Çözümler
Çevre, Yaşı ve Tasarım, der. Dultar. N.,
 Ankara. Çevre ve Mimarlık Bilimleri Derneği
- Yaisman, N. (1972) La Estructura Historica del Entorno, Buenos
 Aires, Nueva Vision, s.69-138' den A.Yücel,
 (1976), Mimarlıkta Tipoloji Kavramları,
 İstanbul, İTÜ Yayınları